

सप्तबोध्यंग धर्म भावना

[१. पेसकारधीता वत्थु, २. महाघम्मपाल जातक]

तथा

मरणानुस्मृति भावना

भिच्छु सुबोधानन्द

“नमो तस्स सम्मा सम्बुद्धस्स”

सप्तबोध्यंग धर्म भावना

(न्हेगू बोध्यंग भावना)

[१. पेसकारधीता वत्थु, २. महाघम्मपालि जातक]

व

मरणानु स्मृति भावना

चवःम्ह

भिक्षु सुबोधानन्द

Dhamma.Digital

प्रकाशक

पुण्यधन शाक्य

उपासिका बुद्धलक्ष्मी शाक्य

उपासिका विद्यालक्ष्मी शाक्य

उपासिका धर्मलक्ष्मी शाक्य

भोजपर-टक्सार

वितरक-

पुण्यधन शाक्य

बुद्धलक्ष्मी शाक्य

विद्यालक्ष्मी शाक्य

धर्मलक्ष्मी शाक्य

[भोजपुर-टक्सार]

सगरमाथा अश्वत्थ, नेपाल

ध्व धर्म सफू पिदंगु श्रद्धा-
स्वर्गीय गणेशकुमारी शाक्यया पुण्य-स्मृतिस ।

प्रथम संस्करण १०००

प्रकाशन

बुद्ध सम्बत् २५१७

वि० सं० २०३०

इस्वी सन् १९७३

नेपाल सम्बत् १०९३

मूल्य- १/५०

थाकू :-

नेपाल प्रेस, शुक्रपथ

काठमाडौं, नेपाल

[स्वर्गीय गणेशकुमारी उपासिका]

जन्म : १९५७ साल भाद्र शुक्ल चौथी

मरण : २०२८ साल माघकृष्ण अष्टमी

पौष २४ गते वहँनी ७ वजे

थुगु धर्म सफू प्रकाश व धर्मदान पुण्यं जिमि जन्मदाता

माँ गणेशकुमारी शाक्ययात निर्वाण शान्ति प्राप्त जुयमाः ।

प्रार्थयिता-म्ह्यार्थिणि

मुश्री बुद्धलक्ष्मी, विद्यालक्ष्मी, धर्मलक्ष्मी उपासिका

समर्पण

मुम्ह स्वर्गीय गणेशकुमारी उपासिकां थःगु जीवने श्रद्धां बुद्ध
धर्मया शिक्षा पालनयाना, स्विदँ मयाक शाक्यमुनि विहारया
सेवा, नित्य बुद्धपूजादि, भन्तेपिगुनं सेवा याना, धार्मिक
जीवन हना बिज्याम्ह खः । थः म्हाय्मस्तेतः नं,
धर्मया लँ क्यना—“जि मरया वंसां, छिमिसं ह्लिथं
प्रदीप च्याका बुद्धपूजा याना च्वँ कल्याण ज्वी
घैगु, अन्तिम वचन थः मस्तेत बिया—
“बुद्धं शरणं गच्छामि” स्मरण याना,
दिवंगत जुया बिज्याम्ह श्रद्धावती
गणेशकुमारी शाक्यया पुण्य
स्मृतिस निर्वाण शान्ति
कामनायासे, लेखक व
प्रकाशकपिनि पाखें,
थुगु धर्मदान पुण्य
अनुमोदन
श्रद्धाञ्जलि अर्पण यानागु जुल ।

भिक्षु सुबोधानन्द

Dhamma.Digital

थ्व सप्तबोधयंग धर्म भावना सफू
प्रकाशक परिवारपिं
भिक्षु सुवोधानन्द, पुण्यधन उपासक
जवं- विद्यालक्ष्मी उपासिका, धर्मलक्ष्मी, बुद्धलक्ष्मी
भोजपुर- टक्सार

प्रकाशकपिनि पाखें

स्वर्गीय मांया पुण्यस्मृति

“माता पितु गुण अनन्तो” माँ-बौपिगु गुण अनन्त घया
तःगु सत्य वाक्य धर्मशिक्षा-यात शीरोपरयाना सन्ततिपिसं
जन्मदाता माँ-बौपिगु अनन्तोपकार गुणयात थ्व मानव हृदयं
गबलें हे लोमंका मछोसे- “मातापितु उपट्टानं” माँ-बौपिगु
सेवा-सत्कार यायेमाःगु बुद्ध वचनयात न्ह्ये थना-

माँ लुमंकाः—

जिमि स्वर्गीय-माँ गणेशकुमारीयात वन्दना

जिमि पूज्य जन्मदाता माँ गणेशकुमारी (पद्मावती) या,
जन्म विक्रम सम्बत् १९५७ साल भाद्र शुक्ल चौठि खूनू
जुल । आदरनीय जिमि माँया सुशीलता विशेषयाना परि-
शुद्धगु बुद्ध धर्मो महान श्रद्धातया थःमं फुथे दान, शील भावना
गुण धर्म जीवन हना बिज्याह्य खः ।

गुह्य माँमं थाकु धयागु भित्तिचानं मचासे थः सन्ततिपित
लालन-पात्तयाना बोलकिगु खः, अथे हे जिमि जन्मदाता

मांमं नं जिमि स्वहा तहकेहेपित मांया करूणा हृदयं सस्नेह
पूर्वक वोलंका बिज्यात । नापं जिमिगु कल्याणया निमित्त,
न्हाबलें उत्साह बिया बालकालंनिसें- “तथागत बुद्धया
सद्धर्मो दुय्याका बिज्याहा, पूज्य जन्मदाता! मां जिमिगु निमित्त
प्रथम गुरु खः ।

श्व फुक सौभाग्यया हेतु जिमि छेया लिकसंतुं ह्लापा
जिमि आजुपिसं श्रद्धापूर्वक दयका तःगु धर्मशाला छगू दुगु
जुया च्वन । उगु धर्मशालाय् लिपा विक्रम सम्बत् १९६०
सालं, जिमि अबुपिनिगु व धर्मपासापिगु श्रद्धा भक्तिभावं छत्र
तछाया धर्मयागु थाय् बने जुल । हानं १९६३ सालया
मंशीर मैनां पूज्य भन्ते श्रामणेर अमृतानन्द (प्रज्ञा अमृत)
व, भिक्षु महाप्रज्ञापि धर्म प्रचारार्थं भोजपुर-टक्सारे बिज्यागु
बखते, व हे धर्मशालाय् बिज्यात ।

वसपोल भिक्षुपिगु सद्धर्मया उपदेश न्यना सत्संगतयाना
च्वंबले, उगु थासे ह्लापा हे जिमिगु छे च्वंगु चिकिधिकहा
बुद्धमूर्ति स्थापनायाना तःगु खना, पूज्य भिक्षु महाप्रज्ञा दातापिगु
श्रद्धानुसार मूर्तिकामय बुद्धमूर्ति छगू तद्विकहा दयका, सकलया
श्रद्धां विधिवत् प्रतिस्थापनायाना, उगु धर्मशालायात हे
शाक्यमुनि विहार नामकरण जुल । उवलेनिसें हे थुगु विहारे
भिक्षु संघपि बिज्याकेगु जुया च्वन । श्व शाक्यमुनि विहारे
ह्लिथं ज्वीगु पूजा-पाठ, भक्तिभावे विशेषयाना, जिमि मांया
श्रद्धां ह्लिथं धयार्थे सुघर-सफाइयाना सुथं बहंती बुद्ध-पूजा
नित्य भावभक्ति, प्रार्थना यायेगु अभिभार थःत बिया तःथे

थ प्रमुख परिवारपिसंयाना वैच्वंगुली नं, मां गणेशकुमारीया
 श्रद्धां बुद्ध-पूजा, पाठयाय्गु दैनिक चर्याकथं शीलादि गुण-धर्म
 पालनायाना च्वंह्य खः । वथेंतुं थःगु श्रद्धा, त्याग भावनां
 ल्यै वोपिं मस्तेत, इले-बिले दुगु, न्ह्यागुं छम्वा, छकु ह्लाति
 नय्गु तया, इना बियगुली न्ह्याबलें मन वंह्य जुया च्वन ।
 अले हानं विहारे बिज्याइपिं भिक्षु संघ वसपोलपिं च्वना
 बिज्याइगु बखते नं, जिमि मांनं, फुचाःगु सेवा सत्कारयाना
 बिज्याइह्य खः । गुबलें-गुवलें खँया प्रसंगे धर्मपासापिसं जिमि
 मांयात धाइगु, छन्त थाकुसां भन्तेपिं साप हे योका हला ?
 धाइवले, मांमं लिस विया धया बिज्याइगु— “यो छ्याय् मयइ,
 भिगु संस्कार दयका पुण्ययाना वनेगु सु— अवसर प्राप्त जुया
 च्वंगु खः धया ह्लिला बिज्याइ ।

हानं सुं थःगु छेँ वैपिं धर्मपासापिं नापनं, धर्म खँ उपदेश
 थमं न्यना तयार्थेँ छलफल कथं खँ श्वीका बिया च्वनी ।
 सुनानं मेपिनिगु म्वा, मद्गु खँया चर्चा यात धाःसा, इमित
 बुद्धकालीन पटाचारा, विशाखामहा उपासिका, श्यामावती,
 उत्तरा आदि सत्चरित्र गुण-धर्मया सहिस्नूता, क्षमाशीली
 स्वभावं पुण्यादर्श जीवन हना वंपिं बौद्ध महिलारिपिगु सु-चरित्र
 आदि खँ कना सन्तुष्टयाना बिज्याइगु ।

तथागत बुद्धं सुयातनं घृणा दृष्टि स्वया विमज्या,
 असरण दुःखी, असहायपित दया करुणा पूर्वक उपकारयाना,
 अमिगु दुःख शोक भय मदेका बीगु सद्धर्मया उपदेशकथं

दुःख निवृत्ति ज्वीगु शान्तिया शिक्षा बिया बहुजनया हितयाना
विज्यात ।

उकि छीसतं शुभागु उपदेश लुमका फलनपाखे बनेगु
छी सकलया कर्तव्य खः भापिष माः वैविज्याइ ।

थ्य हे तथ्यागत बुद्धया धर्मं ह्यापां यथाय धर्मपासापि
नाप श्रद्धां धर्म उपदेश व भन्तेपिगु सत्संगयानं जूबले, उबले
थन बुद्ध धर्मं तद्धं गु मार प्रवेशकथं मनूतयगु पाखे विष्णु-
बाधा उत्पन्न जुल । उबले नं धर्मपासापिगु पुचले स्वयं
जिमि मांनं छको जूसां बुद्ध धर्मयाःपि धका थामाय बनेमाःगु
जुल धाइ । उबलेया जूगु खं, बाखंयें जिमि मांनं जिमित
कना विज्याइगु जुया च्वन ।

अथे दुष्कस्ता, मार कावक वीगु लीकप्रतिनी शाक्य-
मुनि विहारया निर्माण जुया च्वंगु खः । उगु अस्संघा
जुयावंगु घटना थःपिसं छुं मस्यु । अथेसां कर्म बित उबले
अर्धेनिसें हे धयाबें तथ्यागत बुद्ध स्मरण धर्मावृत्त भजन वज्र,
अष्ट शीलादिय वुष्ण संस्कार दहगु कथं मांनं गुण-धर्म धीवन
हना च्वंगु जुका च्वन । जिमिगु निमित्त जिमि मांनं खस्सेहं
मुलेतया दुरु जक त्वंका विज्यागु मखु, अमितु कर्म अद्वैत
विज्यागु बुद्ध-धर्मया धर्मावृत्तनं मुलेततं बुद्ध-धर्म संघया
शरणांगमण बनेगु सैने कने थाना ब्वेसिका विज्यागु अनन्तोप-
कार गुणं युक्तहं अन्मदाता मां खः ।

थ्व संक्षिप्त माया गुण व्याख्या याना क्वचाइगु मखु ।
 केवल जन्मदाता माया कृतज्ञता दया-करुणा हृदयया भावना
 सँ बन अत्याल्प जक हे श्रद्धा गौरवं माया गुणप्रती सेवा रूपे
 न्ह्येथना थःगु कर्तव्य पालन याना च्वना । जिमि मां गणेश
 कुमारीया जीवनं स्वीदँ मयाक थःगु श्रद्धां शाक्यमुनि विहारे
 बुद्ध पूजा, शीलादि गुण धर्म पालनं, संघ सेवा, दानमान थमं
 फुथे याना थःगु जीवन सार्थक रूपे ई, व्यो हना बिज्यात ।

जिमि मांमं जिपि सन्तति म्हायमस्त बुद्धलक्ष्मी,
 विद्यालक्ष्मी, धर्मलक्ष्मीपितनं, मां-बौया सेवा, शीलादिगुण-धर्म
 पालन याना बुद्ध-धर्म च्वनेत, थःगु इच्छानुसार स्वतन्त्र बिया,
 उगु ई व्योले विद्याध्ययन, धर्म सम्बन्धि शिक्षा सयकेत नं,
 आपालं तिवः बिया भिगु ई व्यो हने ब्यूगु माया महत्ता गुण-
 बात गबलें लोमंका छोय फइमखु । जीवनया सार नं फक्को
 मुष्-धर्मं ई व्यो हना कर्म सुधार याय्गु हे मनुष्य जन्मया
 सार्थकता भालपी माः ।

जिमि माया बुद्ध-धर्म श्रद्धाया नापं तथागत बुद्ध जन्म
 जुया बिज्यागु—“लुम्बिनी, बुद्धगया, सारनाथ, कुशीनगर,
 जेतवन आदि बुद्ध तीर्थ नं दर्शन याना पुण्य संग्रह याना
 बिज्यागु दु । हानं वि. सं. २०१८ साल पौष महिनां भोजपुर-
 टक्सारया शाक्यमुनि विहारे जूगु महापरित्राण पुण्य कार्यं
 सप्ताहिक रूपे पूज्य भिक्षु संघपिनिद्वारा परित्राण-धर्मदेशना याःगु
 अवसाने नं, माया श्रद्धा प्रमुख त्रिचीवर अष्टपरिस्कार सह
 संघदानया पुण्य संग्रह याना बिज्यात ।

थुगु हे प्रकारं जिमि मांनं, थःगु जोवने विविध दान, शील भावना गुण-धर्म पालन याना, दुपि परिवार म्हायम्स्त नापं याउँक पुण्य संचय याना समय हना ववं वि. सं. २०२८ साल कार्तिक महिनां जिमि मांयात रोग जुया संचमन्त । अले रोगया निवारनार्थं सःस्यूपित केना वासया उपचार सेवा याना वं च्वना । तर गुलि वास उपचारयात, उकिं मांया रोग शान्त जुया मवं । अखवत फन् रोग बढे जुया वन ।

उथाय् मांनं बराबर धया बिज्याइगु । मांया श्रद्धा आकांक्षा—“पूज्य सुबोधानन्द भन्ते बिज्यासा जिगु रोग लनिका धका । उकिं भन्तेयात बिज्याहुँ धया पौ छोया, तर तापागु लँ, यातायात असुविधां याना थमंवेथे काठमाडौं नं, भन्ते बिज्याका मांया श्रद्धाभिलाषा पुरे याय्गु कुतः नं याना परन्तु पूज्य भन्ते कारण वस्, वसपोलं मांयात स्वाःक्यो बिज्याय मफुत । मांया इच्छां जिमित धाइ—“जिगु जीवने भन्तेपि तापागु जुया संघदान याय्गु मौका चूमलात धया च्वनिगु । उकिं जिमि मांनं जित धया बिज्यात—विद्या थ्व दान छगू छँ पुरे याना व्यु । थथे दान धर्म बारे विशेष खँ न्हाबलें मां म्हाय्पिनि विचे जुया च्वनीगु । उथाय् मांयात थमं धाय्गु—“मां छपिसं महापरित्राण जूबले भन्तेपित त्रिचीवर अष्टपरिस्कार सह दान याःगु नं, संघदान याना बिज्यागु खः, धया, मांयात दान कुशल चेतना ज्वीगु कथं बराबर लुमंका समखे याका च्वना । थथे धार्मिक पुण्य संचय याय्गु खँ न्हिथं जुया च्वच्च । अले जिमि मांया जीवन प्रदीप, रोग वृद्धि जुया

वोगुलि विस्तारं चिकं फुना मतसिना बनिथें, जिमि जन्मदाता स्नेही करुणामयी मां गणेशकुमारीं जिपिं म्हाय्मस्तेत अन्तिम वचन धया बिज्यात—“मस्त ! जि मरया वंसां तथागत बुद्धयाप्रति श्रद्धाभक्ति विहारे प्रदीप छप्वा मत च्याकेगु, जिथें, छिमिगु जीवने नं प्रदीप च्याका पुण्य संग्रह याना च्वं, कल्याण जवी धया बिज्यात । तदनन्तर अन्तिम अवस्थाय् नं—“जिमि मांनं बुद्ध शरण वचन पिज्वेका—“बुद्धं शरणं गच्छामि, स्मृति न्ह्योनेतया, जिमि जन्मदाता वा पुण्यधन, तता बुद्धलक्ष्मी, केहें धर्मलक्ष्मी, जि विद्यालक्ष्मी, प्रमुख सकल बन्धु पिनिगु पुचलं विक्रम सम्बत् २०२८ साल पौष २४ मते, माघ कृष्णपक्षे अष्टमी खुनू बहँनिसिया न्हेता इले, सदायानिर्निर्ति विदाकथा अनित्यगु शरीरयात तोता मां स्वर्गे जुया बिज्यस्त । “अनिच्छा वत संखारा०” ।

पूज्य मांया दिवंगत वियोग जूगु दुःख शोकाकुल हृदये शान्ति कायत, जिमि सपरिवारं पूज्य सुबोधानन्द भन्तेयात शाक्यमुनि विहारे बिज्याकेगु सविनय आग्रह याना, भन्ते नं जिमिगु प्रार्थनायात स्वीकार वाना, थःगु चिहारया अभिभार फुक तोता चैत्र महिनां स्वप्नम बिज्यात । नापं फुचागु जन्म-दाता मांया पुण्यस्मृति बुद्ध पूजा, कन्दमा प्रार्थना भक्तिभाव न्हिथं याना, लय् छक धर्मपासापि मुना स्वयंहे नं अष्टमीया बुद्ध पूजादि कुशल पुण्य संग्रह दच्छिर्षकं वान्त, दिवंगत मांयात पुण्यानु मोदन वान्त स्वर्ग सुख निर्वाण वान्ति कामन्ना वान्त । थःगु कर्तव्य पालन यान्तगु, जुल । अतः थ्व धर्मसकू जिमि

जन्मदाता मांया पुण्यस्मृति, शास्ता बुद्धयागु सर्वश्रेष्ठोत्तम वाक्ययात लुमंका पूज्य मांया नामं—“सब्ब दानं धम्म दानं जीनाति” फुक दानयात धर्मदानं त्याकि धया बिज्यागु महान पुण्य कार्यं सफल याय्त, भन्तेयात निवेदन याना उगुति बुद्ध वचन—“सप्तबोधयंग धर्म भावना” सफू प्रकाशनार्थं धर्मसफू च्वया बिज्यात, जिमिगु पुण्याभिलाषा पूर्णयाना बिज्यायगुली, तिबःबिया कार्यं सम्पन्न याना बिज्याय्त, प्रेसया ज्यानं भार कया फुक याना बिज्यागु बारे, पूज्य भन्तेयाप्रति साधुवाद कृतज्ञता ज्ञापन यानागु जुल ।

हानं पाठक वर्ग महानुभावपित नं अनुरोध दु । थ्व जिमिगु श्रद्धाया धर्मपुष्प स्वया, थुकी दुगु बुद्ध वचनामृत धर्मज्ञान, थमं सीका, मेपित नं कना, फक्को नं धर्मयात पालन याना, थ्व मानव जीवनया सार सु-धर्म-कर्म कुशल संचय याना बिज्यात बा दिल धाःसा जिमिगु पवित्र श्रद्धा त्यागया सार्थक जुल भापा च्वने । तथा सकलया धर्माचरणं मंगल जुयमाः ।

थुगु धर्म सफू पवित्र भावनां प्रकाश व प्रसार याना, गुलिं धर्मदान स्वरूपे प्रदान यानागु कुशल पुण्यया प्रभावं जिमि जन्मदाता पूज्य मां गणेशकुमारीयात, सुखी स्वर्गादि, निर्वाण शान्ति प्राप्त जुयमाः धैगु कामना यानागु जुल ।

हानं थुगु हे पवित्र कुशल पुण्यं—“जिमि स्वर्गीय तापा आजु रत्नधन, तापा अजि पुन्थकुं, आजु कुलधन, अजि चिरिमाया, आजु कुलबहादुर शाक्यपि व निनि अजि रत्नथकुं,

जोगमाया, रत्नमाया, निनि कुलमाया शाक्यपि, कका चैत्यधन-
शाक्य (= भन्ते सुगतानन्द श्रामणेरे), सकल दिवंगत बन्धुपित-
नं, स्वर्गादि, निर्वाण शान्ति कामना याना ।

तथा जिमि माँया जन्मदातापि, जिमि आजु आशामरु-
शाक्य अजि हर्षलक्ष्मी, निनिअजि चिरिथकुं, पाजु, कुलमुनि-
शाक्य सह सकल दिवंगत बन्धुपित नं निर्वाण शान्ति कामना
यानागु जुल ।

प्रार्थना यानापि—पुण्यधन शाक्य, लालधन, देवराज
शाक्य, बुद्धलक्ष्मी, विद्यालक्ष्मी, धर्मलक्ष्मी शाक्य तथा सकल
बन्धुपि जुल ।

Dhamma.Digital

प्रार्थयिता

पुण्यधन शाक्य

बुद्धलक्ष्मी, विद्यालक्ष्मी, धर्मलक्ष्मी शाक्य

थःगु श्रद्धाया खँ

जिम्ह स्वर्गीय श्रीमती गणेशकुमारीया जीवमान काले, थःगु परिवारे तथागत बुद्धया उपदेशानुसार थमं फुगु दान, शील, भावना, इलेबिले याना, नापं गृहस्थ धर्मया सदाचार सेवा थमं स्यूगु गृहलक्ष्मीया गुण-धर्म नं पालन याना, थः परिवार म्हाय्मस्तेत नं, बुद्ध धर्मया शिक्षा पालन यायेत सहर्षं सहयोग, स्वतन्त्र बिया, धर्मानुकुल जीवन हना च्वंम्ह खः । जन्म जुक्क मृत्यु ज्वी माःगु संसारे विक्रम सम्बत् २०२८ साल पौष २४ गते माघकृष्ण अष्टमी खुनु दिवंगत जुया वंम्ह—श्रीमती गणेशकुमारीया पुण्यस्मृतिस । थ्व धर्म सफू प्रकाश व वितरण यानागु कुशल पुण्यं जिम्ह—धर्मपत्नी स्वर्गीय गणेशकुमारीयात्त सुख स्वर्गादि निर्वाण शान्ति प्राप्त जुयमा घैगु—“बुद्ध धर्म संघयाके प्रार्थना यानागु जुल ।

प्रार्थित—
पुण्यधन शाक्य

थःगु खँ

थ्व बुद्ध वचनामृत धर्मसफू प्रकाशनार्थं थ्व संक्षिप्त उल्लेख याना च्वनागु, थःगु पवित्र कर्तव्य भालपा श्रद्धालु उपासिका स्वर्गीय गणेशकुमारीया पुण्यस्मृति खः ।

वसपोल भोजपुर-टक्सार निवासी गणेशकुमारी शाक्य उपासिका छम्ह अतिकं श्रद्धा दुम्ह खः । निह्यं बुद्ध वन्दना बुद्धपूजा प्रार्थना याना, पञ्चशीले च्वना, उपोसथदिने अष्टशीले च्वना, थःगु जीवने गुण-धर्म पालन याना, पुण्य संग्रह याना च्वम्ह जुल । हानं भोजपुरे वक्क भिक्षु संघर्षित श्रद्धातया, सेवा सत्कार याना, स्वीदँ (३०) मयाक शाक्यमुनि विहारे सुथं बहँनी, नित्य बुद्धपूजा याना व सपरिवार थः मस्तेत नं धर्म तिबो बिया च्वम्ह खः । हानं २०१८ सालं भोजपुरे महापरित्राण पाठ पुण्यकार्य जूबले नं, वसपोल उपासिकाया श्रद्धां धर्म आपालं सहयोग बिया बिज्याम्ह खः । गणेशकुमारी शाक्य ७१ न्हे छदँ मयाक जोवित जुया, अनेक पुण्य-कर्म श्रद्धापूर्वक याना स्वर्ग जुया बिज्यात ।

थ्व धर्म सफू प्रकाश व धर्मदानं कुशल पुण्य दिवंगत उपासिका गणेशकुमारीयात सुख स्वर्गादि निर्वाण शान्ति प्राप्त जुयमाः, धैगु कामना यानागु जुल अस्तु०-

भिक्षु शाक्यानन्द
तानसेन (पाल्पा)
आनन्द विहार

निगू शब्द

थ्व बुद्ध धर्मया धर्म सफू बुद्ध वचनामृत सप्तत्रिंश-
बोधिपाक्षिक धर्मान्तरगत जुया च्वंगु—“सप्तबोध्यङ्ग धर्म
भावनाया क्रमरूपे ध्यान समाधि याइर्पि श्रद्धालु योगावचरपित
उपयोगीगु भालपा, पालि वचन धर्मग्रन्थ, विशुद्धि मार्गया
आधारे व सप्तत्रिंशबोधिपाक्षिक धर्मया भावना, श्री लंकाया
भाषा च्वयातःगु नेपाल भाषा अनुवाद याना । हानं पेसकार
धीता वत्थु, महा धम्मपाल जातक, मरणानुस्मृति भावनादिव,
भोजपुर शाक्यमुनि विहारया ऐतिहासिक संक्षिप्त नं च्वयागु
थ्व धर्म सफू खः ।

थ्व धर्म सफू च्वयगु ज्या, जि विक्रम सम्बत् २०२८
सालया चैत्र महिना भोजपुर शाक्यमुनि विहारे वनाबले, सुश्री
विद्यालक्ष्मी उपासिकाया प्रार्थनायात स्वीकार याना च्वयागु
खः । थ्व धर्म सफू च्वयगु व प्रकाश जूगुया श्रद्धा हेतु स्वर्गीय
गणेशकुमारी उपासिकाया, पुण्यस्मृति, वसपोलयात सुख व
शान्ति प्राप्तार्थ, लेखकया व प्रकाशक श्रद्धालु विद्यालक्ष्मी
प्रमुख सपरिवारपिनि धर्मचित्त उत्पन्न जुया थ्व बुद्ध-धर्म सफू
पिदना—“गुलिं धर्मदानरूपे “सब्ब दानं धम्म दानं जीनाति”,
बुद्धं धया बिज्यागु महान वाक्ययात गौरवतया पाठकपिनि
न्होने श्रद्धां दोल्हपा च्वना । पाठकपिसं थ्व धर्म सफू स्वया

सप्तबोधयंग धर्म भावना ~

लेखक

सीका थःथःगुः जीवन सार्थक ज्वीगु धर्म शिक्षायात पालन
याना, बिज्यात बाँदिल धाःसा, लेखकया परिश्रम व प्रकाशक
दातापिनि श्रद्धाँ आर्थिक परित्याग याना बिज्यागु सार्थक जुल
भाषा च्वने । थथे सद्धर्म प्रचारसुधर्म ग्रन्थ च्वेगु व प्रकाश
याय्गु महानगु पुण्यकार्य खः । थुगु पवित्र त्याग भावनाया
कुशल पुण्यं—“स्वर्गीय गणेशकुमारी उपासिकायात सुखी
स्वर्गादि निर्वाण शान्ति प्राप्त जुयमा । तथा सकल दिवंगत
बन्धुपिन्त नं सुख शान्ति प्राप्त जुयमाः, नापं सकलसत्व
प्राणिपिन्त नं, सुख शान्ति जुयमाः घैगु लेखकया व प्रकाशक
दातापिनि प्रार्थना जुल । अस्तु०—

गण महा विहार
काठमाडौं - नेपाल
२७।५।२०३०

लेखक
भिक्षु सुबोधानन्द

नेपाल राजधानी सँग एउटा ठाउँमा रहेको एक ठूलो सहरको रूपमा चिनिन्छ। यसको नाम **काठमाडौँ** हो। यसको अर्थ 'काठको घाट' हो। यसको उत्पत्ति १५औँ शताब्दीमा भएको मानिन्छ। यसको उत्पत्ति **सायबसुनि** **बिहार** बा **देसिहल्लिक** को रूपमा भएको मानिन्छ। यसको उत्पत्ति **पतिवाम** को रूपमा भएको मानिन्छ।

नेपालका राजधानी काठमाडौँ (काठमाडौँ) सहर **भोजपुर** (६४) पूर्व, **भोजपुर**—**टक्सार** बजार जंगल । यस नेपालका पूर्व क्षेत्र पाहाड पूर्वतया थुँडाया फुनोरस भू भाग मध्य थःगु पहलं सौन्दर्य जाया च्वंगु थाय् खः । थोकन्हे सगरमाथा अञ्चलका दुने लाःगु जुया च्वन ।

यस भोजपुर—टक्सार बजार निवासीधिति पूर्वजधि सलंसुःदं न्ह्ये वो नेपालका ललितपुर सहरं बया असोबास याना च्वंगु जुल । थ्र थाय्या नाँ टक्सार धका नामकरण जगु, की नेपाल सरकारका पालेँ न्हापा गुबले थःगु टक् सिजःया गो ध्यवाया, पूर्व, बन्धीम चलन चलि हल, उबले थन नं गो ध्यवाया टक् ज्या जूगु जुया—“टक्सार नाँ जूगु खः ।

स्थानिय धार्मिक, सांस्कृतिक, कला, उद्योगका ज्यान यल (= पाटन) सहरयाथेंतुं—“धार्मिक धितिरिती, पर्वदिन नखः चखः, मानेयाना देव देवतापिगु मन्दिर, चैत्य, बिहार देवस्थल आदि दर्शन पूजा भाव भक्ति परंपरा चलेजुया वैच्वंनु थाय् खः ।

[६]

सांस्कृतिक बाजा दाफा भजन गुँलाबाजं भजन संगीत व नामसंगति, तुतबोनेगु, गुँलांधर्मादि ई ब्योया चहल् प्रहल्, गुणपुन्हि मानेयाइगु, नेपागाः तोता विशेष पूर्व क्षेत्रे थन भोजपुर-टक्सारे प्रचलित जुया च्वंगु दु ।

धार्मिक परंपरावे नं मनू समाजे ई ब्यो कथं परिवर्तन जुया वैच्वनि, न्ह्यागु धर्म नं खने दैगु अवस्थानुसार श्रद्धाया छेन् खः ।

उकि नेपाले काठमाडौं भ्याली न्ह्यापा गुवले लामा-गुरुपि वया धर्मया शिक्षा बिल उबले दण्डवत् पञ्चप्रणाम, गुरुजोग सत्व धर्म धका “अपरिमिता धारणी” (१०८) सच्छि च्याधा ब्वना, विविध जप, ध्यानादि यायेगु धर्म प्रचार जुल । उगु वखते थन भोजपुर-टक्सारया कुलधन शाक्यया किजा कुलबहादुर शाक्य नेपालया येँ, यल, सहरे वना लामा गुरुपिगु व धार्मिक श्रद्धालुपिगु संगत याना उक्त दण्डवत्, सत्वधर्म, गुरुजोग जपध्यान आदि धार्मिक शिक्षा कया पुन भोजपुर वया धर्मपासापि दयका दण्डवत् सत्वधर्म यायेगु धर्म प्रचलितयात दोलंदो मनुतय्गु श्रद्धाया धर्म जुल । थथे धर्मयाय्गुली विशेष श्रद्धां न्ह्ये ब्वापि जिमि परिवार व जिमि धर्म पासापित स्यने कनेयाना अले थःगु पुलांगु स्वगृहे कोठा छगू अलंकारं छायापा याना बुद्ध-धर्म, संघ, बोधिसत्त्वपिगु व गुरुपिगु तस्वीर (किपा) न्ह्योने ब्वया स्वांमा आदि तया भत्यादरं स्तोत्र, पाठ, पञ्चाङ्गप्रणाम, दण्डवत्, गुरुजोग जप ध्यान, अपरिमिता

शरणी सङ्गच्छन्त्या तस्यां सुखाय सवालोकानं पुरे याद्गु जुया
कृतम् ।

शरणी भोजपुर-टक्सारे बजारे न्हापा अष्टमी व्रत घलं
क्षेत्र महामण्ड आदि धीनों विद्विबत गुरुजु पूजायाका खंडकारी
अन्तर्गत कीकेनु ज्येनं चतु सुहे आङ्गु सत्सर्षि सुं का मुखल
अष्टमी धुनु सुन्तदुर शाक्यं कर्षेमी कृत धलं बनेसु नीस्वना
लिपा सलंस मयाक घलंदनीपि मुनानं पिने विधिन्त अष्टमी
व्रत चलेजुया वन । थुगु प्रकारं उगु बखते धर्मयायुगु व बोधि-
चर्या, ललितविस्तरं बालीं कनेगु धर्मपासापिनि सत्संग समागम
धर्मं चलेजुया च्चन ।

उबले महादान श्रामणेर भोजपुर-टक्सारे वल सत्संगत
याना वैराग्य मनं जुया कुलघन शाक्यया महिलाम्ह काय्
चक्रघन शाक्य विक्रम सम्बत् १९८७ सालं गृह तोता मां-बौ
सपरिवारपिके वचन कया त्यागी जुया वन । दच्छिति लिपा
कुशीनगरे वना पूज्य चन्द्रमणि महास्थविरया शिष्यत्वे श्रामणेर
जुया विज्यात, वसुपोलया नां खः शाक्यानन्द भन्ते । दे बदे
श्रामणेर भावे लुम्बिनी, बुटील, तानसेन भ्रमण याना वि. सं.
१९९१ सालं पाखे थेरवादि बुद्ध-धर्म अध्ययनार्थं वरमा देशे
विज्यात ।

जिमि धर्मपासापिनि श्रद्धां उक्तानु क्रमं धर्माचरण
बाना समय ह्ना वया च्चच्चं वि. सं. १९९० सालया माघ २
गते नेपाल देशे काठमाडौं राजधानी व पूर्व, पश्चिम देश व्यापि
तसकं भूमिकम्प (= भुखाय् बोगु) जुल ।

य्व भुखाय् बोमुलि काठमाडौं राजधानी आपालं छेँ स्यना, धन, चंनया नाश्न जुल । वथेंतुं पाहाड क्षत्रे नं छेँ धन, जनया क्षति जुया वन । उबले भुखाय् ब्वया ग्याना मनूत छेँ तोता पिने-पिने छापरा गोया लालंला मनूत पिने च्वना च्वंबले—“जिमि धर्मपासापिनि धर्म याय्गु थाय् बारे सँ जुल । अले स्वर्गीय रत्नधन, पुन्थकुं शाक्यपिनि सु-पुत्रपि कुलधन, कुलवहादुर, हर्षबहादुर शाक्यपिनि सपरिवारया श्रद्धां धर्मचित्त उत्पन्न जुया थःगु छेँ न्होने भूभागे भुखाय् ब्वे न्ह्येव हे गणेद्योया मन्दिर व नापं धर्मशाला (सतः) छगू दय्का तःगुली—“व हे सतले १९६० सालं छतत छाया धर्मयाय्गु स्थान बने जुल ।

अले जिमि पूज्यपिताज्यू कुलधन शाक्यपिनि स्वगृहे गूजा याना तःम्ह धलवत्यागु बुद्ध मूर्ति छगू नं अन हे स्थापना याना बुद्धयाःगु व बोधिसत्वादि तस्वीर ब्वया छायापा याना गुम्बा (= विहार) रूपे श्रद्धां स्तोत्र-पाठ, धारणी, प्रार्थना व पूजा भावभक्ति याय्गु जुयाच्चन । क्रमश समय बिते जुया विक्रम सम्बत् १९६३ सालया मार्ग महिनां श्रामणेर भन्ते अमृतानन्द (प्रज्ञा अमृत) भोजपुर-टक्सारे बिज्यावले थनया श्रद्धालु धर्मपासापिसं स्वागत याना उपरोक्त धर्मशालाय् बिज्याकल । करिव स्ववाति लिपा पौष महिनां भिक्षु महाप्रज्ञा नं बिज्यात वसपोलयात नं श्रद्धां स्वागत याना व हे थासे बिज्याकागु जुल ।

अले मानि छु धका श्रद्धाया नापं बुद्ध धर्मं परिशुद्धगु

सीकेगु अभिलाशा दुर्पि धर्मपासापित वसपोल भन्तेपिनि पाखें
 न्हिथं भगवान् बुद्धया सद्धर्म उपदेश न्यनेगु सौभाग्य चूलात्त
 ज्ञानया छलफल आदि जुयावं च्वन । छन्हु ब हे धर्म यायगु
 थासे स्थापना जुया च्वंम्ह बुद्ध मूर्तिया हेतु महाप्रज्ञा भिक्षु
 तद्धिकम्ह बुद्ध मूर्ति दय्केगुबारे सल्हायाना निर्णय जूथें मृत्ति-
 कामय बुद्ध मूर्ति फिन्हेन्हु दुखुनू सिघेका बिज्यात । उगु बुद्ध
 मूर्ति प्रतिस्थापनार्थ दाफा भजन सह भक्तजनपि जाभराम
 च्वना सति खुनू विधिवत् गुरुजुपिनि पाखें व भिक्षुपिनि पाखें
 नं कर्म खंका पूजा याना वि. सं. १९६३ सालया पौष ३० गते
 पोहेला तृतीया खुनू बुद्ध मूर्ति यात्रा भोजतुर-टक्सार बजारे
 चाउयेकेत संयोग बस विगत वि. सं. १९६८ सालं सर्वार्थ-
 सिद्धया नाटक पिदना निदँ मयाक जनरुचि अनुसार नाटक
 जुया च्वंगु खः । १९६० सालं भुखाय् बोसेलि कारण बस्
 प्याखँ लितने मफया च्वंगु नं, उक्त बुद्धयात्रा महोत्सवे न्येम्ह
 ख्वीम्ह प्याखँ मोत प्याखँया छायापा नं अलंकृत जुया न्ह्योन्ह्यो
 तया स्तोत्र, तुत-भजन व बाजा-गाजा सहित बुद्ध मूर्तियात्रां
 टक्सार-बजार परिक्रमा याना उक्त धर्मशालाय् बुद्ध मूर्ति
 बिज्याका यात्रा विसर्जन याना थ्व हे उपलक्षे शाक्यमुनि
 विहार नाम करण जुल ।

वयां सरिखुनु १९६३ साल माघ १ गते उगु शाक्य-
 मुनि विहारे भिक्षु महाप्रज्ञा पाखें धर्म उपदेश जुयाच्वंगु बखते
 भोजपुर जिल्लाया बडाहाकिम् गरुलधोज प्रमुख हाकिमत्त
 टक्सार-वजारे क्वाहाँ वल । उखुनु घ्योचाकु सँल्हु पर्वदिने

अनया साहु देवबाहादुर व वेकःया ततानं दान बियत बिहारे
 काया दानबिया, बाखँ न्यना च्वंबले गुलिं मनूतयगु खँ न्यना
 बडाहाकिम प्रमुख हाकिमत शाक्यमुनि विहारे बाखँ कना
 च्वंथाय् वया भिक्षु महाप्रज्ञायाके विविध खँ न्यन, सत्यथे कन
 पितना तःम्ह खला घया न्यन, खः धका लिसः बिल, भोजपुर-
 टक्सार बजारे नं बुद्ध-धर्म प्रचार यावोगुवारे पितना तःम्ह
 बल धंगु खँ कया वेमज्यूम्ह बल घयागु खँ लहात । अले अन
 न्होने च्वना बाखँ न्यनाच्वंम्ह कुलराज शाक्य (= बिमल ज्योति
 उपासक) याके बडाहाकिमं न्यन—“थुपिं भिक्षुपित सुसु मुना
 सेवा सत्कार याना च्वनागु घया । अले अन न्होनेदुपिं थः
 प्रमुख धर्मपासापिगु नाँ कना—(१) कुलराज शाक्य, (२)
 बाशामरु शाक्य, (३) सिंगराज शाक्य, (४) साहु देवबाहादुर,
 (५) मनिराज शाक्य, (६) राजमान शाक्य, (७) धनरत्न
 शाक्य, (८) सिद्धिराज शाक्य, (९) कृष्णराज शाक्य, (१०)
 थिरबहादुर शाक्य, उपासिकापिगु नाँ—(११) रत्नथकुं शाक्य,
 (१२) भक्तकुमारी शाक्य, (१३) गणेशकुमारी शाक्य,
 (१४) मेम्ह छम्ह उपासिका थुलि नाँ च्वया काल ।

अले भिक्षु महाप्रज्ञायात बौद्ध धर्म प्रचार याःगु बारे न्हापा
 न्याम्ह घ्येलुं (भिक्षु) जूबले, प्रधानमन्त्री चन्द्रसम्शेरया पालय्
 नेपालया राजधानी पितना तःगु भिक्षु महाप्रज्ञां धाःगु खँया
 आधारे बडाहाकिमं अथेसा थन नं पितना तःम्ह वोया बौद्ध
 धर्म प्रचारया वे मज्यूगु बल घया ज्वनायंकेगु धाल । नापं
 श्रामणेर अमृतानन्द भन्ते नं गुरु तोते मखु धाःगुलिं निम्हं व

ध्वे उल्लेख यस्मापि पासापि बन्धे देवबहादुरे साहू धर्मवीरस्य
 जिपि उपासकपि बुद्धसितं नं जिपिपि भापं बह्वी ह् अथ
 यंकल । भालअड्डाय गुम्फुतकं तथा लौलुवा बन्धेपि किन्तु बुद्धु
 साहू देवबहादुरयात् नं लौलुवा चाका वन्धि जिमित्तं तारिक
 बिषा हल । भिक्षु महाप्रज्ञां व अमृतमिन्द अमिषेर मन्तेपित्तं
 जेले तथा बिल । हाकिमं घेवानधुं गुणति ग्रामा तसकं स्वामि
 च्चंगु खः । ध्वे नो कमापि उपासिकापित्तं नं छहू लौलुवा
 अड्डाय याका छोया हल । उबने ध्व परिमुद्ध बुद्ध-धर्मं भारं
 प्रवेश विघ्नवाधा ग्यांम्युक वीगु खः, उंनु शान्त वायेत जिधि
 दाजु पुण्यघन, चैत्यघन शाक्यपिस नं वःगु त्वान भावना वेवा
 नयधापित्तं विद्या तंता भदुसा विद् ध्यानं आध्यासन विल, तर
 धर्मया नो दुःखभय वोसा सहवामो कर्तव्यपासनं म्हाध्यायु
 निअय जुल । घेवानय् मखमा हाकिमं स्वस्तसक अड्डाय तारिके
 वने मायक दुःख बीगुयत । कुलराज शाक्ययात् स्वस्तसक
 मिहं धवार्थे गम्भराय हाजिर ज्वीमाःगु तारिके विल ।

अले स्वला दुबले चेत्र महिना उक्त निम्ह भिक्षु
 आमणेर भन्तेपित्तं भोजपुर जेलं, धनकुटा छोया विल । धन नं
 लीच्छ तथा ओषमणि कर्तव्याना छोनु जुल । जिमि धर्मपासापित्तं
 नं सरकारबादि मुद्दाकथं हाकिमं कासिमा ज्ञाना स्थिकेका विधु
 यात् । उगु बस्तीया धर्मवीगु भार विघ्नवाधा फुक बीध
 शान्त जुया वन । अले धेडालु धर्मपासापि कुमा भोजपुर-
 टक्सारया शाक्यमुनि विहारि विरिन म्हामा बुद्ध वूवा, धर्म
 सूत्र, मैत्री सूत्र, अष्टादश लक्षण, वीराग ज्ञानं परित्राज सूत्र

पाठ, स्तोत्र, आसिका, दशपारमितादि ब्वना विहारे नित्यकथं
भाव भक्ति चलेजुया च्वन ।

विक्रम सम्बत् १९९४ सालनिसें थुगु शाक्यमुनि विहारे
बुद्ध भगवान्या जन्मदिन - "बुद्ध जयन्ती महोत्सव" माने
याना, निदँ प्यदँ लिपाँनिसँ बैशाख पुन्ही खुनू बुद्ध जन्मोत्सव
यात्रा भोजपुर-टक्सारे चलेजुगु जुल । थौं अद्यापि नं दँय्दसं
थनया श्रद्धालुपिसं "बुद्ध जयन्ती मानेयाना वैच्चंगु दु ।

थ्व शाक्यमुनि विहारया धर्मपासापिगु पुचलं थःथःगु
पुण्यसंस्कार अनुसार वैराज्यभाव मने जुया वि० सं० १९९६
सालं कुलराज शाक्य (= बिमलज्योति) व गजरत्न उपासक
निम्ह गृहस्ती तोता, कुशीनगरे बुद्ध निर्वाण जूगुथाय् वना पूज्य
चन्द्रमणी गुरुया शिष्यत्वे, बैशाख पुन्ही खुनु विमतज्योति
शाक्य प्रव्रज्या जुया सुबोधानन्द श्रामणेर जुल । गजरत्न
कालिम्पोङ्गे वना महाप्रज्ञा भिक्षुया शिष्यत्वे श्रामणेर प्रज्ञा-
रश्मि जुल । लिपा निम्हं उपसम्पन्न भिक्षु नं जुया बिज्यात ।

हानं भिक्षु शाक्यानन्द भन्ते बरमा देशे बिज्याना
थेरवादि बुद्ध-धर्म खुदं मयाक अध्ययन याना बिज्यासे वि०
सं० १९९६ सालपाखे भारते बिज्यात । अले दच्छिति लिपा
भोजपुरया शाक्यमुनि विहारे बिज्यात । वसपोलका धर्मदेशना
न्यना व सत्संगत याना उपासक उपासिकापि प्रभावित जुया
श्रद्धा वृद्धि जुल ।

भिक्षु सुबोधानन्द नं श्री लंकाय् स्वदँ च्वना बुद्ध धर्म
अध्ययन याना ल्याहाँवया कालिम्पोङ्गे वल, अले शाक्यानन्द

भन्ते नापलायत वि० सं० २००० सालं नेपाले किण्डोल विहारे वना किनिदं लिपातिनी दाजुकिजा नापलागु जुयाच्चन । थुगु हे दं धर्मदेशनार्थं भिक्षु सुबोधानन्दयात किण्डोल विहारे तोता । भिक्षु शाक्यानन्द भन्ते भोजपुर शाक्यमुनि विहारे वर्षावास च्वनेत बिज्यात । उगु वर्षावास सिधेका विदाकया वोखुनु हे उबले नं धर्मयाय्व मारवै धका धयातःथे बुद्ध-धर्म मयोपि मनूतयसं असत्य खँ अड्डाय् धया भन्तेयात ज्वकेविया छुंदिन दुःख बिइगु ज्यायात । उबलेया ई ब्यो कथं बुद्ध-धर्म मार प्रवेश बिघ्नबाधा जुगु धाःसां ज्यू । तर छुंदिनं सत्यया विजय जुया उगु बाधा फुक शान्त जुयावन । थ्व संसारे भिगु व मभिगु पाप-पुण्यया संघर्षं जुया च्वनीगु स्वभाव धर्म सहिस्नुता क्षमताया लँपु सत्य-धर्मया ज्योति फैलेजुया शान्त, शीतल प्रकाश ज्वीगुली नं गुबले मार स्वरूप बाधकं सुपाय् नं सूर्य प्रकाशयात बुलुका बिइगुथेंतु धर्मचरण याइपित विविध असत्य लांछनां बुलुका बिइत मार बाधक न्होने वयावं च्वनी । उकि धर्म याइपिसं वोगु बाधयात क्षमीभावं मभिगु दूर याना थःगु परिशुद्ध लक्ष मतोतुसे सहयाना गुण-धर्म पालन याना च्वनेफत धाःसा मार-बाधाफुक शान्त जुया वनिगु जुल । उक्त फुक बिघ्नबाधा मदय धुंका लिपा शान्त वातावरण जुया च्वन ।

थ्व शाक्यमुनि विहारया धर्मपासापिगु पुचलं थःथःगु पुण्यसंस्कार व वैराग्यभावं भोजपुर-टक्सारं न्हार्पा हे गृहत्याग याना बुद्धशासने प्रब्रज्या जूम्ह (१) भिक्षु शाक्यानन्द महा-

[८]

स्थविर, लिपा क्रमश ई, ब्यो कथं गृहत्याग याना प्रब्रज्या
 जूषि - (२) "भिक्षु सुबोधानन्द, (३) भिक्षु प्रज्ञारश्मि,
 (४) भिक्षु विवेकानन्द, (५) अगगधम्म, (६) दयारत्न
 श्रामणेर (७) सुगतानन्द श्रामणेर (वि० सं० २०१८ सालं)
 जुल । (८) सुजाता, (९) सुशीला, (१०) रत्नमजरीपि
 अनागारीका जुल ।

थुगु हे प्रकारं शाक्यमुनि विहारया प्रतिस्था जुसेलि
 इले, बिले जुइगु धर्म-कार्य नापं गुण-धर्म पालन पुण्य संचय
 जुया वैच्वंगु दु । भिक्षु श्रमणपि थुगु विहारे बिज्याइबले यथा
 श्रद्धा दातापिनि पाखें सेवा सत्कार नं थमं फुथे श्रद्धालुपिनि
 पाखें जुया च्वंगु दु ।

स्थानीय शाक्यमुनि विहार बुद्ध-धर्मया थाय् जुया
 पासापिनि शाक्य समाजया चूडाकर्म यायेगु छगू नं नेपाले
 (राजधानी) येँ, यल, खोप, वना याःवने म्वाक भोजपुरे हे
 याय् दःसा शाक्य समाजयात तधंगु कल्याण जुइ घैगु खँया
 चर्चा बराबर जुया च्वन । संयोगबस वि० सं० २००८ सालं
 नेपाले धर्मोदय सभां बुद्धया अग्रश्रावक सारिपुत्र मौद्गल्यायन-
 पिगु अस्तित्वातु बिज्याकुबले दर्शनार्थं भोजपुरं नं उपासक,
 उपासिकापि येँ वंगु जुया च्वन ।

उबले भोजपुर, तानसेने चूडाकर्म याय्गुबारे भन्तेपि
 नाप उपासकपिनि सल्हा जुल । पूर्व, पश्चिमे च्वंपि शाक्यतय्या
 अन-अन हे चूडाकर्म याय् दःसा ज्यू धया । अले पूज्य
 अमृतानन्द भन्ते प्रमुख, शाक्यानन्द भन्ते, सुबोधानन्द भिक्षु

बोधवृत्त्या शैलकान्त-व्यासकः, ज्ञानरक्षणाय प्रेषमानः शाक्य बुद्धि-
समुहं कुतः नानुसंगहिती दरशने कृतम्—“श्री ५ त्रिभुवन महा-
सत्ता विराज याके पूर्ण, पश्चिम वाक्यवृत्त्या कर्म-जन हे चूडा
वर्कमायु जिहकेगुहारे माःगु विन्दियात ।

श्री ५ त्रिभुवन बुद्धं भयजा बुद्ध, मःयःगु जातिभ्य
कर्म संकेत शाक्य समाजं यःयःपि च्वैषाय परम्परा बुद्ध
वैश्वं चूडा कर्म मा विद्विवत्-पूजा, धार्मिक अनुवार चूडाकर्म
ज्ञाना छो पैमु ह्युक्तम्—आदेश श्री ५ बुद्धं विद्या विज्यात ।

सममानुसाय धर्म स्यात्त आमेत शाक्यबुद्धि विहारकृत
शूरक्षान्ति २००८ ज्ञानं सत्त्वमभि बोद्ध संघं जगु त्वापकृत
जुल । अले विहारया अबस्था ल्होने माःगु सोत्रा शाक्यबुद्धि
बोद्ध संघं सत्त्वानुसार पुर्णागु विहारकृत यत्तु मर्द्धिगु जुया
भतिचा सारेयामा जनसंतुं मुवाचन शाक्यसिद्धु केवया भूभक्त
इ विद्या विहारकृत कयातःमु केवला धारा विगुयी लक्ष्यंतुं
विहारकृत वायु धिक्त ग्हापारकृत विहार तपंतुं बाना वि० सं०
२०१२ सत्तं पुर्णागु विहारकृत कुक सत्त्वनापकृत म, मन्त्रहु
मुमुं माःगु सामान वयका शाक्यबुद्धि बोद्ध संघंता शाक्याने
सत्त्वया श्रद्धा सहयोग कथा आ निर्मित बुयापकृतु शाक्यबुद्धि
विहार बनेजुल । थ्व विहार तपंतुं विहारि च्वेकेतु विहार सं
मुं धर्मं ही न वत्का तःगु स्वाका तःगु तु ।

ध्व शाक्यबुद्धि विहारकृत स्यात्त हुने-मुवापिहार विहार
कृतवास हेत्य, पुर्णागु कर्तु वनेकृता कर्तु भूजाक अप्पोयका
मुवाचन कर्तव्यनिनि कर्तव्यनिनि मु कर्तु विहारकृत कर्तव्य

याना तःगु जुल । नापं लिपा विहारयात कयातःगु जगानं छुं
भाग थुकी दुथ्याना च्वंगु दु ।

वि० सं० २०१४ साले भोजपुर—टक्सारया शाक्य
समाजपिनि चूडाकर्म (= वरे छुयगु) निर्णय अनुसार श्री ५
त्रिभुवन महाराजाधिराजया हुकुम् (= आदेशानुसार) थन
चूडाकर्म यायेत थाय् शाक्यमुनि विहारया कुने च्वंगु दलान
भाग छगू चूडाकर्म कर्मिति आग्रहयाथे शाक्यमुनि बौद्धसंघं
ब्यगु थासे तले विहारे च्वंगु बुद्धमूर्ति छगू नं बिया विद्धिबत्
प्रतिस्थापना याना कुने चूडाकर्म यायेगु स्थान वनेजुल । थ्व हे
उक्त सालं थन नं चूडाकर्म यायेगु सुसम्पन्न जुल । थ्व
विहारया शाक्य समाजयापाखें सहयोग बिया आः चैनपुरे ब
घराने नं चूडाकर्म यायेगु सम्पन्न जूगु छुं वर्ष दुगु जुल ।

हानं वि० सं० २०१८ सालं शाक्यमुनि बौद्ध संघया
तत्वावधाने थनया उपासक उपासिकापिगु व ग्रामवासी सकलया
सहयोग श्रद्धां — “महापरित्राणया पुण्यकार्ये सम्पन्न यायेत
अखिल नेपाल भिक्षु महासंघपित प्रार्थना याःगु जुल । उगु
निमन्त्रणा संघं स्वीकार याना नेपालया थे”, यल, (पात्पा)
तानसेन, बुटौल रिरि आदि थासं भिक्षु शाक्यानन्द महास्थविर
प्रमुख भिक्षु श्रामणेर फिम्ह भन्तेपि भोजपुरया शाक्यमुनि
विहारे थ्यंकः बिज्यात, भिक्षु संघपित भब्येरूप स्वागत जुल ।
पोष २३ गते निसं भन्तेपिनिपाखें न्हिथं बहूनी महापरित्राणया
सूत्रपाठ व धर्मदेशना जुया न्हापां खुनु व सिधैखुनू चर्च्छि
महापरित्राण जुल, थुगु पुण्यकार्य गुन्हु तकं जुया पूर्ण जुल ।

[६]

व हे महापरित्राणया महान पुण्यकार्य उपलक्षे न्हापा
१९९३ सालं निसैं भिक्षु संघपित बिज्याकेगु विहारकथं अर्पण
याना दय्का तःगु शाक्यमुनि विहार जुया वैच्वंगु स्थान भिक्षु
संघपित संघदान बियत, शाक्यमुनि बौद्ध संघ प्रमुख कुलधन
शाक्यया सुपुत्रपिनि सपरिवार व ग्रामवासी धर्मपासापि तथा
सकल श्रद्धालुपिनि श्रद्धां शाक्यमुनि विहार भिक्षु संघपित
लःघा हाय्का संघ दोलपाः ब्युगु जुल । थुगु महान परित्राण पूर्ण
ब्रूखुनु दातापिनि थःथःगु श्रद्धां त्रिचीवर अष्टपरिस्कार संघदान
आदि विविध दान बिया पुण्यसंग्रह याना विश्वशान्ति कामना
व निर्माण शान्ति प्रार्थनायासे साधुकार ब्युगु जुल । भवतु
सब्बमंगलं ० ;

थ्व भोजपुर-टक्सार शाक्यमुनि विहारया संक्षिप्त
ऐतिहासिक परिचय खँ थमंस्यूथे च्वया क्वचाय्कागु जुल ।

Dhamma.Digital

मिति २०२६ सालया
वर्षावास

.लेखक - भिक्षु सुबोधानन्द
शाक्यमुनि विहार, भोजपुर-टक्सार
सगरमाथा अञ्चल, नेपाल

स्वर्गीय गणेशकुमारी उपासिकाया सजीव
मानकाले बुद्धगुण जपयागुया स्मृति पत्र

“सो भगवा इतिपि अरहं”

निर्मल हृदये बुद्ध – स्वच्छ सुन्दर भावना ।
राग द्वेष फुका छ्वेगु – बुद्धानुस्मृति साधना ॥१॥
मोह पवीगु व खः प्रज्ञां – बुद्ध गुणं यथा क्रमं ।
साधकं साधना याय्गु-निर्वाण शान्ति कामनां ॥२॥

बुद्ध गुण सवालाख – छथी धंगु सु-भावना ।
पूर्णलक्षे बिया छंत – साधुकार सु-पुण्यया ॥१॥
बुद्ध संबत नीन्यास व – खुदं क्यंगु थ्व वर्षया ।
वर्षावासे अधिष्ठानं – बुद्ध गुण जपे याना ॥२॥
अरहं सुगतो लोके – गुण स्मरण याय् दया ।
भाग्यमानी स्वयम् खंम्ह-थःगुचित्त यच् खना ॥३॥
चवंम्ह श्रद्धावती-मय्जु गणेशकुमारी उपासिका ।
छंगु श्रद्धा पुरे ज्वीमा-शान्ति निर्वाण प्रार्थना ॥४॥

बु० सं० २५०६ ने० सं० १०८२
कौलाथ्वः-कतीपुन्ही
वर्षावास पूर्णमहोत्सव
उपलक्षे

उपहार बियाम्ह
भिक्षु सुबोधानन्द
शाक्यमुनि विहार
भोजपुर-टक्सार

“मां मातां भक्त्या भजति भक्त्या भक्त्या”

संस्कृत - कवयः

माया

यो सन्निसन्नो वर बोधि मूले,
भारं लक्ष्मं महति जिह्वया ।
सम्बोधिनापत्तिं कल्पत माता,
सौकुस्तमो तं वक्षमासि कुण्डम् ॥

अर्थ - गुम्ह अर्जतशाकी पुरुषीसमं, पवित्र बोधिवृक्षया
वसं विराजमान् जुया, आपात्रं सेनासहित मारयात् त्याका,
सम्यक्ज्ञान स्राप्तस्यना विज्यात्, वसम्पेत् भगवान् सम्यक्
सम्बुद्धयात् जि प्रणाम याना ॥१॥

माँ बोर्पित वन्दना

पुण्य माँता पिता पित्रु, अनन्त गुण कु यन ६
काय् म्हायुपिसं मने ल्वीका, पूजा वन्दना याय् न्हियं ॥

माँवात वन्दना

माँता गुण स्व विश्वे हे, सुख दायक जीवने ।
कल्याण हृदय माँवात, सिस्त्रा वन्दना यना ॥१॥
माँया दयां सुखावृत्ति, सन्ततीर्पित ज्वी सदा ।
पुण्य माँवा गुण ल्वीका, वन्दना याय् सदाजिनं ॥२॥

प्रार्थी

विद्यालक्ष्मी उपासिका

विषय - सूची

	पृष्ठः
(१) सप्तबोध्यंग धर्म भावना	... १
(२) श्रद्धाइन्द्रियादि छगू समान भावना	... ३८
(३) पेसकार धीता वत्थु	... ४२
(४) महाधम्मपाल जातक	... ५४
(५) मरणानुस्मृति भावना	... ६६

शुद्धिपत्र

अशुद्ध	पृष्ठ	कोश	शुद्ध
मख, मजपि	१३	१८	मखु, मजूपि
एस्सद्धि	१७	१३	पस्सद्धि
पर्म	१८	७	धर्म
अंग	२१	१४	अंग
सतिपम्बोज्जंग	२३	११	सतिसम्बोज्जंग
उत्साह	२३	११	उत्साह
पृथ्वीले	३२	७	पृथ्वीले
ऐश्वर्यया	३१	८	ऐश्वर्य
धू	३४	१६	धू
अथे	३५	१०	अथे
लि	३५	१३	मि
तुन	४७	१६	तुत
धय	४८	१८	धया
जच्छतो	५१	१५	गच्छति
ज्वना	५२	६	ज्वना
संकारया	५३	१४	संसारया
ल्यका	५६	२०	ल्यंका
सियावनी	६३	६	सिनावनी
चडाल	६६	४	चंडाल
विस्वारिपि	७६	८	विज्यारिपि
भावया	८७	७	भावना

“नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स”

“सप्त बोध्यंग “धर्म” भावना”

(न्हेगू बोध्यंग)

सत्ति मे भिक्खवे ! बोज्जङ्गा भाविता बहुलीकता अपारापारङ्गमनाय संवत्तन्ति । कत मे सत्त ?

सत्ति सम्बोज्जङ्गो, धम्मविचय सम्बोज्जङ्गो, विरिय सम्बोज्जङ्गो, पीति सम्बोज्जङ्गो, पस्सद्वि सम्बोज्जङ्गो, समाधि सम्बोज्जङ्गो, उपेक्खासम्बोज्जङ्गो, इमे खो भिक्खवे ! सत्त बोज्जङ्गो भाविता बहुलीकता अपारापारङ्गमनाय संवत्तन्ति ।

अर्थ— भिक्षुपि ! थुपि न्हेगू वोध्यङ्ग भावना धयामु बराबर अभ्यास यानावं च्वनेगु, सप्त बोध्यङ्ग धर्मं न्हेगू संसार नां: जुया च्वंगु थुखे वारितीर पाखें, निर्वाण धाइगु पारीतीरे वनेत उपकारक गुण धर्म ख: । गुगु न्हेगू धर्म ?

सत्ति सम्बोज्जङ्ग, धम्मविचय सम्बोज्जङ्ग, विरिय सम्बोज्जङ्ग, पीति सम्बोज्जङ्ग, पस्सद्वि सम्बोज्जङ्ग, समाधि सम्बोज्जङ्ग, उपेक्खासम्बोज्जङ्ग, थुपि न्हेगू ख: ।

भिक्षुपि ! भावना याय्गु बराबर अभ्यास यानावं च्वनेगु
 थ्व न्हेगु बोध्यङ्ग धर्म, संसार नां जुयाच्चंगु वारीतीरं निर्वाण
 नां जुयाच्चंगु पारीतीरे वनेत उपकारक गुणाङ्ग धर्म जुल ।

थ्व पवित्र परिशुद्धगु धर्म ज्ञान देशना, — संसारं पार
 जुया वनेत हेतु जुया च्वंगु— स्मृति, धम्मविचय, चिरिय, पीती
 यस्सद्धि, समाधि, उपेक्खा, थुपि न्हेगुधर्म— “सप्तबोध्यंग धया
 तःगु खः ।

बोच्चङ्ग (बोध्यङ्ग) धैगु बोधि अङ्ग थ्व वचन निगु,
 छ्गु शब्द जुया च्वंगु खः, । बोधि, धयागु वचनया अर्थं तः
 गुमच्छि प्रकार दु । उकिं थन योग्य कथं अर्थं निगुजुया च्वन ।
 उगुनिर्वाण प्रत्यक्ष याइगु धर्म समूह व, निर्वाण प्रत्यक्ष याइम्ह
 साधक (पुद्गल) , थुपिं निगु अर्थं जुल ।

निर्वाण प्राप्तयाइपि पुण्यवान्पित, उगु निर्वाण प्रत्यक्ष
 याय्यानिंति सत्त्वपिसं निर्वाणयात प्राप्त ज्वीगु लोकोत्तर मार्गं
 प्राप्त साधनाय कुतः याइ बले, बाधक कारण (बलेश)
 आपालं दइगु जुञ्ज च्वन ।

स्त्यान मिद्ध संख्यातगु योगक्रमा (साधना) दि, चित्तव
 शरीरया सिथीलता जुया भावनाय लगेमज्वीगु स्वभाव खः ।
 औद्धस्य (उद्धच्च) स्वभावं चित्त भावनाय स्थिर मज्जुसे ल्येहे
 वनिगु निवरण स्वभाव, तथा लोभादि बलेशया बसेलाना, संसारे
 प्यपुना च्वनिगु स्वभाववु, संसारे लिकुना च्ववीगु, उतसाह, पाप
 व पुण्य ज्वीगु स्वभाव जुया च्वंगु निवरण बलेश धर्मादि,

कामसुखलिल कानुयोग, अत्तकिलमथानु योग, उच्छेद दृष्टि व शास्वतदृष्टि थुपि जुलसां उपि क्लेश मध्य गुलि जुया च्वन ।

आलोक (जः) मदुगु जूसा, अन्धकार दूर ज्वी मखुगु थेंतुं, सत्वसन्ताने प्रवर्तन ज्वीगु निर्वाण प्रतिवेधयात बाधकगु, स्त्यान-मिद्धादिनिवरण धर्मया, सर्वाकारं प्रतिपक्ष जुया च्वंगु, उगु निश्वरण क्लेश दूर याइगु,— धर्म, सत्वसन्ताने (साधक-पिके) मदुसा, दूर जुया वनिगु मखु । बोध्यङ्ग नामं प्रकाश जुया च्वंगु, निर्वाण प्रतिवेधयात बाधकधर्म दूर याइगु, विनाश याना छ्वैगु धर्म न्हेगु प्रकारया दु । उगु कनातःगु— “सति धम्मविचयादि” थुपि धर्माङ्ग न्हेगु— “निर्वाण प्रत्यक्ष याय्या निति उपकारक ज्वीगु जुया— “बोधि नां जुयाच्वंगु धर्मसमूह अङ्ग” थुगु अर्थं नं निर्वाण प्रत्यक्ष याइपि योगावचर (साधक) पित्त, मरेकं मगागु धर्माङ्ग जुयानिति नं बोज्जङ्ग धका घाइ ।

थुगु बोध्यङ्ग धर्म न्हेगु, चक्रवर्ती जुजुपित प्राप्त ज्वीजु सप्तरत्न थेंतुं, बुद्ध शासने दया च्वंगु— न्हेगु रत्न थुपि खः—

“तथागतस्स भिक्खवे ! पातुभावा अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स सत्तन्नं बोज्जङ्गरतनानं पातुभावो होति” तथागत बुद्धं आज्ञादयका विज्यागु अथे हे— “सत्तन्नं खो भिक्खवे !

-
१. कामच्छन्द, २. व्यापाद, ३. धीनः मिद्ध, ४. उद्धच्च-कुक्कु-च्च, ५. विचिकिच्छा;

बोध्यङ्ग रतनानं भावितत्ता बहुली कतत्ता अवलिहोति
 वुच्चति" ध्यातःगु अनुसारं ध्व बोध्यङ्गरत्न न्हेगु भावना
 याइपि योगावचरपि, दरिद्र मसु धया, सम्यक्सम्बुद्धं आशा
 जुया विज्यागु दु । ध्व बोध्यङ्ग धर्म लोकोत्तर मार्गं कल धर्म
 प्राप्त यायेतः व, लौकिक रूपावचर, अरूपवचर ध्यान प्राप्त
 यायेत नं, दयके माःगु धर्म लः । उक्ति निर्ति लोकोत्तर
 मार्गं फल धर्मादि प्राप्त मायेत, योग साधन याइपित माःगु
 धर्माङ्ग जुया च्वन । लौकिक ध्यान प्राप्त याइपि भावित
 (साधक) पिसं तथा सकल योगवचरपिसं नं- "बोध्यङ्ग
 धर्मयागु अभ्यास याये माःगु जुल । उक्ति बोध्यङ्ग धर्मयागु
 विशेष साधना क्रमे छेले सेकेमाःगु जुया च्वन ।

सकल योगावचरपिसं बोध्यङ्ग धर्म सीकेमाः, उगुया
 निःश्रय सीकेमाः, छेलेगु क्रमनं सीका ज्या कायमाः ।
 बोध्यङ्ग धर्मयागु अभ्यास याये माःगु धर्म (स्वभाव) यात
 सीके माः, उगु-उगु बोध्यङ्ग अभ्यास यस्सगु अवस्था व,
 योग्य मजुगु अवस्था सीके माःगु जुल ।

स्मृति सम्बोध्यङ्ग भावना

बोध्यङ्ग धर्मं जुलता- (१) "धति सम्यक्सम्बुद्धं" धयागु
 युक्तियात् सतिपट्टानं (स्मृति प्रत्यान) भावनाया उपपत्ते क्कना-
 तःगु स्मृति लः । सत्त्वपिगु चित्त प्रसम्पदायात् प्राप्त (बहुवचन)
 पात्ते ववे म्बुद्धे, बुगु भावना जुया च्वन्तु, माना च्वन्तु

अवस्थायाः कामं वेदता, चित्तं धर्मं खः, उगु आसम्भणं
 चित्तयात् जस्य मृतमानस विद्गु कामं, चित्तं उगु हे भावनाय
 तया तयसु क्रमं, कुशल एव हे कवेय निति सफलमाना विद्गु
 धर्ममात्— “सति सम्बोद्धन्” धाइ । उगु काम वेदना चित्त
 धर्म संख्यातसु, मः सु हे विषय अनु क्रमं भावनाय अभिवृद्धि
 सने जुवा, प्रमाद पक्षे सने जुद्गु अनुसत्त क्रमयात् . मरेका
 झेयात्, अप्रमाद-होस-जागत पक्षया गुण-धर्म सम्पूर्णकान्त,
 अवस्थाने महत् मार्गं ज्ञान प्राप्त याना विद्गु जुइ ।

“सति” धयागु फलित वचनमात् भावना यायेत् खीगु
 जापा— “स्मृति-हीस” धाइ, उकिंका निति, ध्व बोधिपाक्षिक
 स्मृति धयागु विवेककर्मं मार्गं ज्ञानमात् हेसु जुवा उवंगु, होस
 दयका जागृत जुया च्वनिगु स्मृति धया व्यवहार ययगु योग्य
 स । निर्वाणे प्राप्त ज्ञान विद्गु स्मृति धाःसां दकले ज्यु,
 छाया धाःसा— “लोकोत्तर मार्गज्ञान लाभ यायेत् उपकारगु
 स्मृति सः, तथा निर्वाण लाभ यायेत् नं उपकारगु स्मृति—
 “सति सम्बोद्धन्” धका सीके माःगु जुल ।

ध्व स्मृतियात् निर्वाणं प्राप्तयानां विद्गु स्मृति धाइगु
 ज्यानिति, केषां विद्गु श्रेष्ठेति जनुकरं स्वभाव धर्मं खः ।
 तथा कामादचरं, रूपविचरं, अरूपविचरं कुशली नाप, भवे भोग
 सम्पत्ति आदि लाभ यायेत्तं, ध्व स्मृति धयागु उपकारक गुणांग
 खः । उकिंका निति ध्व निर्वाण-प्राप्तार्थं सुद्धं निसं स्मृति तथा
 जम्यास याना इले हे (उगु दुःखं मृक्तगु परम शान्ति) लक्ष्णं
 विद्गु धका सीके माःगु धर्मं खः ।

स्मृति धयागु होस तथा खंका च्वनिगु बोध्यङ्ग धर्म प्रथम अंग खः, उकिं ध्यान भावना यावेत स्मृति सेल्लागु मदेकं मगाःगु धर्माङ्ग जुया च्वन । उकिं स्मृति सर्वत्र बलवान् जुय माः, स्मृति हे औद्धत्य पक्षया चित्तयात, श्रद्धा, वीर्यं, प्रज्ञाया अनुसार औद्धत्य (ल्यहे दनिगु स्वभावे) लाःवनिगु-ब, तथा आलस्य पक्षेलावनिगु स्वभाव यात, समाधिद्वारा-आलस्यं वधे याना च्वनी । उकिया निति स्मृति धयागु साधनाय्, व्यंजने चिव चिकं समान खः, फुक राज्यया ज्या स्वैम्ह अमात्य (मन्त्री) या, समान, सर्वत्र दयका च्वने माः । थुकिया कारणे धयातःगु-“स्मृति फुकथासे दयके माः-थथे भगवान् बुद्धं धया विन्वास । थुकिया कारणं ? चित्त स्मृतिया प्रतिशरण खः, वधे स्मृति (धयागु) रक्षा याय्गुलि, लगे जुया च्वनिम्ह खः । विना स्मृति चित्तवात ज्वना तय्गु, हानं दबेयाना बसे तथातय् वेगु फइ मखु ।” उकिं योगाचार (साधक) व्यक्त स्मृति न्हाबसे दयका समाधि भावना याये माःगु जुल ।

स्मृति सम्बोध्यङ्ग्या उत्पन्न ज्वीगु हेतु प्यंगु

- (१) स्मृति सम्प्रजन्य स्मृति ज्ञान युक्त जुइगु ।
- (२) स्मृति हीन व्यक्तिया संगत मयाय्गु ।
- (३) स्मृति वान् व्यक्तिया संगत याय्गु ।
- (४) स्मृतिले चित्त कबळुका तम्गु ।

स्मृतिसम्बोध्यङ्ग्या भावित व्यक्त उक्त गुणाङ्ग दयका च्वने माः ।

धर्मविचय सम्बोध्यंग भावना

(२) “धम्मविचय सम्बोध्यङ्ग” धयागु सन्नति, घण, समुहघण, कृत्यघण, आरम्मणघण थुपि प्यंगुलि तोपुया तःपि, सत्व पुद्गल, आत्मादि भावं खना च्वनिगु, अध्यात्मिक, बाह्य, परमार्थ रूपारूप धर्मया प्रज्ञप्ति फारेयाना, पृथ्वी स्पर्शादि हिसाबं व, स्कन्ध, धातु, आयतन, इन्द्रिय, सत्य, प्रतीत्यसमुत्पादादि क्रमं नं, अनित्य, दुःख, अनात्मादिभावं यथार्थं खंका, सीके, थ्वीके फुगु तिक्षणगु प्रज्ञाज्ञान, उगु विदर्शना भूमिगु स्कन्धादि धर्म विषय क्रमं अभ्यासयाना, सकल सम्मोहान्धकार दूरयाना अवसाने अहंत् मागज्ञान प्राप्त जुइगु खः ।

भिक्षुपि ! कुशल, अकुशल धर्म दु, सदोष, निर्दोष धर्म दु, हीन, प्रणीत धर्म दु, कृष्ण, शुक्ल धर्म दु, पाप, पुण्य धर्म दु, उकियात इलेबिले बांलाक विचारयाना—मभिगु फुकयात चीका, भिगु फुकयात मने धारण यायेगुलि— उत्पन्न मज्जूगु-धर्म-विचय सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न जुइ बा, उत्पन्न जुगु धर्म-विचय सम्बोध्यङ्गया अभिवृद्धि जुइ, विपुल जुइ, सम्पूर्ण जुया भावनायाःगु पुरे जुइ, थ्व हे थुकियागु आहार खः ।

पापकर्म,— दुःखया हेतु खः, पुण्य कुशल कर्म, दुःखं मुक्तं जुइगु व, सुख प्राप्त जुइगु हेतु खः । पापं सत्त्वपि अपाय, दूर्भति वनी : पुण्य कुशलं सुगति स्वर्गादि वनी । थुगु प्रकारं पाप-पुण्ययागु कारनानुकूलः मिगु व मभिगुया विचार यायगु नं, धर्म विचय सम्बोध्यङ्गयागु हेतु खः ।

हानं थमं सःस्यूगु धर्मं ज्ञान अनेक प्रकारं मेपित सीका, च्चीका बिइया निर्मित, उत्साहयाना कना बिइगु— धर्मं ज्ञानं बढे जुइगु कारण खः । उकि सम्बोधिया हेतु युक्त, प्रज्ञाज्ञान जुयाचवगु— “धम्म-विचय सम्बोज्जङ्ग” उत्पन्न जुइगु जुल । अथे हे अध्यात्मिक विचार व बाह्य परिभोग वस्तु, स्थान आदिया स्वच्छभाव दयका च्वनेगु नं धम्मविचय सम्बोध्य-ङ्गया हेतु जुया, उकि परिशुद्ध ज्ञान प्राप्त जुइगु हेतु जुया च्वन ।

स्कन्धादि धर्मं यथार्थं अबबोधयाना, उकिया उत्पत्ति विनाशया हेतुयात भावनाद्वारा खंका च्वंपिगु बराबर आश्रय संभत यायेगुलि,— अमिगु ज्ञानोपदेश न्यनानं संगतयाना च्वंपि जिज्ञासुपित, ज्ञान प्राप्तया हेतु खः, उकि ज्ञानवान्पिगु आश्रय यायेगु— धम्मविचय सम्बोज्जङ्गया गुण-धर्मं अभि-वृद्धिया कारणयात् न्हाबले बढे यानाव च्वनेमाःगु जुल ।

धर्म-विचय सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न ज्वीगु हेतु न्हेमू

- (१) बराबर धार्मिक ज्ञानमा प्ररुन न्यनेगु ।
- (२) परिभोग वस्तुया स्वच्छ याना तयगु ।

- (३) इन्द्रिययात छगू समान याना तयगु ।
- (४) मूर्ख व्यक्तिया संगत मयायगु ।
- (५) प्रज्ञावान् व्यक्तिया संगत यायगु ।
- (६) गम्भीर ज्ञानं सीके योग्यगु (स्कन्ध, धातु, आयतन, सत्य, प्रतीत्यसमुत्पाद आदि) धर्मयात बाँलाक विचार यायगु ।
- (७) ज्ञाने चित्तयात क्वछुका तयेगु ।

धर्म-विचय सम्बोधयङ्गया भावित व्यक्ति उक्त गुणाङ्ग दयका च्वने माः ।

वीर्य सम्बोध्यंग भावना

Dhamma.Digital

(३) “विरिय सम्बोद्धङ्ग” धयागु थुक्रियात सम्यक् प्रधान उपदेशे कना तः गुथे, योगकर्मे लिमच्युसे न्ह्येव्वाना वनेगु क्रमं चित्तयान तिवो विइगु, मतिं तुनाथाय् थ्यंक वने मफु तल्ले, चित्तयात न्ह्ये पाखे छोय फुगु वीर्यखः, थुगु हे क्रमं उत्पन्न जूगु पाप (अकुशल) दूर याना, छोयगुली कृत्य प्यंगू सिद्धयायगु कथं अभ्यासयाना च्वनेगु वीर्यया, प्रतिपक्ष वलेशं दूर जुया अवमाने बोधिनां जुया च्वंगु, लोकोत्तर मार्गज्ञानयात प्राप्त याय्त सहायक गुण धर्म खः ।

हानं अथे हे- “भिक्षुपि ? आरम्भघातु, नैष्कर्म्यघातु
 पराक्रम घातु स्वंगू प्रकारया दु । आरम्भ घातु आदिले, आरम्भ
 घातु आदिया, उत्पन्न जुगु अनुसार मने तयगु यात बांलाक
 मने धारण यायगु घाइ । प्रथम वीर्य (उद्योग) यात-“आरम्भ-
 घातु” घाइ । नैष्कर्म्य-घातु, आलस्ये” प्यार्हा वनिगु कारणं,
 वसिकं बलवान् जुइ । पराक्रम-घातु मेमेगु (बाधक) स्थान
 यात नां गे याना वनिगु जुया वसिकं बलावन् जुइ ।

वीरभाव हे वीर्य खः । व उत्साह यात बढे याइगु लक्षण
 दुगु खः । थःगु नाप उत्पन्न जूगु (धर्मादि) यात सह्याले
 याइगु उकिया कृत्य खः । दुबे ज्वीके मबिइगु प्रत्युपस्थान
 खः । “संवेगयात व्याप्त (व्यक्ति) बांलाक उत्साह याइहा
 जुइ । वचनं संवेगयागु पदस्थानगु खः । अथवा वीर्य आरम्भ
 याइगुया वस्तुया पदस्थानगु खः । वीर्य सकल प्रकारया
 कुशल भावनादि, भि, भिगु परिशुद्ध कर्म यायेत सहयोग
 खः । वीर्य गुगु खः व सकल मनुष्य, देव, ब्रह्म लौकिक
 सम्पत्ति व, लोकुत्तर सम्पत्ति प्राप्तार्थं तिवो व्युब्युं सफलताय्
 न्ह्येव्वाका यंकिगु खः उकि- “वीर्यसम्बोध्यङ्ग” या, गुण-
 धर्म सम्पूर्ण याय्या निर्मित उद्योग अम्यास यानावं च्वने
 माः । थःगु मोक्ष, थःगु हे वीर्य उत्साहं लाभ याय्माः, ।
 बुद्ध वचन- “मा निवत्त अभिक्कम” लिमच्च्युसे न्ह्येव्वाहुं,
 घया बिज्यागु वाक्ययात लुमंका,- इष्टार्थं लाभ मजूतल्ले
 अनेक प्रकारया उपाय कौशल्यद्वारा अम्यासे लगेजुया च्वनेगु
 योगावचर (साधक) पिनि ज्या खः ।

उट्टानेनप्पमादेन, सञ्जमेन दमेन च ।

दीपं कथिराथ मेधावी, यं ओघो ना भिकीरति ॥^१

विद्वान्पिसं वीर्ययुक्त उत्साह याना, स्मृति संख्यातगु
अप्रमादी जुया, शील संयम व, इन्द्रिय दमन याना, अतिकं
गम्भिरगु संसार सागर,-^२ कामओघादि क्लेशरूपी खूसी
बाः वैच्वंगुलि च्चीकः यंके मफैगु, थःगु प्रतिस्था दइगु अहंत्
फल प्राप्त द्वीप देकेगु कुतः याय् माः ।

उकिं साधक व्यक्ति भावना यायेत, वीर्य उत्साह पूर्वक
सद्धर्माचरण याना च्वने माःगु जुल ।

वीर्य सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न ज्वीगु हेतु श्लिखगु

- (१) अपाय दूर्गति आदिया भययात बांलाक बिचायाना
स्वेगु ।
- (२) वीर्ययागु कारणं लौकिक, लोकोत्तरयागु विशेष
प्राप्ति याइगु गुणादि खंकेगु ।
- (३) बुद्ध, प्रत्येक-बुद्ध, महाश्रावकपि बिज्यागु लँपुं, जिनं
वनेमाः, हानं उकिं नं आलसी व्यक्ति वने फइगु
मखु- थुगु प्रकारं वने माःगु खंकेगु ।

---

१. कामोघ, २. भवोघ, ३. दिट्ठोघो, ४. अविज्जोघो; थ्व
प्यंगूयात 'ओघो' धाई ।

- (४) दायक-दातापित, महाफल दयेकेगु निति भिक्षायाः सत्कार याय्गु ।
- (५) जिह्वा शास्ताबुद्ध (मार्गोपदेष्टा) वीर्यारम्भया प्रशंसकाना बिज्याइह्यः सः, उकि उगु आज्ञा उत्सङ्गन याय् योग्य मजू, जिमिगु निर्मित आपालं लाभ दायक सः । तथा वसपोल सम्यक् सम्बुद्ध प्रतिपत्ति पूजा याय्गुलि, पूजित जुया बिज्याइह्य, अन्यथा जुइ मखु- थुगु प्रकार शास्तायागु महत्वया विचार याय्गु ।
- (६) जित सद्वर्मा यागु महा-उत्तराधिकार कायमाः, उगु भस्मिती भावे काय् फइ मखु । अथे उत्तरा-धिकारयागु महोत्वयात विचार याय्गु ।
- (७) आलोक संज्ञायात मने तयगु, इय्यापथया परिवर्तन याय्गु, वथे खुल्लागु स्थानया सेवन याय्गु आदि स्थान-मूढ (आलस्य) यात दूर याय्गु ।
- (८) आलसी व्यक्तियात त्याग याय्गु ।
- (९) योगाभ्यासय् लगे जुया च्वहा व्यक्तिया संगते च्वनेगु ।
- (१०) सम्यक् प्रधानयात बोलाक खेकेगु ।
- (११) वीर्य (उद्योगे) चित्तयात क्वछुका तयगु । वीर्य-सम्बोध्यङ्गया भावित व्यक्ति उक्त गुणाङ्ग दयकः च्वने माः ।

प्रीति सम्बोध्यंग भावना

(४) "प्रीति सम्बोध्यङ्ग" ध्यागु योगाम्वासे, योगाव-
 चरया चित्त, सिचुसे च्वंका विइगु प्रीति खः, बराबर याय्
 योग्यगु, ह्यागु याय् बले नं, याइपिनिगु चित्तयात, प्रीति
 ध्यागु मज्जुल धासा अमित उगु याय् मास्ति वै मखु ।
 भावनाय् लगे जुया च्वंपित नं, ध्यान प्राप्त जुइगु बा, माय्,
 फल प्राप्त याय्गु, आपालं समय बितय् ज्वीगु चर्या खः ।
 उकिया निरि उम्भु भावना याय् मास्ति वैगुकथं याय् फय्केत,
 भावनाया क्रमे हे, "प्रीति" ध्यागु दयम्मःगु अङ्ग जुया च्वन ।
 उक्क- "प्रीति" ध्यागु सम्बोध्यया छगू अङ्ग जुया च्वंगु खः ।
 च प्रीति स्वभावं चित्तयात जक मखु । योगावचरयाःगु काय
 (शरीर) नं, याउंके सिचुका विइगु खः, थिकगु बालिगु
 आहार, बानादि चू मलासां, योगावचर (ध्यानि) व्यक्तिपि
 निरोगी जुया, जीवित जुया च्वने फुगु नं, च्व हे प्रीतियागु
 प्रभाव खः, योग कर्म प्रीति प्राप्त मज्जुपि योगावचर (साधक)
 पि, अरन्य (जङ्गल) आदि स्वभा, अल्प आहार न्य-त्वने
 याना, आपा समय ध्यान भावनाय् लगे जुया च्वने फेनु
 मखु । प्रीति प्राप्त मज्जुपि साधक व्यक्ति भावनाय् लगे जुया

चवंसां भावना क्रमे, न्होब्बाय् मफया, लि, लि कुना, लिचिहा
च्वनिगु ज्वी । उकिं अमिसं योग क्रमे, सफलता प्राप्त याय्
फै मखु ।

ध्व प्रीति ध्यागु भावनाय् उत्पन्न जुय व, पाप (अकुशल)
दूर याय्या निर्मित कृत्य प्यगूया क्रम, कुशल पक्षे लगे जुया,
अले भावनाय् ममरया लगे मज्वीगु— “अरति” नां जुया-
च्वंगु, सूक्ष्मगु द्वेषभाव व, स्त्यानं, मिद्ध आदि, उकिया पक्ष,
उत्पन्न ज्वीगु सकल प्रकारया क्लेश (विघ्न-बाधा) यात,
तापाका छोया, भावनारामता संख्यातगु आर्यवंश धर्म सम्पूर्ण-
याना, अवसाने सम्बोधिसंख्यात, लोकोत्तर मार्गं ज्ञान प्राप्त
याय्त, सहायक जुइ ।

हानं प्रीति दयव सुख, आनन्द बढे ज्वीगु ध्यान-भावना
लम्बने न्ह्याइ पुया वैगु स्वभाव खः । वया कृत्य-काय व
चित्तयात तृप्तियाना बिइगु । अर्थात् प्रीति उत्तमोत्तम कुशल
चित्तया प्रभावं शरीरयात नं प्रसारित जुइगु । तथा पवित्र
ज्ञानया कार्ये चित्तयात प्रमोदयाइगु ।

उकिं ध्यान-भावनाय् अभ्यास याना च्वनिगु बखते
योगावचरपित समयानुकूल न्यागू प्रकारया प्रीति उत्पन्न
जुइ । व थथे— (१) ‘सुहृदकपीति’ धयागु चिमिसँ ब्वजाया
दनावंगु कथं प्रीति (सुख) जुइगु यात धाइ । (२) ‘खणिक-
पीति’ धयागु बिजुली चम्के जुइगु (पलपसा त्वैगु) थें,
अकस्मात् गबलें-गबलें प्रीति (सूख) जुया वइगु यात धाइ ।
(३) ‘ओक्कन्तिकपीति’ धयागु नदीया तरङ्ग सिथे वया

लखं स्पर्शयाना वनिगुथे, ध्यान-प्रीति काय चित्तनं प्रीति सुख अनुभव ज्वीगु यात धाइ । (४) 'उब्बेगपीति' धयागु आकांशे ल्ह्वीनिगु व, गमना-गमन ज्वीगु समान शरीरयात याउँक ल्ह्वीनिगु प्रीति सुखयात धाइ । (५) 'फरणापीति' धयागु कपाय्ले चिकं लुइवले गथे सकभनं न्यना वनिगु खः, अथे हे योगीया शरीरे न फुक्क प्रीति सुख न्यना वना चित्त चैतसिकादि थ्यंकनं व्याप्त जुइगु स्वभाव अनुभवयात धाइ । थुपि न्यागू प्रकारया ध्यान, प्रीति योगावचर (साधक) व्यक्तिपित अनुभव ज्वीगु खः । ध्याने प्रीति उपलब्ध जुयव अले तनंत भावना क्रमे, अभिवृद्धि ज्वी । कनातःगु दु-प्रीतिया पुत्रप्रश्रब्धि, प्रश्रब्धिया पुत्र सुख, सुखया पुत्र समाधि प्राप्त जुइगु खः ।

अथे भावना यायबले प्रीति ज्वीगु बुद्धगुणादि सम्बन्धे प्राप्त जुइगु निरामिष प्रीति खः । उकिं उजागु प्रीति प्राप्त यायेत साधकपिसं बुद्धगुणादि भावना याय माःगु जुल । अथे गुणानुस्मरण यायेगु 'पीति सम्बोज्जङ्ग' या, गुण धर्म बढे जुइगु यात अभ्यास याना च्वनेमाः । .

प्रीति सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न ज्वीगु हेतु सिद्धगू

- (१) बुद्धगुण नवाङ्गादि बराबर अनुस्मरणयाना भावना यायगु ।
- (२) धर्मगुण छट्ठङ्गादि बराबर अनुस्मरणयाना भावना यायगु ।

- (३) संघ गुण नवाङ्गादि बराबर अनुस्मरणयाना भावना याय्गु ।
- (४) थःगु शील गुणादि बराबर अनुस्मरणयाना भावना याय्गु ।
- (५) थःगु त्यागगुणादि बराबर अनुस्मरणयाना भावना याय्गु ।
- (६) देवत्वयात प्राप्त ज्वीगु हेतु जुवाच्चंगु. थःगु श्रद्धादि धर्मयात बराबर अनुस्मरणयाना भावना याय्गु ।
- (७) थःगु चित्त, क्लेश राग, द्वेष, मोहादि उपशान्त ज्वीगु बराबर अनुस्मरणयाना भावना याय्गु ।
- (८) दयारहित (निर्दयी) व्यक्तिया आश्रय त्याग याना च्वनेगु ।
- (९) स्निग्ध (दयालु) व्यक्तिया आश्रय संगत याना च्वनेगु ।
- (१०) प्रसन्न ज्वीगु हेतु युक्त बुद्ध वचन सूत्रादि शब्दसुखं लुमंकेगु ।
- (११) प्रीतिसम्बोध्यङ्गे, क्वल्लुगु चित्तभाव दयका च्वनेमु । प्रीतिसम्बोध्यङ्गया भावित व्यक्तिक उक्तगुणाङ्ग दयका च्वनेमाः ।

प्रश्रद्धिसम्बोध्यंग भावना

(५) 'प्रसद्धि सम्बोध्यङ्ग' ध्यागु थ्व भावना यायगु
बखते, योगावचर (साधक) या, काय, चित्त, निगूयां तक-
लिफ, पीडा, कष्ट ज्वीगु स्वभाव यात शान्त याइगु:- 'काय
पसद्धि, चित्त पसद्धि' चैतसिक, निगू खः । चित्तया प्रकृति
निरन्तर छगू आरम्मणे मच्चसे, ना, ना आरम्मणे वनिगु व,
छगू हे इर्यापथे ताउति तयगुलि काय (शरीर) यात तकलिफ
ज्वीगु थेतुं, चित्तयातनं ह्लापां छगू आरम्मणे लगेयाना तथा-
तयगुलि, थाकुसे च्वनी, तकलिफ जुया वइ । चित्त ध्यान-
आरम्मणे तयबले, चञ्चलतां, नानारम्मणे वने मखना, चित्त
अशान्त जुया, चित्ते उत्पन्न ज्वीगु, उगु तकलिफ नाप, चित्त
ल्येहे दनिगु व, संतप्त ज्वीगु स्वभावयात काय, चित्त,
पसद्धि शान्तयाना विइ । काय व चित्तयागु शान्त ज्वीगु हे
ससद्धिसम्बोध्यङ्ग धासां छुं पाइगु मखु । चित्ते थाक्विगु,
ल्येहे दनिगु, तकलिफ (संतप्त) स्वभाव दया च्वंतले, उहा
पुद्गलयात प्रथम ध्यानादि, च्वे, च्वे च्वगु समाधि व, ज्ञान
नं, लाभ ज्वी मखु । उजागु उत्तमावस्था प्राप्तयायेत चित्त
शान्त गति प्राप्त यायेमाः । साधक व्यक्ति थाय्या अवस्थानुं

सार वःत यथायोम्य आहार पान, इर्यापथ व, शीत उष्ण
 आदि संभोर्नभाव ज्वीगु वा प्राप्त कथं भावनाय् अम्यास यायेत्
 समयोचित्त छेलेसेका च्वनेगु नं प्रश्रब्धि प्राप्तार्थं अनुकुल
 ज्वीगु सीकेमाः । उकिया निति पस्सद्धि (शान्त स्वभाव) नं,
 'सम्बोधि' या छगू अङ्ग जुमा च्वन । उक्ति उत्पन्न जूगु
 पापादि दूर याय्गु आदि कृत्य विषय, उक्तानुरूप क्रम अम्यास
 मायां:- 'पस्सद्धि सम्बोच्छङ्क' या, गुण, धर्म अभिवृद्धि
 यान्ना बनेगुलि अबसाने लोकोत्तर मार्गं ज्ञान उत्पन्न यायेत्
 सहयोग प्राप्त ज्वीगु धर्म सः ।

प्रश्रब्धिसम्बोध्यङ्गया उत्पन्न ज्वीगु हेतु त्हेगू

- (१) उत्तम अनुकुल भोजनया सेवन ।
- (२) ऋतु (शीतोष्ण) आदिया सुखानुकुल सेवन ।
- (३) इर्यापथया योग्यानुकुल सुख सेवन ।
- (४) काय, वाक्, मनया छगू समान प्रयोग याय्गु ।
- (५) (क्लेशं) परितप्त काय-चित्तपि व्यक्तिपिगु परि-
त्याग ।
- (६) शान्त-कायपि व्यक्तिया संगत याय्गु ।
- (७) प्रश्रब्धि (शान्त) अवस्थाय् चित्तयाक्त व्वक्कुका
तत्पु ।

प्रश्रब्धिसम्बोध्यङ्गया भावित ध्यक्त उक्त गुणाङ्ग दयका
 च्वनेमाः

समाधि सम्बोध्यंग भावना

(६) 'समाधि सम्बोध्यङ्ग' ध्यागु योगावचरया चित्त, नानारम्मणे विक्षिप्त ज्वीके मब्बूसे, बराबर छगू आरम्मणे हे (ध्याने) तथा तय्गु, । हानं आरम्मणेजुलसां क्वातुक बल्लाक प्रतिस्थित याना तय्गु, थुकियात समाधिन्द्रिय, समाधि बल, नामं कनातःगु समाधि खः । "कुशल चित्तया एकाग्रता हे समाधि खः । समाधानया अर्थे समाधि खः । भावनारम्मणे चित्त-चैतसिकया बराबर बाँलाक अभ्यास याना तय्गु यात धाइ । थुकिया निर्ति गुगु धर्मया आनुभावं छगू आलम्बने चित्त-चैतसिक बाँलाक तथा, विक्षिप्त, विप्रकीर्ण मज्जीक प्रतिस्थित याना तय् फइगु यात- "समाधान यानातय्गु धाइ । विक्षेप मज्जीगु समाधिया लक्षण खः । विक्षेप (चिंचां दनिगु) यात मरेका छोयगु समाधिया रस (कृत्य) खः, विकम्पित मज्जीगु प्रत्युपस्थान (सीके फइगु आकार) खः, । सुखीया चित्त एकाग्र जुइ" ध्यातःगु बचनं सुख थुकिया पदस्थान खः ।

थुगु प्रकारया समाधि भावना अनुक्रमं योगी' अभ्यासया यां, चित्त विक्षेप याइगु काम च्छन्दादि क्लेशयात दूर याना, "समाधि सम्बोध्यङ्ग" या, गूणधर्मं थःगु चित्तयात बायुरहित

स्थाने च्याका तःगु प्रदीप समान, निर्बल ज्वीगु कथं भावना
यानावं च्वनेगुलि-“अवसाने लोकुत्तर मार्षं ज्ञान उत्पन्न यायगुती
सहयोग प्राप्त ज्वीगु धर्म सः ।

समाधि सम्बोध्यङ्ग या उत्पन्न ज्वीगु हेतु किं छगु

- (१) ब्रह्म अभ्यन्तर कर्तुं परिशुद्ध जीवन तयगु ।
- (२) श्रद्धादि इन्द्रिय धर्म, बल समान भावं निमित्तया
कुशलता ।
- (३) कसिणादि भावनारम्भस्य चागु निमित्त चित्तग्रहण
यायगु समर्थता ।
- (४) चित्तयात तिवो विश्वासःतु अवस्थात् अनुबल वियगु ।
- (५) चित्तया वेग कम् भाव् याःतु अवस्थात् चित्त वेग
कम् यायगु ।
- (६) चित्त सन्तोष मयेत योग्यतु अवस्थात् श्रद्धाय संवेगं,
सन्तुष्ट हर्षमा स्यां ह्ये के तु ।
- (७) चित्त बलाक भावनान् समान् मध्यस्थ अवस्थात्
तयगु ।
- (८) समाधि मदुपि पुद्गलविषु त्वाव ।
- (९) एकाग्र-चित्तवि व्यक्तित्व संगत चावगु ।
- (१०) ध्यान कर्माव केस कर्मयात बालकवाङ्मनेतु ।
- (११) समाधि सम्बोध्यङ्ग उत्पन्न यायगुती चित्तकाव
कर्मका तयगु ।

समाधि सम्बोध्यङ्गना चापि न्यक्त उक्तमुक्तु अवस्था

च्वनेमाः ।

उपेक्षा सम्बोध्यंग भावना

“उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग” धयागु योगावचरया चित्त सन्तती, आलस्यभाव प्राप्त ज्वीगु, अर्थात् कय्कुनिगु अवस्थाय्, हतोत्साहं लिचिले मव्युसे, छ्वासुसे मच्चकुसे, भावना कृत्ये चित्त समान याना तय्गु—“तत्रमज्जत्ता” नांजुया च्वंगु, चैतसिकखः । योगावचर यामु चित्त सन्ताने जुलसां, वीर्यं हीन जुया, समाधि बलवान् जुलघाःसा, अलसिभाव उत्पन्न जुइ । समाधि हीन जुया, वीर्यं अधिक जुल घाःसा उगु अवस्थाय् उद्धच्च उत्पन्न जुइ । उक्किया निति हीन वीर्यं युक्तगु (उत्साह मद्गु), जुया, बलवान् समाधि जूसीं हानं बलवान् वीर्यं युक्तगु, हीन समाधि जुसानं, सम्बोधि नां जुया च्वंगु लोकोत्तर मार्गं ज्ञान प्राप्त याय्त समर्थदं मखु । लोकोत्तर ज्ञान दयकेत वीर्यं व समाधिनिगूलि समान भाग आवश्यक जू । उकि वीर्यं, समाधि निगूं समान भाग प्राप्त जूगु—“तत्रमज्जत्ता” अथवा उपेक्षा धयागु, सम्बोधिया छगु अंग खः ।

उगु तत्रमज्जत्ता काय वेदनादि विषये अनु क्रमं अधिक लीन (हीन) जुइगु व, उद्धच्च (त्ये दनिगु) नां जुया च्वंगु,

चित्तयात क्य् कुंकिगु (अनुत्साह) स्वभाव, धातं मच्चनिगु भाव युक्त जुयाच्चंगु, थुपि क्लेश समुहयात, चीका छोया, चित्त भावनाय् समान जुया च्वनिगु उक्तानुरूप अम्यास यायां- 'उपेक्खासम्बोज्झ' या, गुण धर्म अभिवृद्धि भावना यायेगुलि अवसाने लोकोत्तर मार्गं ज्ञान प्राप्त भायेत्त सहयोग प्राप्त ज्वीगु धर्म खः ।

उपेक्षा सम्बोध्यङ्गया उत्पन्न ज्वीगु हेतु त्वांगु

- (१) (फुक) प्राणिपिदि प्रति तटस्थ तास्सुया वरा-
वरथे (मध्यस्थ) जुया च्वनेगु ।
- (२) (यःके चक्षु अदि, तथा पिनेया पात्र-धीवर आदि)
संस्कारे मध्यस्थ जुया च्वनेगु ।
- (३) (संकल) प्राणिपि व, वस्तुवांगु प्रति ममत्वं यानिं
च्वनेपि व्यक्तिपिगु (आश्रय) त्वानं भायेगु ।
- (४) प्राणिपि व वस्तु आदिना प्रति मध्यस्थ; विक
याना च्वेदि व्यक्तिपिगु समसं वणिगु ।
- (५) उपेक्षाय् चित्तयातं न्वच्छुको तथं ।

उपेक्षासम्बोध्यङ्गया भावितं व्यक्तिं उक्तं गुणाङ्गं दयका
च्वनेमाः ।

युथायतक कनातःगु छगू प्रकार भावना क्रमं बोध्यङ्ग
धर्मयोगु बोधार्थं खः । सिके ज्वीजेद करवस निर्मित- हानं
क्रमः उगु बोध्यङ्ग धर्मया क्रम विस्तार यजे त्वम्य ।

समथ भावना याइपिगु चित्त नाना रम्मणे लगे मयासे, काय कोट्टासादि भावनारम्मणे हे जक चित्त बराबर अभ्यास यायां तथा तयगु स्वभाव व, विदर्शना भावना याइपिगु चित्त नाना रम्मणे लगे मयासे, भावनाय् आरम्मणगु स्कन्धादि धर्मया अभ्यास यायां चित्त वरावर तथा च्वनेगु, अथवा भावनारम्मणे हे चित्त यात वारंवार तथा च्वनेगु स्वभाव— 'सतिबम्बोज्जङ्ग' धाइ ।

समथ भावनादी काय कोट्टासादि व, विदर्शन भावना यायगुलो, स्कन्धादि, बाँलाक यथार्थ सीका, खका अवगत ज्वीगु स्वभाव—“धम्मविचय सम्बोज्जङ्ग” धाइ ।

आलस्यभावं लिचिला मच्चंसे, बाँलाक न्हेन्वागु उत्साइ पूर्वक भावना याय् फइगु स्वभाव—“विरिय सम्बोज्जङ्ग” धाइ ।

भावनाय् लगे जुइ बले, उगु ध्यान भावना क्रमं प्राप्त जुइगु, आस्वाद, सन्तुष्ट, आनन्द स्वभाव—“पीति सम्बोज्जङ्ग” धाइ ।

छुं तकलिफ मज्जीक, पीडा, कष्ट मज्जीक, याउंक ध्यान भावना याय् फइगु स्वभाव—“पस्सट्ठि सम्बोज्जङ्ग” धाइ ।

ध्यान भावना रम्मणे हे चित्त बाँलाक तथातय् फइगु, उखें, थुखें मवक, स्थिरभावे तय फइगु स्वभाव—“समाधि सम्बोज्जङ्ग” धाइ ।

कीयं व समाधि समान भाव्याना, निरुत्साह पूर्वक (क्रमशः-
कुतुहलं) जुषां भावना मात्रानु कुल याना च्चने फइगु स्वभाव-
“उपैकरवा सम्बोध्यङ्ग” घाइ ।

बोध्यङ्गयागु निःश्रय धर्म

सप्तरत्न प्राप्त जूम्ह चक्रवर्ती जुजुया जुलसां उगु रत्नादि
प्राप्त जुगु (आमिस) प्रीति सुख सिवे, अतिकं श्रेष्ठोत्तमगु
निरामिष प्रीति सुख, थुगु लोके हे लाभ यायफुगु परमोत्कृष्ट-
“निर्वाण सुख, लाभयाना बिइगु, तथागत बुद्धं केना बिज्यागु,
सप्त बोध्यङ्ग (रत्न) प्राप्त यायगु इच्छा दुम्ह, योगप्रम्यासि
सत्पुरुषं नं, मथे बुज्यायाना धन कमाय् यायगु मती दुम्ह व्यक्ति-
“न्हापां बुया (जम्मा) भूभाग प्राप्त यायगु आवश्यक थें तुं,
बोध्यङ्ग दयकेत, भूमि जुया च्वंगु धर्माङ्ग-न्हापां शील परि
शुद्ध, कल्याणमित्रसेवन, योनिंसोमनस्कार, थुपि स्वंगु गुणांग
धर्म-“योगावचर व्यक्ति थःके दयकेमाः, बोध्यङ्ग धर्मया निःश्रय
जुया च्वंगु कारण खः उकिया निति सम्यक् सम्बुद्धं थयेआज्ञा
दयका बिज्यात,-

(१) त्थेध्यापि भिक्खवे ! ये के चि पाणा चत्तारो
इरियापये कप्पेन्ति, कालेन भम्मं, कालेन मिसज्जं, कालेन ठानं,
कालेन सेवणं, कालेन ते वड्ढां विस्सज्जं, कालेन पत्तिगुणं, एवमेते
अत्तारो इरियापये कप्पेन्ति । एवमेव सो भिक्खवे ! भिक्खु

शील निरसाय, शीले पतिव्राय सत्त बोज्जङ्गे भावेति, सत्त बोज्जङ्गे बहुली करोति ॥

भिक्षुपि ! गथे ख- गबलें इरु थिरु (गमना गमन) जुइगु, गबलें फय्तुइगु, गबलें दना च्वनिगु, गबलें गोतुला च्वनीगु, थुपिं प्यगु इरियापथ, न्ह्याह्य हे सत्त्व प्राणिपिनि जुयतः नं, गथे थ्व सम्पूर्ण कृयाशीलया नितिं पृथ्वीया आधारे पृथ्वीले हे च्वना, प्यंगू इरियापथ जुया च्वनी । भिक्षुपिं ! थुगु हे प्रकारं प्रब्रजित व्यक्ति शीलाधारे, शीले हे प्रतिष्ठित जुया, सत्त बोध्यङ्ग धर्म भावनायाना, अभ्यास अभिवृद्धि याना च्वनी ।

(२) सुरियस्स भिक्खवे ! उदयतो एतं पुब्बङ्गं, एतं पुब्ब निमित्तं, यदिदं अरुणगं, एव मेव रवो भिक्खवे ! सत्तनं बोज्जङ्गानं उप्पादाय, एतं पुब्बङ्गमं, एतं पुब्ब निमित्तं । यदिदं कल्याण मित्तता, कल्याण मित्तस्सेतं भिक्खवे ! भिक्खुनो पाटिकङ्गं, सत्तबोज्जङ्गे भावेस्सति सत्तबोज्जङ्गे, बहुली करिस्सती ति ॥

अर्थ- भिक्षुपि ! अरुणालोक (ह्ये ह्ये धा.गु जः) सूर्यया उदय ज्वी न्ह्येवोया पूर्वाङ्ग लक्षणथे, अथे हे कल्याण मित्रया लाभ सत्संग- आश्रय प्राप्त याय्गु, न्ह्येगू बोध्यङ्ग अभ्यास यायेत पूर्व लक्षण, निमित्त खः । भिक्षुपिं ! सत्त बोध्यङ्ग भावना वृद्धि याय्गु अभिलाषा दुपिसं, कल्याण मित्र आश्रय दुहासित जक हे बोध्यङ्ग धर्म सिद्ध याकनं ज्वीगु अभिवृद्धि ज्वीगु धका सीकेमाः ।

(३) मुक्तिपक्ष भिक्षाये ! उदयतो एतं पुष्पमूलं, यदि
पुष्पनिमित्तं, यद्विदं अरक्षणं, एव भिक्षुः भिक्षाये !
भिक्षुनो सत्त्वं बोधेकज्ञानं उपादाय एतं पुष्पमूलं एतं
पुष्पनिमित्तं, यद्विदं धोमिसो मनस्विकारो, धोमिसो मनस्विकार
सम्पन्नस्तेषां भिक्षाये ! भिक्षुनो पाटि कङ्कं सत्त्वोच्छेदने
भावेस्सति सित बोधेकज्ञे बह्विनी करिस्सती ति ।

अर्थ—भिक्षुपि ! अरुणालोक सूर्यवा उदयज्वोक्तु पूर्वं निमित्त
ये तु, धोमिसो मनस्कार धवामु, सप्तबोध्यज्ञ उत्पत्ति ज्वीकुषा,
पूर्वनिमित्त खः, (उक्ति) सप्त बोध्यज्ञ उत्पन्न यायु मत्ती
दुपि भिक्षुपित्तं, अभिलाषा वायु बह्वु, धोमिसो मनस्कार युक्त
भावित दुहेसितं सप्तबोध्यज्ञ भावना आपालं सम्पन्न मायु
फइगु जुइ ।

बोधेकज्ञ भावना क्रम

बोधेकज्ञ भावना छेले योग्यगु—“शमथ, विदर्शना भावना
यायु बले अवस्थानुसार छेलेमागु जुया ध्वन, भावना सिद्ध
बोधेकज्ञ सिद्धि जुइ, बोधेकज्ञ सिद्धि, भावना सिद्ध जुइ ।
कर्मस्थान दायिक आचार्य याके जुलसा, अथवा आचार्यवर
चर्मलाइगु बखत्ते, भेगु कथ जुसा, अथवा कर्मस्थान (भावना
यायु क्रम) बालिक अध्ययने योग्यमा । अनसिपि विवेकगु
स्थाने वना, थमं भावना यायु समये, काम वितकीदि बीका,

चित्त भावना याय्गु आरम्भणे (ध्याने) हे तथा, नियमित काले हे, भावनाय् लगे याय् माःगु जुल । अथे याय्गुलि उर्कि स्मृति सम्बोधयङ्ग अभिवृद्धि जुइ, थ्व स्मृति सम्बोधयङ्ग छेला भावना याय्गु क्रम खः ।

अथे भावना याइम्ह योगावचरं केशादि (दोत्तिसाकार) कोट्टासय भावना याय्गु बखते, उगु केशादि (सँआदि विविध) यागु. वणं भाव आकारादि बाँलाक यथार्थ स्वभाव खनेदुगु कथं चित्त धारण याय् माःगु जुल । अन्य समथ भावनादि याय्गु जूसां, भावनारम्भणे नं, मिखाँ खनागु थें च्वकः, बाँलाक यथार्थ खंका, चित्तं खके फइगु तरिकां, उगु भावना-आरम्भण यात, भाविता यायेमाः । विदर्शना भावना याय्गु जूसां,—“नाम-रूप धर्मयागु (स्वभाव) बाँलाक यथार्थ खंगु थें च्वकः, अनित्यादि लक्षण बाँलाक प्रतक्ष खनागु थें च्वकः यथार्थ थिक जुयका, भावना यायेमाः । भावनारम्भणे प्रभावित् जुइगु कथं, बिचायाना चित्तं खंका, भावनाय् लगे जुगा च्वम्ह योगावचर यात, उर्कि धम्मविचय सम्वाज्जङ्ग अभ्यास अभिवृद्धि जुइ, अथे भावना याय्गु धर्मविचय सम्वाध्यङ्ग छेलेगु क्रम खः ।

अथे भावना याइह्य योगावचरयात, उगु-उगु अवस्थानुसार ख्वाउँसे च्वंगुलि, तानंगुलि, पित्या, प्येचागुलि, पति, मच्छर न्याइपि, की, पतङ्गादि व, शारीरिक रोग.व्याधि बाधक, शत्रु-तय्गु पाखें, हानं विविध कारणं मछिना थाकुया वइगु अवस्था जुइफु । उह्य साधकं न्ह्यार्थिजाःगु वाधा, कंफ्त, तकलिफ, जुयावासां तवै, थःगु भावना (ध्यान)तोता मछोसे, भावनायाय्

योग्यगु अवस्थां, लिचिला मवंसे, मद्यूसे भावनायाना वनेगु
सम्बन्धे वीर्य-उत्साह यानावं च्वनेगुलिं, वयात विरियसम्बो-
ज्जु प्राप्त ज्वो, योगी व्यक्ति ध्यानं लिचिला मवंसे भावना
यानावं च्वनेगु, वीर्यसम्बोध्यज्जु छेलेगु अभ्यास क्रम थथे,
धका सीका भावना यायेमाः ।

स्मृतिसम्बोध्यज्जुयागु क्रमं चित्त ध्यान भावनाय् लगे-
याना तय्गु; धर्मविचय सम्बोध्यज्जुया क्रमं, भावनारम्मण
(ध्यान) त्वःमफिक खंका च्वनेगु; वीर्यसम्बोध्यज्जुया क्रमं
लिमच्यूसे भावनायाना च्वनिह्य, योगावचरयात, थःगु भावना
सम्बन्धं, 'निरामिष प्रीति प्राप्त जुइ । उगु प्रीति तनंत प्रीति
जुजुं भावनाय् लगेजुया च्वंहा साधकयात, प्रीति सम्बोज्जु
उत्पन्न जुइ, निरामिष प्रीति समाधि भावना अभ्यास वृद्धि
यानावं च्वनेगु—“प्रीतिसम्बोध्यज्जु युक्त भावना क्रम खः ।

भावनायाना च्वचवं बिच्-बिचे, चित्त, चैतसिकया शान्त
भाव मदेका बिइगु, औद्धत्यादि क्लेशयुक्त चित्त जुइगु स्वभाव
खः, उगु क्लेश दया वोगुलिं याना, भावना यानाच्वंगु
कामावचर कुशल चित्तया याउंसे च्वंगु शान्त भाव हीन
जुया वनी । उथाय् योगावचरं प्रीतिभावयात दयका,
प्रीति पुनः भावना याइगु वखते, बिच्-बिचे औद्धत्यादि
क्लेशं युक्तगु चित्त उत्पन्न जुइगु कम् जुया वनी । उकिं
साधकयागु चित्त, चैतसिक यागु शान्त भाव जुइ, तदनन्तर

१. राग मद्दुगु प्रीति ज्वी ।

परम सुन्दर शीतल भावयात प्राप्त जुइ । उगु प्रकारया भावनामय गुणं योगावचरयागु काय (शरीर) याउंसे च्वना हलुका जुया वया, शरीरयात नं शान्त सुखया अनुभव जुया वइ । उगु प्रकारं शान्तगु चित्तया भाव दयका, ध्यान भावनाय् लगे जुया च्वंहायात— “पस्सद्धि सम्बोज्झ” उत्पन्न जुइ, उकिं भावनाय् प्रीति युक्त अभ्यास वृद्धियाना च्वनेगु— प्रश्रब्धि सम्बोध्यङ्गया उपलब्ध ज्वीगु भावना क्रम खः ।

“पस्सद्धकायस्स, सुखिनो चित्तं समाधियति” धयातःगु अनुसार प्रश्रब्धिसम्बोध्यङ्गया स्वभाव क्रमं चित्त व शरीर याउंके शान्तयाना, भावनायाना च्वंहा योगावचर, व्यक्तियात, याउंसे हलुका शान्त, सुखया भावं, ज्ञापां स्वयानंवलवान्गु समाधि लाभ जुइ । उगु समाधि क्रम भावनाय् लगेजुया च्वंहा साधकयात समाधि प्राप्त जुया— “काय, चित्त सुख पदस्थान समाधिलय् प्रतिस्थित जुया, भावनाय् लगे जुइगु—“समाधि सम्बोज्झ” उत्पन्न जुइ । उक्त समाधि ज्ञापां प्राप्त याय्या निर्मित्त नं “समाधि सम्बोध्यङ्ग” भावना वृद्धियाना च्वनेगु क्रम खः ।

ध्यान, भावनाय् लगे जुयाच्वंहा योगावरया स्मृति सम्बोध्यङ्ग, दुर्बल जुयव, चित्त कर्मस्थानं पिने उखें-थुखें विषय वनिगु जुइ, उथाय् स्मृति तया भावनाय् चित्त तय् ह्येतः योगावचरयात तसकं थाकुइ फु । धर्म विचय सम्बोध्यङ्ग दुर्बल जुइगु बखते, चित्त कर्मस्थानेतुं तया तःसां आरम्मण, वाँलाक परिशुद्ध भाव खंके फइ मखु । उकिं भावना रम्मण (ध्यान) प्रकट जुइ मखु, उथाय् भावनारम्मण

प्रकट यायस, उत्साह याइगु बखते न, परिश्रम जुया भावना
मायेत तकलिफ जुया च्वनी ।

वीर्य सम्बोध्यङ्ग दुर्बल जुइगु समयनं, अलसि जुया,
नापं न्होवया, भावनायात बाधा जुइ, हानं वीर्यं सम्बोध्यङ्ग
अधिक बलवान् जुइगु बखते, उकिं औधत्य भाव उत्पन्न
जुया भावनाय बाधा जुइ ।

प्रीति सम्बोध्यङ्ग कम् जुइगु बखते, भावना यायगुली
उत्साह हीन जुया वनी । हानं प्रीति अप्पो जूसां- “औध-
त्यया भावं, चित्त ल्येहे” दना घ्याने थातं मच्च्वनिगु जुइ ।

प्रश्रब्धि सम्बोध्यङ्ग हीन जुइगु समय, काय, चित्ते
पीडा जूगुलि भावनाय बाधा उत्पन्न जुइ । प्रश्रब्धि भाव
अप्पो जुइगु बखते नं आलस्य भव जुया वया भावनाय
बाधा जुइ ।

समाधिसम्बोध्यङ्ग कम् जुइगु बखते औधत्य स्वभावं
चित्त भावनं ल्येहे दनिमु जुइ । हानं समाधिय सान्ना अप्पो
जूसां- “स्त्यान, मृद” उत्पन्न जुया भावनाय बाधा जुइ ।
बोध्यङ्गया विषमतां (मात्रा मिले मज्जुया) ज्जिगु विघ्न-बाधा
सदेका, उकिया समानताया भावे मिलेयाना, योग कर्म
बुलाक अभिवृद्धियाना, सफल प्राप्त यायेत, योगावचर
शक्तियात दीर्घकाल समय नितय जुइ । बोध्यङ्ग धर्म
समाधान प्राप्त यायया जिति, बोध्यङ्गया गुण स्वभाव समान

१. आरम्भं ल्येहे दनिमु स्वभाव ।

भावकथं मात्रा मिलेयाना, भावनाय् लगे याय्त- “उपेक्षा-सम्बोद्धङ्ग” भावना यायेमाः, फुक बोध्यङ्गयात समान भाग मिले याय्गु बल समर्थ उपेक्षा सम्बोध्यङ्ग भावना याय् बलेतिनी, भावनाया कर्म बाँलाक मिले याय्गु सम्बन्धं समान जुया, अल्पाधिक स्वभावयात मध्यस्थयाना विइ, उकि अधिक उत्साह (मात्राधिक) जुया वनि मखु । निरुत्साह (क्रमश, बुलुँहुँ तजिलजिकथं ज्यायाना यंकिबलेथें, भावना बाँलाक हे सिद्ध जुइ । उगु तत्वे प्राप्त जुइगु बखते, उगु, अथे हे ई, व्यो सोया कर्मस्थाने अभ्यास याय् सेका, भावनाय् छेले सेकेगु हे- “उपेक्षासम्बोध्यङ्ग” युक्त भावना क्रम खः ।

सप्त बोध्यङ्गया गुण धर्म स्वभाव

बोध्यङ्ग धर्म मध्य,- स्मृतिसम्बोध्यङ्गया कृत्य (ज्या) कर्मस्थानं (ध्यान-भावनां) पिने, चित्तयात गनं वने मव्युसे रक्षायाना तइगु खः । ‘धर्म विचय सम्बोध्यङ्ग’ या कृत्य चित्तयात कर्मस्थान-ध्यान प्रकटयाना बिइगु खः । ‘वीर्य-सम्बोध्यङ्ग’ या ज्या (कृत्य) चित्तयात ध्यान तोमफिक भावना वृद्धियाना यंकेत सहयोग तिवो बिइगु खः । ‘प्रीति-सम्बोध्यङ्ग’ या, कृत्य भावना कर्म चित्तयात योगुकथं प्रीति जुइका बिइगु खः । ‘प्रश्रब्धिसम्बोध्यङ्ग’ या, कृत्य भावित व्यक्तिया काय, चित्त निगूयां पीडा शान्तयाना बिइगु खः । ‘समाधि सम्बोध्यङ्ग’ या, कृत्य-भावना रम्मणे (ध्याने) चित्त

स्नेहे चक्रनिकरं स्तिररयना साहगु खः । उपेक्ष सम्बोधयन्
या, कृत्य-बोधयन् धर्म समत्व प्राप्तयाना विद्गु खः । उर्क
फुक्क बोध्यन्क बध्यास याना वावश्यकतानुसार समत्व भाव
प्राप्त ज्वी बलेतिनी, उगु भावनाय् लगे जुया च्वम्ह योगावचर
यात, । गथे चक्ररत्न, हस्तिरत्न, अश्वरत्न, मणिरत्न, स्त्रीरत्न
गृहपतिरत्न, परिनायकरत्न, थुपि म्हेगुरत्न प्राप्त जुया, च्व
सम्पूर्णं तृष्कीले एकाधिपति, एक छत्रराज्य लाभ जुया च्वम्ह
चक्रवर्ती जुजुयात, गूगु सम्पूर्ण वैभवः सुखऐश्वर्यया भोग सम्पत्ति
व्युगु प्रीति मुख ज्वीगु खः, व सिवेनं, अतिकं महानगु प्रीति
सुख भावनाद्वारा योगीसाधक (व्यक्ति) यात प्राप्त जुइ । उगु
भावनावस्थाय प्राप्त, बोधिपाक्षिक धर्मयागु रस, श्रेष्ठोत्तमगु
जुल । उर्क धया तःगु-‘सब्ब रसं धम्मरसो जिज्ञाति’ तथागत
बुद्धं उगु धर्मरस यात आज्ञा दयका विज्यागु खः ।

“सुञ्जागारं पविट्टस्स, सन्तचित्तस्स भिक्खुनो ।

अमानुसी रती होति, सम्मा धम्मं विपस्सतो ॥

अर्थ :- एकान्त वासयाःपि, शान्तिचित्तपि, सम्यक् धर्मयात
बौलाक यथार्थ खंका च्वपि भिक्षुपित्त लोकोत्तरयागु रधि दवी
च्वनी ।

थुगु प्रकार कना तःथं, उगु ध्यान भावना अवस्थाय
योगावचरपित लाभ जुइगु प्रीति व सुखानन्द महानगु जुया
निति धया तःगु जुल ।

सप्त बोध्यंग भावना (ध्याने) चित्तया न्युनाधिक अवस्था स्वया अभ्यास याय्गु विधि

(१) भिक्षुपि ! गुगु समय चित्त (भावनाय्) शिथिल, अनसि (असमर्थ) जुइ, उगु समय प्रश्रब्धि सम्बोध्यङ्ग यागु भावना याय्गु समयमखु, तथा समाधि सम्बोध्यङ्ग व उपेक्षा-सम्बोध्यङ्ग यागुनं भावना याय्गु समय मखु धका आज्ञा जुया विज्यात ।

अथे छाया ? धा:सा-भिक्षुपि ! गबले चित्त लीन-शिथिल जुइ, अबले उगु चित्तयात थुपि धर्मादि (भावनाय्) थने फइ मखुगु जुल ।

भिक्षुपि ! गथे सुं पुरुषं भतिचामि आपा मिं च्याकेगु इच्छं, वं उगु मीं; प्यागु घांय्, प्यागु गोबर, प्यागुसिंतुं तया, ल: हा:याना विया धुलं छाकल धा:सा छु व मनूनं मि च्याके फइला ?

फइ मखु भन्ने !

भिक्षुपि ! अथे हे, गुगु बखते चित्त लीन, कम् जोरी जुइ, उगु समय (ध्यान-भावनाय्) प्रश्रब्धि-सम्बोध्यङ्गादि स्वंगू भावना मयाय्गु । व छायाय् ? मयाय्गु धाःसा, भिक्षुपि ! अथे मयाय्गु कारण, गुगु चित्त लीन असमर्थता जुया च्वनी, उगु चित्त यात, थुपि धर्म थने फइ मखुगु जुल ।

—★—

ध्याने चित्त शिथिलावस्थाय् थ्व भावना याय्गु समय, खः

भिक्षुपि ! गुगु बखते चित्त लीन,—शिथिलताजुइ, उगु समय धर्म—विचय—सम्बोध्यङ्ग याःगु ... वथे वीर्य—सम्बोध्यङ्ग, प्रीति—सम्बोध्यङ्ग, थुपि स्वंगु धर्मया भावना याय् माः । व छायाय् धाःसा ? भिक्षुपि उगु बखतेया चित्त लीन (भावनाय् असमर्थ) जुया च्वंगु जुया, उगु चित्त थुपि स्वंगू बोध्यङ्ग गुण—धर्मया भावना अभ्यासं बाँलाक हे थने फइगु जुल ।

भिक्षुपि ! गथे सुं पुरुषं भतिचा जक मिं, आपा मिं च्याके माल धाःसा, वं उगु मीः, गंगु धाँय्, गोबर, गंगु सिं हे तया, घू, छुं मवंकः म्हतुं मिं पुल धाःसा मिं च्याके फइला ? फइ भन्ते !

भिक्षुपि ! अथे हे, गुगु बखते चित्त लीन जुइ, उगु समय धर्म—विचय—सम्बोध्यङ्ग ... वीर्य सम्बोध्यङ्ग ... प्रीति—

सम्बोध्यङ्ग यागु भावना (ध्याने) अम्यास याना छेले माः ।
 अथे छाया ? धाःसा, भिक्षुपि ! उगु बखते चित्त लीन-शिथिल
 जुया च्वंगु जुया, वं थुपि स्वंगू धर्म बाँलाक हे चित्तयात थने
 फइगु जुल । उकि योगावचर व्यक्ति पिसं, ध्यान याय बले,
 चित्तया अवस्था स्मृति बाँलाक खंका, अवस्थानुसार बोध्यङ्ग
 धर्म, भावनाय् छेले माःगु जुल ।

धर्म-विचय-सम्बोध्यंग्गादि स्वंगूया भावना असमय,

भिक्षुपि ! गुगु समय (ध्याने) चित्त औघत्य जुइ, उगु
 बखते धर्म-विचय-सम्बोध्यङ्गया भावना याय मज्यू, तथा
 वीर्य-सम्बोध्यङ्ग ... प्रीति-सम्बोध्यङ्गया भावना मयायगु ।
 अछे छाया ? मयायगु धाःसा, भिक्षुपि ! उगु अवस्थाय्,
 गुगु चित्त औघत्य (त्येहेँ दनिगु) जुयाचवनी, वं थुगु स्वंगू
 धर्म भावना बाँलाक शान्तयाय् फइमखु ।

भिक्षुपि ! गथे सुँ पुरुषं च्याना च्वंगु छगू लिँयादोँयात
 स्याय्त, वं उगु मीँ, गंगु घाँय्, गंगु सौतया, हानं, गंगुसिँतुं
 तथा, म्हुतुं मिँ पुया, धू मतल धाःसा, छु व मनूनं उगु
 मिँयात स्याय् फइला ?

फइमख भन्ते !

भिक्षुपि ! अथे हे गुगु बसते चित्त औघृत्य जुइ, उगु बसते, धर्म-विषय-सम्बोध्यङ्गयानु भावना ययायु, तथ वीर्य-सम्बोध्यङ्ग व, प्रीति-सम्बोध्यङ्गयानु भावना ययायु माः । भिक्षुपि ! छाय ? धाःसा, उगु चित्त औघृत्य (अस्थिर) जुइ, वं थुगु धर्मादि चित्त बौलोक शान्तयायु फइअणु ।

प्रश्नविधि—सम्बोध्यङ्गयानु भावना समय,

भिक्षुपि ! गुगु बसते चित्त (ध्याने) औघृत्य प्राप्त जुइ, उगु समय प्रश्नविधि सम्बोध्यङ्ग ... समाधि-सम्बोध्यङ्ग -- उपेक्षा-सम्बोध्यङ्गयानु भावना यायु माः । अथे छाय ? धाःसा— “भिक्षुपि, उकिया कारण खः— गुगु चित्त औघृत्य (चञ्चल-अस्थिरता) जुइ, वं थुगु धर्मादि बौलोक हे चित्त-शान्त याये फइ ।

भिक्षुपि ! गथे सुं पुच्छं ध्यानाच्चंगु मिया ज्वालायाक स्यायुत । वं उगु मीः, प्यागु धाय, प्यागु पोवर ... प्यागु सितया, लः हाःयाना, धुलं छाका तोपुया बिल धाःसा व, मनूनं, मिं स्यायु फइला ?

फइ भन्ते !

भिक्षुपि ! अथे हे गुगु बसते चित्त औघृत्य (उद्वेग) जुइ, उगु समय साधक योगावचरं प्रश्नविधि-सम्बोध्यङ्ग --

समाधि-सम्बोध्यङ्ग ... उपेक्षा सम्बोध्यङ्गयागु भावना याये
माःगु जुल ।

यथे सप्त-सम्बोध्यङ्ग धर्मया अवस्थानुसार योगावचरं
अभ्यासयाना,, समाधि भावना यायेगु क्रमं समथ, विदर्शनादि
ध्यान-भावना सफल जुइगु, तथागत अर्हत् सम्यक् सम्बुद्धं
आज्ञा दयका बिज्यागु जुल ।

—०—

बोध्यंग-संयुक्त भवसंसार पार-मोक्षमार्ग-निर्वाणया प्राप्ति

Dhamma.Digital

बुद्ध वचनामृत ...

भिक्षुपि ! एव सप्त-बोध्यङ्ग धर्मया भावना याय्गु
तथा अभ्यस्त (सुभावित) जुया च्चनेगुलि- “योगावचरयात,
ज्ञान-चक्षु दया वइ, ज्ञान प्राप्त जुइ, प्रज्ञा वृद्धियाना विइ ।
हानं अनेक परेशानी (तकलिफं) वचेयाना विइगु खः ।
सम्यक्-दुखः-क्षयया निर्मित- “आर्य नैर्यानिकमार्गं (मोक्ष-
निर्वाणया लँपुं) वनीगु,- “परम निर्वेद, विराग प्राप्त,

निरोध, शान्ति ज्ञान, सम्बोध उपलब्ध जुया, निर्वाण लाभ, जुइगु खः-

गुगु न्हेगू धर्म ?, स्मृति-सम्बोध्यङ्ग, ... । धर्म-विचय-सम्बोध्यङ्ग ... । वीर्य-सम्बोध्यङ्ग ... । प्रीति-सम्बोध्यङ्ग... । प्रश्रब्धि-सम्बोध्यङ्ग ... । समाधि-सम्बोध्यङ्ग ... । उपेक्षा-सम्बोध्यङ्गयागु, बाँलाक अभ्यासयाना, थुकि विमुक्ति, निर्वाण-शान्ति प्राप्त जुइगु जुल ।

बोधि पाक्षिक धर्मान्तरगत न्यागू इन्द्रिय छगू समान भावना यायगु क्रम,

श्रद्धा आदि फुक इन्द्रियया, (ध्यान-भावनाय्) समानता यायेगुयात, इन्द्रियादिया छगू समान यायेगु धाइ । यदि गुह्य (साधक भिक्षु) या, श्रद्धेन्द्रिय बलवान् जुइ, मेगु फुक इन्द्रिय दुर्बल जुल धाःसा, उथाय् (भावनाय्) वीर्येन्द्रियं ज्वनेगु ज्या, स्मृतिन्द्रियं होस बिइगु ज्या, समाधीन्द्रियं बाधा मबिकेगु ज्या, प्रज्ञेन्द्रियं (रूप आदि आलम्बनया यथार्थ स्वरूपयात) खंकेगु ज्या. याये फइमखु । थुकिया निरति उगु (इन्द्रिय) यागु लक्षणयात, बाँलाक विचार याना, अथवा गुगु प्रकार मने तयबले, व बलवान् जुगु खः, उगु प्रकारं मने मतसे

कम् याये माः । वक्कलि स्थविर^२ यागु बाखं थुकियात् उदा-
हरण खः ।

यदि वीर्येन्द्रिय बलवान् जुइ, उथाय् (ध्यान-भावनाय्)
न श्रद्धेन्द्रिय नं निश्चय याय्गु ज्या याये फइ, हानं न मेगु
प्रकारया ज्या याय् फइ थुकिया निति उकियात् प्रश्रद्धि
आदियागु भावनां कम् याय् माः । थनन सोणस्थविर^२ यागु
वाखं निदर्शन केने माः थुगु हे प्रकार शेष वाकी नं छगुया

१. वक्कलि स्थविर बलवान् श्रद्धां भगवान् बुद्धया शरीरयागु
(रूप) सांभाले हे प्रसन्न जुया, श्रद्धा अधिक जुगुया कारणं वं ध्यान-
भावना याय् मफुत । छगू समय गबले व (भिक्षु) रोगं पीडित जुया
चवन, अबले भगवान् शास्तान वयात थ्व उपदेश बिल— “वक्कलि !
थ्व जिगु गन्ध युक्त शरीरयात स्वयां छु लाभ जुइ ? गुह्यसें धर्मयात ख्के
फइ, वं हे जित खनी, हानं गृह्यसें जित खकी, वं हे धर्मयात खनी ।
थथे उपदेशयात न्यना. उह्य वक्कलि भिक्षुं श्रद्धादि इन्द्रिय फुकयात
बराबर, समानयाना भावना याबले, (क्लेशरहित) अहंत्वया साक्षात्कार
याना बिज्यात ।

(स्व० सं० नि० अट्टकथा— २१, २, ४, ५) ।

२. सोन स्थविरं भगवान् बुद्धयाके कर्मस्थानया भावना ग्रहणयाना
बिज्यातसे “सुखं तुं, सुख दइमखु धका” सोचेयाना, शीत वने बिज्याना
चवंगु बखते अहंत्व प्राप्तिया निति घोर परिश्रमयात । उकि अन चक्रमण
यायां भावना याःगु बखते तुतिपाली तःले फो-फो गात, शरीर क्लान्त-

बलवान् जुयव, मेगुया, थःगु ज्याय् असमर्थं जुइगु सीके माःगु
जुल ।

विशेष रूपं थन श्रद्धा व प्रज्ञायायागु, तथा समाधि व
वीर्ययागु समताया, प्रशंसा याइ, छायाधासा— “बलवान् श्रद्धा,
कम् प्रज्ञाहा (व्यक्ति) विना सोत्ते, समठे मयासे हे विश्वास—
थइ, (व) गुकी प्रसन्न जुइ, मज्जुगु खः, उकी हे प्रसन्न जुइ ।
बलवान् प्रज्ञा, कम् श्रद्धाहा कपटी जुइ, (व मनु) कासल
उत्पन्न जूगु रोगया समान असाध्य जुइ । निगुयां समता भावं
गुकी प्रसन्न जुय माःगु खः, उकी हे प्रसन्न जुइ । बलवान्
समाधि व कम् वीर्यहा (व्यक्ति) यात समाधिया आलस्ययागु
पक्षपाती जुइगुया कारणं (वयात) आलस्यं दवेयाना त्याका
बिइ । बलवान् वीर्यं व कम् समाधिहा व्यक्तिया वीर्ययात,
औद्धत्य (उद्धच) यागु पक्षपाती जुइगुया कारणं औद्धत्यं
दवेयाना त्याका बिइ । समाधिं युक्त वीर्यं, औद्धत्ये लाः वनी-

थके जुल । तर वसपोलं थःगु उत्साह कम्पाना विमज्या । अले भगवान्-
शास्तानं वयागु उगु परिश्रम दशयात खंका बिज्यासे, अन उपस्थित
जुवा वीणायानु उपमा बिंया समक्षेयाका बिज्यात— “अधीक वीर्यं
अयागु उपदेश उपाय सोण स्थिर भिक्षुयात मिल । तथागतया उपदेश
कन्ना, वसपोल भिक्षुं मेमु इन्द्रिययागु समान वीर्येन्द्रिययातनं (भावनाय) ।
भिक्षेयाना बिज्यासे अहंत्वयागु साक्षात् कारयाना बिज्यात ।

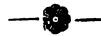
(स्व० अ० निकाय— ६, ६, १) ॥

मखु, थुकिया निति उगु निगूयात नं बरावर-समान यायेमाः ।
निगूया समता भावं हे अर्पणा (थमं धैथे-भावना) प्राप्त जुइ ।

समाधी लगे जुइपित बलवान्गु श्रद्धानं दयमाः । थुगु
प्रकारं (साधकं) श्रद्धा दयका अर्पणायात प्राप्त याय् फइ ।
तर समाधि व प्रज्ञाय् विचार नीयो, समाधी अभ्यास याइम्ह
व्यक्तियानिति—“एकाग्रता बलवान् जुयमाः । थुगु हे प्रकारं वं
अर्पणायात प्राप्त याइ । हानं विपश्यना भावना याइपिनिगु
निति—“प्रज्ञा बलवान् जुयमाः । थुगु प्रकार हे वं अर्पणायात
प्राप्त याय् फइगु जुल । उकिं विपश्यना याइपिनिगु निति
प्रज्ञा बलवान् जुयमाः । थुगु प्रकारं हे वं (अनित्य, दुख,
अनात्मा) लक्षणयात बाँलाक यथार्थ अवबोध याय् फइ ।
निगूया समतानं, अर्पणा (समाधि,-भावना) प्राप्त जुइ ।

उकिं फुक ध्यान-भावना क्रमे सुहंनिसें अन्त तकनं
स्मृति सर्वत्र बलवान् जुयका योगावचरं ध्यान, भावना याये
माःगु जुल ।

सप्त बोध्यङ्ग व श्रद्धा इन्द्रियादि संक्षिप्त ध्यान
भावना क्रम, ववचाल

पेसकार धीता वत्थु

(थाज्या थाइम्हसिया, म्ह्याय् मचाया बाखें)

“अन्धभूतो” ति, थ्व धर्मदेशना शास्ता बुद्ध अगालव चैत्यधयागुथाय् विहार याना च्वंगु बखते, छम्ह थाज्या याइम्ह (पेसकार) या, म्ह्याय् मचायागु बारे आज्ञा दयका बिज्यागु खः ।

छन्हुया दिने आलविवासि जनपिसं, भगवान् बुद्ध, आलविधयागु थाय् थ्यंकः विज्यासेली, अन बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघपित सश्रद्धां निमन्त्रण याना दान बिल । तथागतं भोजन भपा अवसाने, अनुमोदन याना विज्यासे, थथे धयाबिज्यात— “उपासकपि ! जीवन अध्रुव खः, मरण ध्रुव (अद्धुवं जीवितं, ध्रुवं मरणं) धया । कीपि अवश्य कर्मानुसार छन्हु मरण जुइमाःपि खः, कीगु जीवनया, अन्तिम मृत्यु जुया वनिगु खः । (प्राणिपिनि) जीवित जुया च्वनेगु या छुं निश्चय मदु, मरणया अवश्यं भावि जूया निंति—“थथे मरणानुस्मृति भावनाया धया विज्यात । गुपिसं मरणानुस्मृति भावना याइ मखु, अपि लिपा जुइ वले,—विषधारी सर्पखना, ग्यापि मनुतथें, मरणासन्ने, भय

सन्तापचाया, ग्यानापुसे च्वंकः अचेतनारूपे, त्राशचाया, हाला
मृत्यु जुयावनिगु जुइ ।

गुपिसं मरणानुस्मृति यागु भावना याना च्वनी, अपि
व्यक्तिपि, गथे तापाकं हे विषधारी सर्प खना, वयात कथितुया
कया, छखे वाञ्छोया, दना च्वंहा मनु बचे जूथेंतुं,—“मरणानुस्मृति
भावनायाना च्वंपिनि, लिपा जीवनया मरणासन्ने अमिसं भय,
त्राश, चायेमालि मखु । उकि मरणानुस्मृति भावना यायेमाः
धका, श्रद्धालुपित शास्ताबुद्धं सद्धधर्मया उपदेश बिया
बिज्यात ।

उगु सद्धर्मदेशना न्यना च्वंपिथे च्वना, उथाय् सकल श्रोतागणपि
थःथःगु ज्या, खँ ल्हाय्गु प्रपञ्चे भुले जुया च्वन । उलिमद्धि
जनपि मध्य, फ्लिखुदँ दुम्ह, पेसकारया म्हाय्मचा छम्हसेजक,
भगवान् बुद्धया पवित्र धर्मदेशनायात, सार्थक रूपे अवबोधयाना
कया—वंधाल—“अहो ! बुद्धयागु उपदेश, गुलि आश्चर्य महत्त
गुण युक्तगु खः धका, सीका प्रशंसायाना बुद्ध वचनामृतयात
हृदयं गम यानाकागु जुल ।

अनंलि व पेसकारया म्हाय्मचां—“जि आः मरणानुस्मृति
भावना यायेमाः धया चान्हं न्हिनं मरणानुस्मृति भावना हे
जक याना च्वंगु जुया च्वन ।

शास्ता बुद्ध अनं प्याहाँ बिज्याना क्रमश चारिका यायां
जेटवन महा विहारे बिज्यात । व पेसकारया म्हाय् उपासिका
मय्जुं तथागतया वचनामृत—“मरणानुस्मृति भावनायाना च्वच्चं

स्वर्दे दुग् कर्त्तव्ये उपायं हानं कर्त्तव्याग्निने बुद्धसुयं नृपमं
 करुणा समापत्ति ध्याने च्वना, संसारया लोककर्मिह ध्यानं
 कर्त्तव्या विस्मयले, व मरणानुस्मृति भावनायाणा च्वम्ह उपासिका
 कर्त्तव्याग्निने, कर्त्तव्याग्निने (भावना) यागु दुने लाः वोगू
 ज्ञाना । स्व इह जुह्यु खः धका विचारयाणा बिज्यासे—“ध्व
 उपासिका (पेसकार धीता) मयजु, जिगु उबले धर्म देशना
 न्ते बलेनिसे स्वर्देतक, मरणानुस्मृति भावना याम्ह जुल ।

उकि वाः हानं जि इमिथाय फाखे चारिकायावना, व
 पेसकारया म्हायमचा, उपासिकायाके (धार्मिकसम्बन्धी)
 ध्यंगू प्रश्न न्यनेगु बखते; तद्गुरूप, वं उत्तर वीगु समय, प्यंगू
 उत्तर विद्वज्जेनं, साधुकार बिया, ध्व गाथाया धर्मदेशना
 बियबसे, अवल्लने व पेसकारया म्हाय उपासिका स्रोतापत्तिकले
 प्राप्त जुइ । वया उपलक्ष बियगु धर्मदेशना द्वारा, उपस्थित
 महाजनभित्तनं, सार्थक जुइ वंगु तधागतं विचायाणा बिज्यात ।

अले भगवान् बुद्ध न्यासः भिक्षुपि सहित जैतव्रनं प्याही
 बिज्याणा चारिकायाया अगालव धयागु विहारे ध्यकः वन ।
 वनं कालविवासि जनतां शास्ताबुद्ध बिज्यात वंगु, समाचार
 म्यका, विहारे वना ब्रह्मपूर्वक गौरवं वन्दनायाणा, बुद्ध प्रमुख
 भिक्षुसंघपित कन्हे खुनुया संघ भोजन दानया निमंत्रणायात ।

व पेसकारया म्हाय उपासिकायां बुद्ध तधागतं बिज्यात
 ध्यायु समाचार म्यका, वं हर्षजुयां ज्ञान—“बिज्यात ज्ञानि,
 विमि अहु (असत्त्वित्ता) स्वामी, आचार्य, पूर्णं चन्द्रसुख

(चन्द्रमार्थे च्वंगु शान्त ख्वाम्ह) महागौतम बुद्ध" धया, ।
 अले वं हर्षं सन्तोष मनयाना, वया विचायाना लुमंका स्वत-
 "थनं स्वदं न्हापा जि-"वसपोल सुवर्णवर्णम्ह शास्ता बुद्ध
 खनागु खः, आःनं वसपोल अनुपमो तथागतया लुंयावर्णगु
 शरीर, ख्वाया दर्शन याय्गु व, सुमधुर ओज सम्पन्न, वर धर्म
 श्रवण याय् दइगु जुल धका, नापं थःगु दिन चर्या (याय्माःगु
 ज्याया) चिन्तनायात ।

उथाय् वया अबुम्ह छैनं, थःगु थाज्या थाय्गुगृहे वनेतः,
 म्हाय् म्हेसित धाल-"अम्म ! प्रीय म्हाय्मय्जु ! थौं
 मेपिगु कापः थाना च्वनागु, उकी छगज (निकु) ति, जक
 थाय् सिमधनी, व थौं हे सिधेका छोय, उकिं छं याकनं
 कायातुकि तुला जित विइहति धया वन ।

व पेसकारया म्हाय्मं, अबुम्हेसिया खँन्यना, तदनन्तर
 वया थःगु अभिलापानं विचायाना स्वत-"जि धाःसा थौं
 शास्ताबुद्धयागु धर्म देशना न्यो वने मास्तिवो । अबुं धाःसा
 जित तुकि तुला ज्वनावाधया वन । आःथुकी तथागतया धर्म
 श्रवणनी, यावनेगु ला, अथवा अबुयात तुकि तुलानीब्यू वनेगु ?
 थुगु प्रकार विचार याना अले व पेसकारयाम्हाय् मंचां ख्व
 निश्रय यात-"जि तुकि तुला मयंकल धाःसा, अबुं जित
 न्वाय्मं फु अथवा दाय्मं फु । उकिं आःन्हापां तुकितुला अबुया
 ज्या याःथाय् तुकिनी बिया वय धैगु निर्णय याना, व त्वाक्त्ते
 फय्तुना तुकि तुलेगु ज्या यात ।

उखे आलविवासी श्रद्धालुपिनि, बुद्ध प्रमुख भिक्षुसंघर्षित भोजन भपिके धुंका, पात्र ग्रहणयाना बिज्यासे, भत्तानुमोदन (भोजनधुंका) धर्मदेशनायायेत बुद्ध आसने बिज्यात ।

शास्ता बुद्धं उथाय् थथे विचायात—“गुम्ह कुल कुमारीया निम्ति उपकार यायेत, जि स्वीगु योजन मार्गं वयागु खः व कुमारी उपासिकाया धाःसा, थौंनं आः फुरसत् मदुनिगु जुल । वया फुरसत् दयका वइगु बखते अनुमोदन याये धका, सुमुक च्वना च्वन ।

अथे सुमुक च्वना बिज्याइ बले—“तथागत तुद्धयाके देवता-पिसं बा, मनुष्यपि सहित थ्व लोके च्वंपि सुनानं न्येनेगु विषय ज्वी फैं मखुगु जुल ।

अले उखे व पेसकारया म्हाय्मचाया तुकि तुलेगु सिधयका, धकिचाय् तया, अबुम्हेसिया ज्या याना च्वगु थाय्, वंगु वखते लँय् ववं, उगु आपालं जनपिं धर्मश्रवणार्थं मुनाच्वंगु थासे थ्यंका,—“तथागत बुद्धयात स्वस्वं हे व उखे वना च्वन । उथाय् शास्ता बुद्धं नं गःपः थस्वया, वना च्वंम्ह पेसकारया म्हाय्मचायात स्वया बिज्यात । व मय्जुं, बुद्धं वयात स्वया बिज्यागु आकार (भाव) यात सीकल । भगवान् शास्ता थुलिमद्धि परिसदपिगु बिचे विराजमानजुया बिज्याना च्वनानं, जित वसपोल बुद्धं स्वया बिज्यासे—“जिगु आगमन प्रतिक्षायाना च्वन खनीधका सीका । अले व मय्जुं तुकियागु थल अनसं बँय्तया, उगु धर्मसभाले, भगवानया न्ह्योने वना च्वच्वं, वया

मती थये विचावल, शास्ता बुद्धं जित छाया स्वया विज्यागु
ज्वी ? धका ।

बुद्धं व पेसकारया म्हाय्यात स्वया विज्यागु कारण खः-
“यदि व श्रद्धालु उपासिका अथे स्वस्वं, (बुद्ध याथाय् मवंसे)
वया अबुया थाज्या याना च्वंथाय्नी, वंगु जूसा,-“ व मय्जु
पृथक् जनस्वभावं मृत्यु जुया वना, अनियत गति लावनीम्ह
ज्वी धया सीका, । हानं यदि भगवान् बुद्धयाथाय्नी न्हापां
वया, वनधाःसा, व पेसकारया म्हाय्मचा उपासिका स्रोतापत्ति
फले थ्यांम्ह’ नियतगतिम्ह जुया, तुसिताभुवने (दिव्यलोके)
उत्पन्न जूवनि धका बुद्धज्ञानं खंकाविज्यागु जुल ।

वसपोल बुद्धं वया जीवित अवस्था थ्वनंसीका विज्यागु
जुया च्वन-“व पेसकारया म्हाय्मचाया मरण जुया वनिगु
दिनं उखुनु हे ज्वी, व उखुनु मरणं मुक्त ज्वी फेमखु धयागु
सीका हे, व पेसकारी श्रद्धालु उपासिकायात भिगु गति प्राप्तार्थं
तथागतं करुणा दृष्टिं स्वया विज्यागु जुया च्वन ।

उकिं भगवान् शास्तानं वयात स्वया विज्याय्वं हे व
पेसकारी उपासिका मय्जुं सीका, बुद्धया न्होने वसपोलया खुगू
बुद्धरश्मि प्रकाशयाना विज्यागु रश्मिया दुने थ्यंकः वना,
सश्रद्धां वन्दनायाना, छसिलिनाफय्तुन । उगु प्रकार धर्मश्रवण
यायेत च्वना च्वंपिं, परिसर्दिपिगुदध्वी, सुमुक फय्तुना विज्याना
च्वंम्ह शास्ता बुद्धयात, व पेसकार म्हाय्मचा उपासिकां
वन्दनायाना, धर्मसभाले च्वनेवं, वयाके न्यनः-

- बुद्ध- उपासिका ! छं गनं वनेगु ?
 उपासिका- मस्यू भन्ते !
 बुद्ध- उपासिका छं गन वनेगु ?
 उपासिका- मस्यू भन्ते !
 बुद्ध- छं मस्यूला ?
 उपासिका- स्यू भन्ते !
 बुद्ध- छं स्यूलाले ?
 उपासिका- मस्यू भन्ते !

धुगु प्रकार वसपोल सम्यकसम्बुद्धं पेसकारं म्हाय्मचायाके
 प्यंगु प्रश्नन्यना विज्यात । उथाय् महाजन समुह धर्मउपदेश
 न्यनेत च्वना च्वंपिसं अथे खँजूगु ताया, सकल्ले लागी चाःपिर्षे
 जुया, थवं थः खँल्हाय् थालेयात । न्योला फासापि ! खन
 मखुला ? थ्व पेसकारया म्हाय्मचा (गपाय् सकं ताले मलाम्हु)
 भगवान् शास्तानाप हे मती व बोधे, खँल्हाना च्वंनुका, घया ।
 हानं अमिथवं थः थथेनं धाल-“छाय् वं अथे मती वबोधे चै
 च्वनेमाःगु ? छं गनं वयागु घया न्यो” बले, अमिगु छे” (पेसकार
 गृह) नं, वया धाय् माःगु । गन वनेगु घयान्यो” बले, थाइ धान्
 च्वंथाय् (पेसकार सालाय्) वनेगु धाःसा गाःगु मखुला ? धय,
 थःथःगु तालं खँल्हाना च्वन ।

अले उथाय् भगवान् बुद्धं महाजनपरिषद पित्त निशब्दं
 च्वनेगु घया विज्यात । सकल्ले सुमुक इमन्तं च्वंसेली, अमि
 परिसर्दापिगु, संस्वा समाधानं यायेत, तथासं हानं पेसकार

म्ह्याय्मचायाके उक्त प्रश्नया उत्तर अथे ब्यूगुया कारण प्रकाश यायेत न्यनः-

बुद्ध- उपासिका ! छ गनं वयागु धया न्यना बले, छं छाया् मस्यू धयागु ?

उपासिका- भन्ते ! छपिसं जि पेसकार गृह (जिमिगु छेँ) नं, वोगु धया सिया हे बिज्यागु दु ।

तर छलपोलं जिगनं वयागु धया न्यनः बिज्यागु खँया मतलब् थ्व खः-“जि गनं वया, थन जन्म का वयागु धका न्यना बिज्यागु जुया निर्ति, जि मस्यू, जि गनं वया थन जन्मका वोगु खः, उगु छुं मस्यूगु जुया छसपोलयात अथे धया लिसः बियागु खः ।

व पेसकार म्ह्याय्मचा (उपासिका) या उत्तर खँ न्यना, वयात, तथागत बुद्धं साधु ! साधु !! उपासिका (मय्जु), जि गुगु प्रश्न न्यनागु खः छं उगु थिक ज्वीक लिसः बिल धया, साधुकार बिया बिज्यासे, मेगु निगूगु प्रश्नया बारे न्यना बिज्यात ।

बुद्ध- उपासिका ! छ गन वनेगु धया न्यना बले, छं छाया् मस्यू धका लिसः बिज्यागु ?

उपासिका- भन्ते ! छपिसं जि तुकिया थल (धकि) ज्वना, जिमि ब्वाया, थाइ थाना च्वं थाया् (पेसकार शाला) गृहे वनेत वोगु धया सिया बिज्यागु हे

खः । तर छलपोलं जि गन वनेगु धया न्यना बिज्यागु खँया
मतल्लक खः- जि थनं (धुगु जन्मं) सिनावना, गन जन्म
का वनिगु धका न्यना बिज्यागु खः । उकिं जि थनं मृत्यु जुया
वना, गन जन्मका वनिगु खः उगु छुं जि मस्युगु जुया, छलपोल
यात अथे धया लिसः बियागु खः ।

शास्ता बुद्धं व पेसकार उपासिकायात धाल, जि न्यनागु
प्रश्न हे छं थिक ज्वीकलिसः बिल धका, निकः खुसिनं वयात
साधु कार बिया, स्वंगूगु प्रश्नया खँ न्यना बिज्यात ।

बुद्ध- उपासिका ! छं मस्यूला ? धया न्यना बले, स्यू
धया छाया लिस बियागु ?

उपासिका- भन्ते (भगवान् !) जि सिनावनि धकास्यू उकिं
जि स्यू धया छलपोल यात उत्तर बियागु । व
पेसकार उपासिकायात सुगत बुद्धं ध्व प्रत्युत्तर
सम्बन्धेनं धया बिजात, जि न्यनागु प्रश्नया
लिसः हे छं थिक ज्वीक बिल धका, स्वकः
खुसी नं वयात साधुकार बिया, प्यंगूगु प्रश्नया
खँ न्यना बिज्यात ।

बुद्ध- उपासिका ! छं स्यूला धया न्यनाबले, (हानं)
छाया मस्यू धका लिसः बियागु ?

उपासिका- भन्ते ! (भगवान्) जि सिनावनि धया जकस्यू,
तर जि चान्हे बा, न्हिने, सुथे बा, सन्ध्यादि गबले,
गुगुइले, अथबा फलानागु बखते, मृत्यु जुया वनि

धका मस्यू, उकिं जि अथे धया छलपोलयात लिसः
बियागु खः !

ध्व प्यंगूगु लिसः सम्बन्धेनं, बुद्धं व पेसकार उपासिका
यात, आज्ञा जुल, जि न्यना-न्यनागु प्रश्नया हे छं थिक ज्वीक
प्रत्युत्तर बिल धका, प्यकः खुसीनं वयात साधुकार बिया
बिज्यात । तदनन्तर तथागत अहंत् सम्यक् सम्बुद्धं उगु धर्म-
सभाले परिसर्पित सम्बोधनयाना धया बिज्यात—“थुलिमछि,
छिपिं थन दुसानं, ध्व पेसकार उपासिकां धाःगु लिसः ब्यूगु खँ,
छिमिसं, सुनानं हे मस्यू, उकिं केवल छिपिं सकलें वयागु प्रत्युत्तर
खँन्यना दिक चाः पिथें जुया परस्पर हाला च्वन । गुपिके
प्रज्ञा चक्षु दइ मखु, उपिं फुक काँपिं थें खः, गुपिके प्रज्ञा चक्षु
(ज्ञान मिखा) दइ इमितः हे ज्ञान चक्षु दुपिं (चकरवुमन्तो)
धाइ धका, ध्व गाथा आज्ञा जुया बिज्यात—

अन्धभूतो अयं लोको, तनुकेत्थ विपस्सति ।

सकुन्तो जाल मुत्तोव, अप्पोस्सग्गाय जच्छतोति ॥१

अर्थ—“अयं लोको” ति, ध्व लोकिय महाजनपिं, प्रज्ञा चक्षु
मदुपिं जुया, “अन्धभूतो” काँपिं समान खः । “तनु केत्था”
ति, भतिचा (अल्प) जक दइ, आपा दइ मखु, अनित्यादि
स्वभाव धर्म, ज्ञानं खंका च्वनिपिं । “जालमुत्तो वा” ति, गथे
चलासम्ह ब्याघां कंगः पंछि बर्था मुना च्वंपित, जाल ह्वाना
ज्वनिगु बखते, गुलि-गुलि पंछित जक, उगु जालं मुत्त जुया

वनी, बाकि भेषि फुक जाले हे केनिपि जुइ । वषे हे (संसारे) मार यागु जाले, लाना च्वं पि सत्व प्राणिपितं, आपालं अपाब-दुर्गतिगामिपि जुइ । “अप्यो”-अल्प जक, गुलि प्राणिपि, “सम्बाय गच्छति” सुगति स्वर्गादि वा, निर्वास्य प्राप्त याइपि जुइ ।

ध्व धर्म देशनाया अवसाने व पेसकारया म्हाय्मचा, “स्रोतापत्ति” फले प्राप्त जुल । महाजनपित नं, धर्म देशना सार्थक जुल ।

अनलि व पेसकार उपासिका धर्मश्रवण याय्चुंका, तुकि-तया तःगु थल च्वना, वया अबुया बाइथाना च्वंशाय् पेसकार शालाय् वन । अबुम्हेसिया घाःसा बाइ थार्था फ्य तुना, कुकु-कुकु न्ह्यो वयका ज्या याना च्वंगु जुया च्वन । व पेसकार म्हाय्मचा उथाय् होस मदेक, वया अबुयात तुकि दुगु क्व, काचाक्क व्य बले, तुकियागुधलं थूचियामु च्वक्काय् हाना थक्कर नया, तुकियाथलतागरां, तुंगुरू सःवेकः टांगाले क्वे कुतुं वन । व थल कुतुं वंगु शब्दं, व थाइ थादा च्वंमहं पेसकारया कसंग वना, न्ह्योःसुलेतुं, हायासाला, थूचा थुखें उखेच्वाना छोगु फोचाला वना, थूचिया च्वक्कां वया म्हाय्मसिया छाती यांकया तसकं लाः वन । उगु प्रहारं अखेहो वेदनां व म्हाय्मचा उखे गोत्तुक जूवता, वया तत्कालिक मृत्यु जुल ।

वया अबु पेसकारं व म्हाय्मचा अकस्मात् अखे लाःमुनि मृत्यु जूगु षटना सो बले, म्हाय्मसिया म्हा च्वंमहं हिया हि ज्वीक सीगु सना, व पेसकारयात पुत्रीविवाहा म्हाय्मचा

उत्पन्न जुल । वं चिन्तना यात थ्व जिगु हृदय शोक दुःख
पीडायात, मेपिसं शान्त याना बिइ फइ मखु धका, व पेसकार
अनं खाख्वं वना, शास्ता बुद्धया न्ह्योने थ्यंका, वया म्ह्याय्
तत्कालिक मृत्यु जूगु खँ कना, नापं म्हचाय् सिना वंगु, वियोग
दुःख हृदय शान्तयाना व्यु धया, पेसकारं सविनय, तथागत
महाकारुणीक बुद्ध याके प्रार्थना यात ।

अले वसपोलं करुणा शीतल हृदय जुया विज्याम्ह भगवान्
बुद्धं व पेसकारया पुत्री वियोग शोक हृदय शान्त याय्या
निति, थ्व संसारे प्राणिपिनि जावनगति स्वभाव धर्म यथार्थ
अवगतं ज्वीगु संदर्भया उपदेश वयात धैर्यं बियत आज्ञा जुया
बिज्यात—“छं शोक याय् मत्य, थ्व अनन्त थागा मदुगु संसारे
अनेक जन्मे, छं थ्व हे म्हचाय्मचा सिना वँबले ख्वोबिधा हाय्का
वोगु ख्वोबि, प्यंगू समुद्रया लःसिकं नं, अप्पो जुल ज्वी धया,
व पेसकार यात, आदि अन्त मदुगु संकारया गतिविधि, अनेक
प्रकारं बोध ज्वीगु ज्ञानया खँ कना विज्यात । उगु ज्ञानोपदेश
धर्मयाखँ न्यना, पेसकार (थाज्या थाइम्ह) श्रद्धालु व्यक्तिया
शोक हृदय शान्त जुया वन । उथाय् वं भगवान् बुद्धयाके
प्रब्रज्या ज्वीगु फोन, तदनुसार उपसम्पन्न भिक्षु जुल । शीलादि
पवित्र ध्यान भावनायाना, छं दिनयालिपा हे व भिक्षुया आस्रव
क्षयजुया अर्हत्जुया बिज्यात ।

पेसकार म्हचाय्मचाया बाखँ
क्वंचाल

महाधम्मपाळ जातक

किते वसंत ... .. थ्व सदसोपदेशना भगवान् बुद्धं प्रथमवार कपिल-वस्तु विज्यागु बसते, महाराज शुद्धोदनं श्रद्धापूर्वक दयका विज्यागु निवासस्थान, निशोधाराम विहारे विज्याना च्वंगु समस, महाराजया अविश्वास जूनु खोंयावारे आज्ञा दयका विज्यात ।

(क) वर्तमान बाखें

उगु समय भगवान् अर्हत् सम्यक् सम्बुद्ध प्रमुख, न्पीदील भिक्षुसंघापि सहित, महाराज शुद्धोदनं राजवरवारे विज्याका, जलपान सह-भोजन प्रदानयाना विज्यात । तदनन्तर भीषण भपिके घुंका, कुशल क्षमयागु चर्चा यायां शुद्धोदन महाराजं धाल- “ भन्ते ! छपिनि योगाम्यासं (दुष्कर तपस्या) याना विज्याना च्वंगु बसते, देवता वया आकाशे देना धया विज्यात- “छे काय् (सिद्धार्थं तपस्वी) अहार (क्यगु) चूमसागु जुया निरिं मृत्यु जुल” धका । अले शास्ता बुद्धं न्वन- महाराज ! छपिसं विश्वास याना ला ?

भन्ते ! विश्वास मयाना । आकाशे दना धया विज्याह्य
देवतायाःगु खँ (समाचार) यात नं, थ्व थथे धया अस्वीकार
याना, जिह्य काय् सिद्धार्थ बोधिवृक्षया क्वे च्वना, बुद्धत्व
प्राप्तयाय् विना, परिनिर्वाणयात प्राप्त जुइ हे मखु धया ।

“महाराज ! पूर्वजन्मे गुबले छपि महाधम्मपाल जुया
जन्मकया विज्यात । उवले नं तक्षशिलाया प्रसिद्ध आचार्य
छपिनि छेँ वया, थथे केना धया विज्यात— “छँ काय्या
क्वेँ थ्व खः धका । तर छपिसँ आचार्ययात थ्व धया विज्यात—
“जिमिगु कुले गवलेँ सुं हे तरूण (ल्याय्हा) पि सिना हे वनि
मखु धया । आचार्य यागु खंयात विश्वासयाना विमज्या ।
आः छपिसं गथे विश्वास याइ ?

थुलि धया तथागत बुद्धं महाराज शुद्धोदनया प्रार्थना-
नुसार पूर्व-जन्मयागु खँ आज्ञा दयका विज्यात ।

Dhamma Digital (ख) अतीत'बाखँ

पूर्वकाले वाराणसी सहरे ब्रह्मदत्त राजां राज्ययाना च्वंगु
समय, काशी राष्ट्रये, छगू धम्मपाल गाँ दुगु जुल । उगु गामे
धर्मपाल कुलयापि, दुगु कारणं हे व ग्रामया नां अथे जुगु
खः । अन दश कुशल-कर्मया गुण-धर्म पालन याःगुया कारणं
धर्मपाल धयाह्य छह्य ब्राह्मण दुगु जुल ।

वसपोलया कुले दास व नोकर चाकरपि तकनं, दान
बिइगु शील पालन याइगु, हानं उपोसथ-व्रतनं पालनयाना

च्वनिपि जुया च्वन । उगु समय बोधिसत्व, उगु कुले जन्म
कया बिज्यात । वयागु ना नं, धर्मपाल कुमार धका हे नाम
करणयात । व तधिक जुसेलि, वया अबु व धर्मपाल कुमार-
यात दोछि दा बिया, शिल्पविद्या अध्ययन याय्या निति,
तक्ष-शिला विद्यालय छोया बिल । व धर्मपाल अन थ्यका,
प्रसिद्ध जुया बिज्याहा आचार्ययाके विद्याध्ययनयात । व
जुलसा अन न्यास विद्यार्थीपिनि पुचले थकालिहा दकले सःहा
शिष्य जुया च्वन ।

उगु स्वते आचार्यया ज्येष्ठ-मुत्रया मृत्यु जुल । विद्यार्थी-
पिसं चाःद्वका आचार्य थःथिति समुह स्वस्व, श्मशाने
थ्यका, थःहा पुत्रया मृत्यु शवया दाहकर्म यात । उगु समय
आचार्य, वसपोलया बन्धुपि व, हानं वया शिष्यपि नं, मरण
वियोग शोक संतप्त दुःख हृदय अप्रज्ञोच जुया, थः थःगु
नुगःपाः दाय्या स्वया च्वन । केवल शिष्यपिनि पुचले, धर्मपाल
इहा जक हे स्वोनं मस्वोः नुगपाः नं मदासे च्वना च्वन ।

अले अपि न्यासः विद्यार्थीपि श्मशान भूमि सकले ल्याहाँ
वया आचार्यया न्हाने च्वना— “अहो ! थुगु प्रकारया
सदाचारि ल्याय्हाम, विद्यार्थी, युवावस्थाय हे, मां, बोपित
तोता मृत्यु जुया वन, घया बिचा खँ हाना च्वंवेले, उथाय्
धर्मपाल कुमार घाल— “मित्रपि ! छिमिसं घमा च्वन,— ल्याय्हा
बले हे सिना वन घका । ल्याय्हाबले छाय् सिना वन ?
युवा अवस्थाय् मृत्यु जुइगु अनुचित खः ।” मेपि विद्यार्थीपिसं

वयात धाल- “मित्र धर्मपाल ! छु छं मस्यूला, फुक प्राणिपि मरण शील ? धका ।

धर्मपाल- सिना वनिगु स्यू, तर ल्याय्ह्य बइसे सी मखु ।
बुढा जुइका तिनि पिना वनी ।

विद्यार्थीपि- छू फुक संस्कार अनित्य मखुला, दया फुना वनिगु मखुलां ?

धर्मपाल- सत्य खः, अनित्य जुया वनिगु, एसानं बालक, युवा अवस्थाय् मृत्यु जुया वनिमखु, वृद्ध (बुढा) जुया हे तिनि अनित्यता (मृत्यु) यात प्राप्त जुइ ।

विद्यार्थीपि- मित्र धर्मपाल ! छु छिमिगु छेँ सुं सिना मवंला ? मचा व ल्याय्ह्य बले मसीला ? छु बुढा ज्वीका हे तिनि मरण जुया वनिगुला ?
“ छु ध्व छिमिगु कुल-परम्परा हे खः ला ?”

धर्मपाल- खः जिमि कुल परम्परा ह्य्” ।

थथे अपि विद्यार्थीपिसं वयागु खँ न्यना, आचार्य्या थाय् वना, फुक कन । उथाय् आचार्य्य जुया बिज्याम्हं वयात सःता व न्यन- “तात धर्मपाल ! छु धात्थें सत्य खःला, छिमिगु छेँ सुं बालकाले सिना मवंगु ?”

आचार्य्य ! धात्थें हे सत्य खः, धर्मपालं धाल ।

अले आचार्य्य, वयागु खँ न्यना, सोचेयाना बिज्यात-
“ध्व अत्यन्त आश्चर्य्यागु खँ धाल धका । तक्षशीलाया”

आचार्यं विद्यायाना निश्चययात । आः जि धर्मपालया
 अकृया थाय वना, वं धादु खँ सखः खः खो मकु-कुक खँ
 इमियाय वना न्यने । यदि ध्वयागु खँ सत्य हे ख्यावन
 धाःसा- जि नं उगु धर्मयमसु पालन यायधया । वसपोल
 आचार्यं दिवंगत पुत्रया निति शान्तिकामनां यायमाक्व
 दानादि पुण्य-कार्यं याय सिधेका । न्हेन्हु, च्यान्हु बिते ज्वी
 धुंका, आचार्यं धर्मपालयात सःता धाल- “तात प्रिय शिष्य !
 जि छु ज्याय पिने वने त्यना । गुधाय तक जि ल्याहाँ बे
 फेमसु, उथायतक, छं हे थुपि विद्यार्थीपित विद्या ब्वंका च्वं
 धया धार बिया । अले आचार्यंजुया बिज्याम्हं धर्मपाल
 कुलया परिक्षा यायया निति- “छह्य फेचियागु ऋवे” कया,
 बाँलाक सिला, सुगन्धित ज्वीका, ह्यिचा छपातम् तथा, छह्य
 चिधिकह्य सेवक लैयात पासा कया, तक्षशिला प्याहाँ वन ।
 वसपोल आचार्यं क्रमशः ववं उगु गामय् थ्यंकः बिज्यात ।
 थन धर्मपालयाःगु छेँ गुगु खः धयान्योन्यं अमिगु छेँया
 लुखा न्होने थ्यंका दना च्वन । ब्राह्मणया छेँ च्वंपि नोकर-
 चाकरपि मध्य, गुपिसं ह्यापा खँपि खः, अमिसं-अमिसं आचा-
 र्ययात आदर सत्कारखाना, ह्याती च्वंगु तुतां कुसा, लाकानं
 कया, हानं नाथ वोह्य सेवकया ह्यारितिनं ह्यिचा काल ।

उथाय आचार्यं अमित धाल- “छिमि धर्मपाल कुमारथा
 आचार्यं लुखा न्होने दनाच्वन धया, छिपि वना कुमारथा
 बोयात सूचं ध्यु धोःबले, “ज्यू हवस् धका, अमित पुने वना
 धाःवन । अकुह्य धाकनं लुखाय प्याहाँ वया, ख्यान्हुलाया

आचार्य्यात स्वागतयाना, 'थुखें बिज्याहुँ' घया, छेँ बैठके पलंगे बिज्याकल । आगन्तुक सत्कार पूर्वक तुति आदि सीकेगु फुक माःगु कर्तव्ययाना बिज्यात ।

अले गुलि धर्मपालपिनि छेँ अतिथि वैपित गौरव यायेगु चारित्र, धर्मपालन परम्परा व याना वैच्वंगु खः, उगु हे प्रकारं वसपोल आचार्य्यात सम्मान साथ भोजनादि भपका सिधे धुंका । तदनन्तर आचार्य सुख पूर्वक अमिगु छेँ सकल बन्धुपि फय्तुना च्वंबले, आचार्य्य धर्मपालया अबुयात उथाय् घाल- "ब्राह्मण ! छँहा काय् धर्मपाल कुमार प्रज्ञावान्ह्हा खः । व तृवेद (स्वंगू वेद) व, फिंच्यागू विद्याय् पारङ्गत जुल । तर छुयाय् व छगू रोग जुया सिना वन । संसारे फुक संस्कार अनित्य खः, चिन्ता याय् मते ।"

थथे समाचार न्यंकु बले- "ब्राह्मण लापा थाना तसकं हिल ।" आचार्य्य न्यन- "ब्राह्मण छाय् हिलागु ?"

"जिह्वा काय् सीमखु । सुं मेपि सित ज्वी माः ।"

"ब्राह्मण ! छँहाः काय् हे सित, थ्व क्वेँ स्वया विश्वास या" घया, आचार्य्य ह्मिचां क्वेँ लि कया अबुम्हेसित क्यन- "थुपि छँ काय्या क्वेँ खः धका ।"

अबुह्हा- " थ्व क्वेँ सुं फेचियागु बा, खिचायागु जुइ फु । जिह्वा काय् मृत्यु ज्वी मखु । छाय् धाःसा- न्हेगू पुस्ता द्य धुकल, जिमिगु कुले, थौं अद्यापि माँ, बौ त्यका गबलें

सुं छेह्य हे नं ल्याय्ह्य (तरुण) अवस्थाय् सिना मवंती छपिसं
कूठ खं ह्लात धाल ।”

उगु बखते अमि छेँ ह्वपिं सकलें लापा थाना तसकं
ह्विल । आचार्य्यं इव आभ्य्यं खना, प्रसन्न जुया धाल—
“ब्राह्मण ! छिमिगु कुले ल्याय्ह्यपिं सिना मवंगु अकारण जुइ
कंसखु छु कारसा खः तरुणमि मसीगु ?”

इव खं न्यना आचार्य्यं ह्लापांया गांथा धाल—

कि तेँ वंते, कि पन ब्रह्मचरियं,
किस्स सुच्चिण्णस्स, अयं विपाकी ।
अवखाहि मे, ब्राह्मण एतमत्थं,
कस्मा हि तुय्हं, बह्वरा न नीयरे ॥ १

अर्थ— छं छु इत कथा च्वना छिमिगु गुजागु श्रेष्ठ चर्य्या
दु ? इव छिमिगु छु सुकर्मया फलं खः ? हे ब्राह्मण ! जित
इव केँ, छिमिगुं (कुले) तरुण (ल्याय्ह्य) पिनि मृत्युं छाय्
मजुलं ? ॥ १

इव खं न्यना ब्राह्मणं गुगु गुणया प्रभावं अमिगु कुले,
स्याय्ह्यपिमि मृत्यु मजुगु खः वं थये धका कन—

धम्मं चत्थमं, न सुत्ता मत्थमं,
पारानि कम्मनि, विवज्ज यान ।

अनरियं परि वज्जेमु सब्बं,
तस्मा हि अम्हं, दहरा न मीयरे ॥ २

अर्थः— धर्मानुसार जुया च्वना, कूठ खँ मल्लाना, पापकर्म-
यात तोता च्वना । फुक अनार्य (मभिगु) कर्मयात त्यागयाना
च्वना, थुक्रिया निति— “जिमि तरुणपि सिना मवंगु खः ॥२

सुतोम धम्मं, असतं सतं च,
न चापि धम्मं असतं रोचयाम ।
हित्वा असन्ते, न जहाम सन्ते,
तस्मा हि अम्हं, दहर न मीयरे ॥ ३

अर्थः— असत्पुरुषपिगु, तथा सत्पुरुषपिगु धर्म न्यनेगु खः,
तर असत्पुरुषपिगु धर्म प्रसन्न मयाना, असत्पुरुषपिगु त्यागयाना
च्वना, सत्पुरुषपिगु (संगत) त्याग मयाना— “उकिं द्विमि
तरुणपि सिनावनी मखु ॥ ३

पुब्बे व दाना सुमना भवाम,
ददं पिच्च अत्तमना भवाम ।
दत्त्वा पिच्चे नानुत्तपाम पच्छा,
तस्मा हि अम्हं दहर नमीयरे ॥ ४

अर्थः— दान बिइ न्ह्येवनं, जिमि प्रसन्न मन जुया च्वनी,
दान बिइगु समयनं प्रसन्न मन जुया च्वन, हानं दान बिइ

घुंकानं, पञ्चातापचम्य मखु- "उकिया निति जिमि ल्याय्हापि
मृत्यु जुइ मखु ॥ ४

समणे मयं ब्राह्मणे अद्धिके च,
वनिब्बके याचनके दलिहे ।
अन्नेन पानेन अभितप्पयाम,
तस्मा हि अम्हं दहर न मीयरे ॥ ५

अर्थ:- भ्रमण, ब्राह्मण, यात्री, दरिद्र, हानं फोनिपि-
फुकसित नं, नय् त्वनेगुलि संतुष्ट याय्गु जुल- उकि जिमि
तरुणपि सिनावनी मखु ॥ ५

मयं च भरियं, नातिक्कमाम,
अम्हे च भरिया, नातिक्कमन्ति ।
अञ्जतर ताहि, ब्रम्हचरियं चराम,
तस्माहि अम्हं, दहर न मीयरे ॥ ६

अर्थ:- जिमि थः भार्या (कला) पिं, सिवाय, मेपि
सुयातनं, मिथ्याचार मयाना, हानं जिमि भार्यपिसनं,
थुगु हे प्रकार, सुं गुहानाप, मिथ्याचार याइ मखु । अपि
तोता, अन्यत्र (त्रेपिमि निम्ति) जिमिसं ब्रह्मचर्य्यं पालनयाना
च्चवना- उकिया निति जिमि तरुणपि सिनावनी मखु ॥ ६

इत्तासु बे जाणरे, सुज्जवासु,
मेघाविनी होन्ति, पट्ट पञ्जा ।

बहुस्सुता वेदगुणो च होन्ति,
तस्मा हि अम्हं, दहर न मीयरे ॥ ७

अर्थः— थुपि उत्तम (शीलवती) स्त्रीपिनिपाखें, गुपि काय्मस्त जन्म जुइ, अपि नं, मेधावी (ज्ञानवान्), हानं आपालं प्रज्ञा दुपि जुइ,— बहुश्रुत तथा वेदज्ञनं । उकिया निति जिमि ल्याय्हापि सिवावनी मखु ॥ ७

माता पिता च, भगिनी, भातरो च,
पुत्ता च, दारा च, मयं च सब्बे ।
धम्मं चराम, परलोक हेतु,
तस्मा हि अम्हं, दहर न मीयरे ॥ ८

अर्थः— मां, वी, दाजु, किजा, तता, केहे, काय्, म्हचाय् तथा जाहान (स्त्रीपि)— जिमि फुकसियानं, परलोकया निर्मित्ति, धर्माचरणयाना च्वनागु जुल । उकिया निति जिमि तरुणपि सिनावनी मखु ॥ ८

दासा च दस्सो, अनुजीविनो च,
परिचारिका, कम्मकरा च सब्बे ।
धम्मं चरन्ति, परलोक हेतु,
तस्माहि अम्हं, दहर न मीयरे ॥ ९

अर्थः— दास, दासिपि, अनुजीवि, परिचारक, हानं फुकज्या, याइपिसं नं, परलोक हेतु, धर्माचरण याना च्वनी—उकिया—निति, जिमि तरुण (युवक) पि, सिनावनी मखु ॥९

अन्तिमे ध्व निपु गाथानं, धर्मं चारिपिगु गुण कना विज्यात—

धम्मो हवे रकरवति, धम्मच्चारि,
 धम्मो सुचिण्णो, सुखमा वहति ।
 एसानिससो, धम्मे सुचिण्णे,
 न दुग्गतिं, गच्छति धम्मचारी ॥१०

अर्थः— धर्मं धर्मचारीयात् रक्षा याइ । धर्माचरणं सुखं विद्मि । सुचरितं धर्मयागुं ध्व हे सुफलं खः । धर्मचारी दुर्गतीं प्राप्तं जुइ मखु ॥१०

धम्मो हवे रकरवति, धम्मचारि,
 छस महन्तं विप, वस्सकाले ।
 धम्मेन गुत्तो, म म धम्मपालो,
 अञ्जस्स अट्ठीनि, सुखी कुमारो ॥११

अर्थः— धर्मं धर्मचारीयागुं, रक्षायाइ, अथे हे, अथे वर्षात् जुइ बले, तप्पागुं कुसां । धर्मं द्वारा रक्षितं जिइ धर्मपाल कुमारं नं (जीवितं) सुखी हे जुइ । ध्व क्वे सुं मेपिगु जुइ फु ॥११

ध्व खँ इत्यादि न्यनां आचार्यं धया विज्यात—जि वयागुं, सु—आममनं जुल, सफलं जुल, निष्फलं मजू ।” इ व आचार्यं हर्षितं जुया, धर्मपालया अनुभाके क्षमा फोन । अन्ते मेसु कुञ्ज

खँ कन— जि वयागु वखते, छिमिगु परीक्षा याय्या निमित्तं,
थ्व फौचिया क्वेँ ज्वना वयागु खः । छिम्ह काय्मचा धर्मपाल
कुमार निरोगी हे दु ।

उकि थ्व गुगु मंगलमय धर्मया छं पालन याना च्वनागु खः ।
उगु कल्याण दायक धर्म जित्त नं ब्यु धाल । आचार्य्यं वसपोल
धर्मपालकं कनम बिज्यागु पवित्र धर्मयात, तालपत्रे च्वया कया
बिज्यात ।

हानं छुं दिन अन च्वना, तक्षशिलाय् ल्याहाँ वन । अनथ्यंका
धर्मपाल कुमार यात फुक शिल्प विद्या सेना बिया, आपालं
अनुयाइपि नाप, अमिगु छेँ छोया बिल ।

शास्ता बुद्ध महाराज शुद्धोदनयात आज्ञा जुया बिज्यागु
थ्व धर्म—देशना नापं, आर्यसत्ययागु प्रकाश याना बिज्यासे,
जातकरूल मिलेयाना बिज्यात । सत्यज्ञानया व्याख्यान अन्त्ये
राजा शुद्धोदन अनागामी फले प्रतिष्ठित जुल ।

उगु समय मां, बौ जुया बिज्यापि, आःमहाराज कुल,—
शुद्धोदनमहाराजा, महामायादेवीपि खः । तक्षशिलाया, आचार्य्यं
जूम्ह,—सारिपुत्र, परिषद—बुद्धपरिषद खः, धर्मपाल कुमार—जि
हे खः, धका आज्ञादयका बिज्यात ।

“ महाधम्मपाल जातक ”

क्वञ्चाल

“नमो तस्स भगवतो अरहतो सम्मा सम्बुद्धस्स”

अनुस्मृति-कर्मस्थान-निर्देश मरणानु स्मृति भावना

(विशुद्धि मार्ग)

मरणः-स्मृतिया भावना निर्देश विचारनीय- छगू भवे च्वनाच्चंगु जीवितेन्द्रिययागु उपच्छेद (विच्छेद) जुया वनिगु यात- “मरण” (मृत्यु) जुल धाइ । तर गुगु थ्व अर्हन्तपिनिगु संसार-चक्रयागु दुःखया नाश जुया वनि धाइगु यात- “समुच्छेद-मरण” धाइ । संस्कारादिया क्षण-भंगुर जुया वनिगु यात- “क्षणिक-मरण” धाइ । हानं- सिमाँ सित, नँ सित” आदि धाइगु यात- “संवृत-मरण” (सम्मुति-व्यवहारिक मरण) खः, व अन्तरगत मजू ।

हानं न्ह्यागु नं थ्व अन्तर्गत जू, व काल-मरण, अकाल मरण- निगू प्रकारं जुइ । थुकी काल-मरण धयागु पुण्यया क्षय (विनाश) जुया वनिगुलि व, आयुया क्षय जुया वना वा, निगूयां क्षय जुया फुना सिना वनिगु यात- “काल-मरण” धाइ । “अकाल-मरण” धयागु “कर्मापच्छेदक” कर्मया उपघा-टक नाश जुया मरण जुइगुयात धाइ ।

गुगु आयु सन्तान (आयु-प्रवाह) यात उत्पन्न याइगु (आहार आदि) सम्पत्तिया विद्यमान् जुयानं, केवल प्रतिसन्धि-यात उत्पन्न याइगु, कर्म-विधानया परिपक्व जुया, मरण जुया वनिगुयात- “पुण्य क्षय” जुया मरण जुगु धाइ । गुगु गति, काल, आहार आदि सम्पत्तिया अभावं, थौं कन्हेया मनुष्यपिथें सच्छिदँया मात्र आयु, क्षय जुया मरण जुइगुयात- “आयुया क्षय” मरण धाइ, हानं गुपि “दूषीमार^१ कलाबुराजा^२” आदिया मरण जूगु समान उगु क्षणं हे (जीवित जुया च्वंगुया) स्थानं-तत्काल मरण (च्युत) जुया वनिगु समर्थं (दृष्ट-धर्म-वेदनीय) कर्म विच्छेद जुगु, जीवन-प्रवाह जूपिगु, अथवा पूर्वकर्मयागु अनुसार शस्त्रं स्याइगु (आत्मघात) याइगु, आदि उपक्रमं, चित्त-प्रवाहया उपच्छेद जुया (व्यक्तिपिं) मरण जुया वनिगु यात- “अकालमरण” धाइ । थुपि फुक उक्त प्रकारं जीवितेन्द्रिययागु उपच्छेदय् (विनाशय्) हे वोगु जुल । उकिं :- जीवितेन्द्रिययागु उपच्छेद जुइगु धाइगु मरणया स्मरण याय्गु यात- “मरणानुस्मृति” धाइ ।

उकिया भावना यायेगु इच्छा दुह्वा (योगी) या एकान्ते वना, चित्तयात (मेमेगु आलम्बनं) लिचिका कया- “मरण जुइ, (सिना वनि) जीवितेन्द्रिययागु उपच्छेद (विनाश) जुइगु, अथवा “मरण-मरण” (धया) थिक कथं मने लुमंका भावना यायेमाः । थिक मज्जीक (मने) धारण याइपित

१. सो मज्झिम नि. १,५, १० । २. सो जातकट्ट कथा- ३१३ ।

प्रियजनपिंगु मृत्यु जुगुया स्मरण याइगुली, जन्म व्यूहा मांयात, प्रिय-पुत्रयागु मृत्युया अनुस्मरणयाःगु समान शोक उत्पन्न ज्वीगु जुल । अप्रिय-जनपिंगु मृत्युया अनुस्मरणे वैरिपित्त वैरिया मृत्यु जुगु अनुस्मरणया समान प्रनोद उत्पन्न ज्वीगु जुल । मध्यस्थ-जनपिंगु मृत्युया अनुस्मरणे मृतक उइह्य (गो^०) या मृतकयात स्वैगु समान संवेग उत्पन्न जुइ मखु, हानं थःगु मृत्युया स्मरणे तलवार ल्हना च्वंहा स्याइह्य (वधक) यात खना ग्याइगु स्वभावह्य (व्यक्ति) या, समान भय उत्पन्न ज्वीगु जुल ।

उगु फुक स्मृति, संवेग व ज्ञानं विरहित जूह्यसित ज्वीगु जुल, उकिया निंति अन-अन स्यानात्तःपि, हानं सिनाच्चपि प्राणिपित्त खना, ह्यापा खनागु सम्पत्ति दुपि, मृत्यु जुयावंपि प्राणिपिंगु मरणया आवर्जनयाना स्मृति, संवेग व ज्ञानयात लगेयाना— “मरण जुइ” आदि प्रकारं मने तयमाःगु जुन । अथे मने तइह्य हे (योगी) थिक कथं (मने) तइह्य जुइ । उचित ढंगं मने तःगु जुइ— थ्व अर्थ खः । अले मने तया च्वच्च हे, गुलिसिया नीवरण (क्लेश) दबे जुया वनी, मरणालम्बणयागु स्मृति उत्पन्न जुइ, हानं कर्षस्थान उपचार-यात प्राप्त जुया च्वंगु हे जुइ ।

तर गुणित थुलि जिइ मखु, इमित्त— (१) वधकया उपस्थित जुइगुलि, (२) सम्पत्तिया विपत्ति, (३) उपसहरणं (विविध विनाश कथं), (४) शरीरया बहुजनया निंति साधारण जुइगुलि, (५) आमुया दुर्बल जुइगुलि,

(६) अर्निमित्तं (मरणादि निश्चित मद्गु), (७) कालया परिच्छेदं, हानं (८) क्षणया स्वल्पता— थुपि च्यागू प्रकारं मरणया अनुस्मरण याये माःगु जुल ।

उकी— वधकया उपस्थित जुइगुलि, स्याइहा (चंडाल) समान उपस्थित जुइगुलि गथे कि— “ध्वया छद्यो” त्वाह्लाया धका, (सोचे याना) तलवारयात कया, गःपते संका च्वच्वं हे, स्याइहा चंडाल उपस्थित जुइ, अथे हे मरण नं उपस्थित जुयाच्चन । थुगु प्रकार अनुस्मरण यायेमाः छाया ? उत्पत्तिया नाप वया, हानं जीवन-हरण याइगुलि ।

गथे— अहिच्छत्तक (देउले च्याउ), बाँः प्याहाँ वैबले मुखुगु छेनं चायात ज्वना (ल्हना) हे उत्पन्न जुइ । अथे हे प्राणिपिनं जरा-मरणयात ज्वना हे उत्पन्न जुइ । प्रतिसन्धि-चित्त उत्पाद (उत्पन्न) या अनन्तर हे जरा (बुढा भाव) यात प्राप्त जुया पर्वतयागु च्वकां कुतुंबोगु शिला (लोहं) समान सम्प्रयुक्त स्कन्ध^९ या नापं छिन्न भिन्न जुया वनी । थुजागु क्षणिक मरण उत्पत्तिया नापं वयाच्चंगु जुल । उकिया नितिं थ्व प्राणिपि उत्पन्न ज्वीगु समयानसें, गथे उदय जुगु— सूर्य विनावनेत अस्तपाखे हे वनाच्चनी, वंगु-वंगु थासं भतिचा नं ल्याहाँ वैमखु, अथवा गथे बेगं छ्वाना वना च्वंगु (सुसि, नदीया धारे लाःगु फुक चीज वस्तुयात) च्वीका यंकिगु पर्वतया नदी न्ह्याना हे च्वनी, प्रवर्तित हे

१. वेदना, संज्ञा, संस्कार— थुपि स्कन्धपि नाप ।

जुया च्वनी, भतिचानं रोके जुया च्वनी मखु, अथे हे भतिचानं रोके मजुसे मरणया पाखे हे न्ह्याःवना च्वनी ।

थुकिया निति धया विज्यात-

यमेकरत्ति पठमं गब्भे वसति मानवो ।

अब्भुट्ठितो' व सोयाति, स गच्छं न निवर्त्तति' ॥

गुगु छगू रात्री^२ ह्लापां प्राणो गर्भेवास याइ, व दनावोगु सुपांय् समान वना च्वनी, वना च्वच्चं रोके जुइ मखु ।

हानं अथे वना च्वच्चं, वया गर्मीनं संतप्त चिकिचाधंगु खुसि सुना वनीगु समान, प्रातः (सुथे) लःयागु रसं क्वातुया च्वंगु सिमांया फल कुतुं वइगु समान, मुगःचां दाःगु चायागु थल तज्ज्याइगु थेंतुं, हानं सूर्ययागु किरण (जः) खयेवं शीतयागु विन्दू (लःफुति) नाश जुया वनिगु समान मरण हे समीप जुइगु । थुकिया निति धयातल-

अच्चन्ति अहोरत्ता, जीवितं उपरुञ्जति ।

आयु खीयति मच्चानं, कुम्भदी व ओदकं^३ ॥

---

१. जातक ।, २. अधिक प्राणी रात्री हे प्रति सन्धि ग्रहण याइ, उकिया निति धन रात्री धया तःगु खः- टोका ।, ३. संयुक्त नि० १, ४, १, १० ।

अर्थ— दिन-रात बिते जुया वना च्वन, जीवन निरुद्ध जुया वना च्वन, चिधंगु नदी तय्गु लःयागु समान प्राणिपिगु आयु फुना वना च्वन ।

फलानमिव पक्कानं, पातो पपततो भयं ।

एवं जातान मच्चानं, निच्चं मरणतो भयं ॥

अर्थ— गथे पाके जुगु फलया सुथ ह्वापां हे कुतुं वइगु भय ज्वी, अथे हे उत्पन्न जूपि प्राणिपित नं, न्ह्याबलें मरणं भय जुया च्वनी ।

यथापि कुम्भकारस्स, कतं मत्तिकभाजनं ।

खुट्ठकञ्च महन्तञ्च. यं पक्कं, यञ्च आमकं ॥

सब्बं भेदनपरियन्तं, एवं मच्चान जीवितं ॥

अर्थ— गथे कुह्यानं दयका तःगु चायागु थल-बल, गुगु तग्गो, चिगोगु जुया च्वनी, हानं बुगु व कचिगु (उनां मतनिगु) जुया च्वनी (उगु) फुक तज्ज्याना नाश जुया वनीगु जुया च्वन । अथे (हे) प्राणिपिगु जीवन नं (खः) ।

उस्सावो व तिणग्गहि, सुरियस्सुग्गमनं पति ।

एवमायु मनुस्सानं, मा मं अम्म निवारय^१ ॥

१. सुत्त नि. ३, ८, ३-४ हानं दीघ नि. २-३ ।

२. जातक ।

अर्थ— सूर्यया उदय ज्वी वं, घाँय् (तृण) या च्वकाय् (च्वना च्वंगु) शीतया विन्दू (लः गुलि) समान मनुष्यपिगु (अल्प) आयु खः, माँ ! जित रोके याय् मते ॥

अथे तलवार ल्ह्वना च्वंहा चंडाल (वधक) या, समान उत्पत्तिया नापं वोगु ध्व मरण (अवस्था) गपते तलवार दिका संका च्वंहा, उह्य स्याइह्य— चंडाल थेतुं, जीवनयात हरेयाना हे यंकिगु जुल । बिना हरेयाना मयंक रोके जुया च्वनिमखु । उकिया निरिति उत्पत्तिया नापं वोगु, हानं जीवन-यात हरेयाइगु जुया निरिति— मरणयागु— अनुस्मरण याये माल ।

सम्पत्तिया विपत्ति, सम्पत्ति उबलेतक शोभा बिइ, गुबलेतक वयात, विपत्ति चत्तावाइमखु, (त्याकी मखु), हानं उजागु सम्पत्ति मद्दु, गुगु विपत्तियात हटेयाना च्वनीगु ।

अथे हे—

सकलं मेदिनि भुत्वा, दत्त्वा कोटिसतं सुखी ।

अड्ढामलकमत्तस्स, अन्ते इस्सरतं गतो ॥

तेनेव देहबन्धेन, पुञ्जह्मि खयमागते ।

मरणाभि मुखो सोपि, असोको सोकमागतो ॥

अर्थ— सम्पूर्ण पृथ्वीया भोगयाना, सलंसः दोलंदो' कर-बलं-करवल (दान परित्यागयाना) (बिया, सुखी जुया च्वंहा नापं, अन्ते अंब-बाग जकया बशे लाना वन, पुण्यया क्षय जुया बनेवं उगुहे शरीरं व राजा—अशोक, नं मरणाभिमुख जुया

थुकिया निति धया, तल-

यथापि सेला विपुला, नभं आहच्च पव्वता ।
समन्ता अनुपरियेय्युं, निप्पोथेन्ता चतुद्दिशा ॥
एवं जरा च मच्चु च, अधिवत्तन्ति पाणिनो ॥

अर्थ- गथे शिलामय (लोहैया) महान्पर्वत आकाशे .
फैले जुया च्वंगुलि, प्यखे पाखेनं प्यगू दिशायात चूर्ण-विचूर्ण
यायां चाःहिला च्वनी, अथे हे बुढा अवस्था व मृत्युं प्राणिपित
वरबाद याइगु जुल ।

खत्तिये ब्राम्हणे वेस्से, सुद्धे चण्डालपुक्कुसे ।
न किञ्चि परि वज्जेति, सब्बमेवाभिमद्दति ॥

अर्थ- क्षत्रि, ब्राह्मण, वैश्य, शूत्र, चण्डाल, पुक्कुस (च्याम्-
खल) सुयातनं तोति मखु, सकलयात नं, मर्दण (पेले) याना
छोइ ।

न तत्थ हत्थीनं भूमि, न रथानं न पत्तिया ।
न चापि मन्त युद्धेन, सक्का जेतुं धनेन वा' ॥

अर्थ- अन किसिया निति थाय्मदु, न रथया निति दु,
न पलाच्छिन्ता वनिपित दु, हानं न मन्त्रयुद्ध^२ अथवा न धनं
हे नं, त्याके फैगु खः ।

१. संयुक्त नि. १, ३, ३, ५ । २. अथर्ववेदया मन्त्र-बल युद्ध याना-
टीका ।

शोक्य प्राप्त जुलः । मेगु नं फुक आरोग्यता, रोग मजूतल्ले जक खः । फुक युवावस्था, बुढा मजूतल्ले जक खः । न्हावलें जीवन, मृत्यु मजूतल्ले जक खः दया चवक लोक जन्मया ल्यूल्यु लाना च्वपि खः । बुढा अवस्था युक्त खः । रोगं अभिभूत (परेज्ञान) खः, मरणं (कालं) स्यापि खः ।

१. ध्व वाखें दिव्यावदाने उल्लिखित, धयातःगु थये खः—

अशोक महाराज बुढा ज्वीधु कुगु अवस्थाय । वसपोलया, गुगु सुबर्ण-भाजने (देमाय) न्हागुं छु आहार भपिगु खः (उगु भोजन सह लुंयागु देमा नाप) राजा अशोक भिक्षुसंघपिगु निति— थयत प्राप्त जूगु भोजन कुक्कुटाराम (कुक्कुटाराम विहारे) बिया छोडगु जुया च्वन । उगु बखते वया छय सपदि कुमार युवराज जुया च्वन । व नाप सल्ला साहुतियाना मत्री जुया च्वहसैं, अशोक महाराजया निति— वहयाःगु देमाया बन्दोवन्तयात । राजा वनं कुक्कुटारामे दान बीके छोट । अनलिपा राजायात नयागु थलेतया भोजन बीके छोट, राजा वनं कुक्कुटारामे दान बीके छोट । उखनुनिसे चायागु थल हे भोजनया व्यवस्थायाना बिल । राजायात छन्हु वासःया निति अँब बागःजक प्राप्त जुया, “ध्व जिगु अन्तिम दान खः” धका, उगुनं, कुक्कुटारामे दान बीके छोट । उकियात ग्रहण याना कया, विहारया संघस्थविरं धया विज्यात— “आवुसो, संवेग उत्पन्न यायया निति ध्व पर्याप्त जू, थुगु मेपिनि विपत्तियात खंका— सुयागु हृदययात संवेग उत्पन्न मज्वीगु खं ?

त्यागशूरो नरेन्द्रोसौ, अशोको मौर्य कुञ्जरः ।

जम्बुद्वीपेश्वरो भुक्त्वा, जातोर्धामलके श्वरः ॥

अथे जीवन-सम्पत्तिया, मरण-विपत्ति अन्त ज्वीगु विचार
याय्गुलि, सम्पत्तिया विपत्ति मरण (मृत्यु) या अनुस्मरण
याये माःगु जुल ।

उपसंहरण नं, मेपिनि नाप थःगु मरणयात नं खंके गुलि,
न्हेता प्रकारं उपसंहरण विचा याया मरणयागु अनुस्मरण
याय् माःगु जुल— (१) यशया महत्वकथं, (२) पुण्यया
महोत्वकथं, (३) स्थाम (बल) या महत्वकथं, (४) ऋद्धि-
या महत्वकथं, (५) प्रज्ञाया महत्वकथं, (६) प्रत्येक बुद्धकथं,
(७) सम्यक् सम्बुद्धकथं ।

गथे ? थ्व मरण (मृत्यु) महायश, महापरिवार, धन-
सवारीनं, सम्पन्न, महासम्मत,^१ मन्धातु,^२ महासुदर्शन^३ बृढनेमि^४
निमि^५ आदि प्रभृतिपिगु द्याने मग्ग्यासे हे (मृत्यु) प्राप्त
जुल धासेलि, छु जिगु द्याने जक (मृत्यु) प्राप्त मज्जीला ?

महायसा राजवरा, महासम्मत आदयो ।

तेपि मच्चुवसं पत्ता, मादिसेसु कथा व का ? ॥

अर्थ— महायशदुपि महासम्मत आदि (गुपि) तद्धपि
राजा दुगु खः अपि नं मृत्युया वशे लात धासेलि जिथेजाह्य
(व्यक्तिपिगु) या खँ हे छु दु ?) । थुगु प्रकारं यशया
महत्वकथं अनुस्मरण यायेमाः ।

१. सो जातक ४२१ । २. सो जातक २५८ । ३. दीघ नि. २, ४ ।
४. दीघ नि. ३, ३ । ५. जातक ५४० ।

गथे पुण्यया महत्त्व कथं ?

जोतियो जतिलो उग्गो, मेण्डको अथ पुण्णको ।

एते चञ्जे च ये लोके, महापुञ्जाति विस्सुता ॥

सब्बे मरणमापन्ना, मादिसेसु कथा'वका ? ॥

अर्थ— जोतिय, जटिल, उग्र, मेण्डक, पूर्णक^१ थुपि व. मेमेपिनं (ध्व) लोके महापुण्यवान् प्रसिद्ध जूपि दु, (अपि) सकलें मरणयात प्राप्त जुल । जिथें जाःह्य (व्यक्तिपिगु) या, खैं हे छु दु ? ॥ थुगु प्रकारं पुण्यया महत्त्व कथं अनुस्मरण यायेमाः ।

गथे स्थाम (बल) या महत्त्व कथं ?

वासुदेवो बलदेव, भीमसेनो युधिष्ठिलो ।

चाणुरो यो महामल्लो, अन्तकस्स वसं गता ॥

अर्थ— वासुदेव, बलदेव, भीमसेन, युधिष्ठिर, हानं गुपि तसकं वल्लापि पहलवान् चणुरपि^२ दुगु खः— (अपि सकलें) मृत्युया वशे लाना वन ।

एवं थामबलूपेता, इति लोकहि विस्सुता ।

एतेपि मरणं याता, मादिसेसु कथा'व का ? ॥

१. धम्मपद अट्ठकथा व, अगुत्तर नि. अट्ठकथ स्वेगु ।

२. वासुदेव, बलदेव व चाणुरया बाखें घटजातक— (३५५) ले, तथा भीमसेन व युधिष्ठिरपिगु खैं कुणालजातक (५३५) ले, वयः च्वंगु दु ?

अर्थ— अथे स्थाम, बलदुपि गुपि लोके प्रसिद्धपि खः—
थुपि नं मरणयात प्राप्त जुल, धासेलि, जिथेजाह्य (व्यक्ति-
पिगु या, खँ हे छु दु ? ॥— थथे स्थामया महत्वकथं अनुस्म-
रण यायेमाः ।

गथे ऋद्धिया महत्व कथं ?

पादंगुट्टकमत्तेन, वेजयन्तमकम्पयि ।

यो नामिद्धिमत्तं सेट्ठो, द्रुतियो अग्गसावको ॥

सोपि मच्चुमुखं घोरं मिगो सीहमुख विय ।

पविट्ठो सह इट्ठीहि, मादिसेसु कथा वका ? ॥

अर्थ— (गुह्यसें) तुतीया ह्यालपचिनं जक हे— वेजयन्त
(आसाद) यात कम्पितयात, गुह्य ऋद्धिमान्पिमध्य श्रेष्ठ,
द्वितीय अग्रश्रावक (महामौद्गल्यायन स्थविर) जुया विज्यात,
वसपोल नं ऋद्धियानाप (हे), मृगत सिंहयागु म्हुती लाइमु
समना मृत्युयागु भयानक म्हुती लात धासेलि, जिथे जाह्य
(व्यक्तिपिगु) या, खँ हे छु दु ? । थथे ऋद्धिया महत्व कथं
अनुस्मरण यायेमाः ।

गथे प्रज्ञाया महत्व कथं ?

लोकनाथं ठपेत्वान, ये चञ्जे अत्थि पाणिनो ।

पञ्जाय सारिपुत्तस्स, कलं नग्घन्ति सोलसि ॥

१. थ्व खँयाबारे सो. मज्झिम नि. १, ४, ७ ।

**एवं नाम महापञ्जो, पठमो अग्गसावको ।
मरणस्स वसं पत्तो, मादिसेसु कथा'व का ? ॥**

अर्थ— लोकनाथ (भगवान् बुद्ध) छह्य तोता, अन्य मेपि गुपि प्रणीपि दु, (अपि) प्रज्ञा (ज्ञान) ये, सारिपुत्रया किखुगु भागया (छगु) बराबर नं दुगु मखु, उजाह्य महाप्रज्ञावान् प्रथम अग्रश्रावक (नं) मरणया वशे प्राप्त जुल धासेलि, जिथे जाह्य (व्यक्तिपिगु या खँ हे छु दु ? ।

थथे प्रज्ञाया महत्व कथं अनुस्मरण यायेमाः ।

गथे प्रत्येक-बुद्धकथं ? न्ह्याह्यनं वमपोलपि थःगु ज्ञान, वीर्यं बलं फुक क्लेश-शत्रुयात मर्दनं (विनाश) याना प्रत्येक-बोधि (ज्ञान) यात प्राप्तयाना विज्यासे, गैडाया न्येकुथे याकः चा च्वना विज्याइपि, स्वयम्भू (स्वयं ज्ञान प्राप्त) जुया विज्यापि, अपिनं मरण (मृत्युं) छुते ज्वी, मफु धासेलि, जि गनं (मृत्युं) छुते ज्वी फइ ? ।

**तं तं निमित्तमागम्म, वीमंसंता महेशयो ।
सयम्भू ज्ञाणतेजेन, ये पत्ता आसवक्खयं ॥
एक चरियनिवासेन, खग्गसिङ्ग समूपमा ।
तेपि नातिगता मच्चुं, मादिसेसु कथा'वका ? ॥**

अर्थ— उगु-उगु कारणयात (विचारं) कया, मीमांस (निर्णय) यायां स्वयम्भू-ज्ञानया तेजं आश्रव-क्षय (निर्वाण)

प्राप्त याकःचा विचरण याना बिज्याइपि, हानं निवास (चवनेगु-
मात्र)नं, गंडाया न्येकुथे (याकःचा चवना बिज्याइपि) वसपोल
प्रत्यक् बुद्धपिसंनं, मृत्युयात चीका छोय मफु धासेलि, जिथे-
जाह्य (व्यक्तिपिगु) या, खँ हे छु दु ?

थथे प्रत्यक् बुद्धकथं अनुस्मरण यायेमाः ।

गदे सम्यक्-सम्बुद्ध कथं ? न्ह्याहानं वसपोल भगवान्पि,
चय्गु अनुव्यञ्जनं^१ युक्त हानं स्वीनिता महापुरुष लक्षण^२ नं,
विचित्र शरीर जुया विस्यापि, सर्वप्रकारं पवित्र परिशुद्ध शील-
स्कन्ध आदि, गुण-रत्नं समृद्ध, धर्म-शरीरं युक्त, यश, पुण्य,
स्थाम (बल), ऋद्धि तथा प्रज्ञाया महानतायागु पारजुया
बिज्यापि, असम, (दीपङ्कर बुद्धादि) असम (बरावरी जुया
बिमज्यापि बुद्धपि) या, समान. असदृश-व्यक्ति अर्हत् सम्यक्
सम्बुद्ध जुया विज्यात, वसपोलपि नं जल-वृष्टि महाअग्नि-
स्कन्धया, (सिना वनिगु)समान, मरण (रूगो) वृष्टि (वर्षां)
बाँलाक हे शान्त जुया वन ।

एवं महानुभावस्स, यं नामेतं महेसिनो ।

न भयेन न लज्जाय, मरणं वसमागतं ॥

निल्लज्जं वोतसारज्जं, सब्बसत्ताभिमहं ।

तयिदं मादिसं सत्तं, कथं नाभिभविस्सति ? ।

१. ताम्र नख, तुङ्ग अंगुली (पच्चि) आदि अनुव्यञ्जनं युक्त ।

२. सो दीघ, नि. ३, ७ तथा मज्झिम नि. २, ५, १ ।

अर्थ— उजागु महाआनुभाव दया बिज्याहा महर्षियात (नं) ध्व निर्लज्ज, निडर, सकल प्राणिपित अभिमर्दन (न्हुया, विनाश) याइहा, मरण, (मृत्युं) भय वा लज्जां नं, थःगु बशे लाकेगु, मतोतु धामेलि, ध्व (मृत्युं) जिथें जाहा प्राणीयात, गथे चत्तामवाइ ? ।

थथे सम्यक् सम्बुद्धकथं अनुस्मरणयायेमाः ।

वसपोलया अथे महायश आदि युक्त, मेपिथेंतुं, मरणया सामान्य (अभिमुख) जुगुयात, थःगु (जीवन) पाखेनं, विचार भावना) ह्या, अपि विशेष प्राणिपिगु समान, जिगुनं मरण जुइ— अनुस्मरण यायां कर्मस्थान उपचार (ध्यान)यात प्राप्त ज्वी । अथे उपसंहरण विविध विनाश कथं) नं, मरणया अनुस्मरण यायेमाः ।

शरीर धयागु बहुजनया निति साधारण जूगुलि, ध्व शरीर बहुजन (आपाजन) या, निति साधारण खः । प्रथम, चयगु कृमि-कुलया निति साधारण जुल । पिलि (फिल्ली) ले, च्वनिपि कीतसें, पिलियात नइ, छचंगुली च्वनिपि कीतसें छचंगुयात नइ, मांसे (लाय्) च्वनिपि कीतसें मांस यात नइ, स्नायु (नस) ले, च्वनिपि कीतसें स्नायुयात नइ, क्वेलय् च्वनिपिसं क्वेयात नइ, श्योले च्वनिपिसं श्योयात नइ, अन हे उत्पन्न जुइ, म्वाना च्वनी, सिनावनी, कारापिशाब याइ । (ध्व) शरीर इमिगु निति प्रसूति-मूह, (मचा-बुइकिगु छे), ग्लान-शाला (रोमिपिनि च्वनिगु छे) श्मशान-

दिप) पाइखाना-छे व पिशाब याइगु द्रोणी खः । थ्व अर्पि कीतय्या प्रकोपं मरणयात प्राप्त जुहे ज्वी, हानं गथे चयुता प्रकारया कृमि-कुलया निंति, अथे हे अनेक सलंसः दुनेयागु रोगया निंति हानं सर्प-विच्छे आदि पिनेयागु मरणया प्रत्यय-यागु निंति साधारण जुल ।

गथे प्यका लँया दथ्वी तयातःगु लक्ष (तारा) ले, फुक-दिसां बोगु वाण, तीर, भाला, लोहँ आदि लाइगु ज्वी, अथे हे शरीरे नं फुक उपद्रवं कःवैगु जुल । थ्व उगु उपद्रवादिया प्राप्त जुइगुलि मरणयात प्राप्त जुहे ज्वी । थुकिया निंति भगवानं धयाबिज्यात— “भिक्षुपि, थन भिक्षु दिनया व्यतीत जुया वनेवं रात्रिया विषयले, थुगु प्रकार सोचे याइ, जिगु मरणया आपालं प्रत्यय (कारण) दु, (यदि) जित सर्प-विच्छे वा शतपडा (विविध विषालु सर्प) तय्सं न्यात धाःसा, हानं जिगु उकिं मृत्यु जुलधाःसा, व जिगु निंति विघ्न खः, अथवा चवहेला गोत्तुल धाःसा, नयागु भोजन पचे मजुल धाःसा, जिगु पित्त कुपित जुल धाःसा, श्लेष्मा (कफ) कुपित जुल धाःसा वा जिगु शस्त्रक वात^१ कुपित जुया, हानं जिगु उकिं मृत्यु जुल धाःसा, व जिगु निंति विघ्न खः^२ ।” अथे

१. मृत्युया समय शस्त्रं अङ्ग-प्रत्यङ्गयात पाःगु समान शरीरया सन्धि बन्धन (चिनातःगु) छिलाय्-बिलाय् याइगु वायुयात— “शस्त्रक-वात” धाइ ।

२. अंगुत्तर नि. ४, ३, २ ।

शरीरयागु बहुजनया निति साधारण जूगुलि मरणयागु अनु-
स्मरण यायेमाः ।

आयुया दुर्बल जुगुलि, थ्व आयु अ-बल, दुर्बल जुल ।
अथे हे प्राणिपिगु जीवन आश्वास-प्रश्वास (सास दुकाय्गु व,
पिछ्वेगु), ईर्यापथ, स्वाउँ-तानो, महाभूत (पृथ्वी, जल,
अग्नि, वायु) हानं आहारे अबलम्बित जुल । थ्व (आयु)
आश्वास-प्रश्वासया समानतायात प्राप्त यायां प्रवर्तित
जुयाच्चनी, ह्लासँ प्याहाँ वोगु वायु (सासः) या प्याहाँ वयवं
(हानं) दुने द्वाहाँ मवन धाःसा अथवा दुने द्वाहाँ वंगु वायु
(सासः) प्याहाँ मवल धाःसा मृत्यु जुया वनी । प्यंगुलि
इर्यापथयागु नं समानतायात प्राप्त यायां हे प्रवर्तित जुया
च्चनि, गुगुं गुगुंया अप्पो ज्वीगुलि- आयु-संस्कार फुना वनी ।
सर्दि-गमिया नं समानतायात प्राप्त यायां हे प्रवर्तित जुया
च्चनी, अतिकं स्वाउँया बा, ताःनोया छट-पटे जूह्य (व्यक्ति)
या, शरीर विनाशयात प्राप्त जुइ । महाभूतया नं समानता-
यात प्राप्तयाना हे प्रवर्तित जुया च्वनी । पृथ्वी-धातु बा,
जल-धातु न्हागु नं छगू कुपित ज्वीगुलि वलवान्ह्य पुरुष नं
प्रस्तब्ध (जड) शरीरह्य बा, अतिसार आदि दुर्गन्ध-फोहर
शरीरह्य, महा-दाह, (जलन) नं, जले जूगु (पुगु) शरीरह्य
बा, छिन्न-भिन्न जूगु शरीरया साहा-साहा, छ्वासु (बन्धन)
ह्य, जुया, मृत्यु जुया वनी । प्ये-प्ये याना नैपि आहार
(कवलि-ङ्काराहार) या (नय्गु) ठीक समय प्राप्त जूपि
(व्यक्ति) या हे प्रवर्तित जुया च्वनी, भोजन चूमलापि

(व्यक्ति) या, नष्ट (मृत्यु) जुयावनी । थुकथं आयुया दुर्वल जुइगुलि मरणयागु]अनुस्मरण यायेमाः ।

अनिमित्तं, (काल-समय आदिया) निश्चित मज्जीगुलि परिच्छेद (थुलि, धैगु) मज्जूगुलि— अर्थ खः छाया धाःसा प्राणिपिगु—

जीवितं व्याधि कालो च, देहनिक्खेपनं गति ।

पञ्चेति जीवलोकस्मि, अनिमित्ता न जायरे ॥

अर्थ— जीवन, व्याधि (रोग), काल शरीरया त्याग, हानं गति— थुपि न्यागु जीव-लोके अ-निमित्त खः, सीके फुगु मखु ।

उक्ती— जीवन थुलि हे]म्वाना चवनी, थनलिपा दैमखु, अथे निश्चित मदुगुलि अ-निमित्त खः । कलल, यागु बखते नं प्राणी सिनावनी, अर्बुद, पेशी, घन, लच्छि, निला, स्वला, प्यला, न्याला, फिला दुगु बखते नं । प्वाथं प्यहाँ वैगु बखते नं । अनं लिपा सच्छिदँया दुने बा, पुला नं सिना हे वनी ।

व्याधि, नं “ध्व हे रोगं प्राणी सिनावनी, मेगुलि सीमखु,” अथे निश्चित मदुगुलि— “अ-निमित्त खः । चक्षु-(मिखाया) रोगं प्राणी सिना वनी, कर्ण-रोग (न्हेपँयागु रोग) आदि न्हागु रोगं जूसा नं मृत्यु जुया वनी ।

१. गर्भदानया दिननिमें छगू सप्ताह तक कलल रूप ज्वी ।

काल नं- “युगु हे सद्यै वीणु जुइ, मेणु समेव जुइ मंहु,”
 वैगु अथे निश्चित मकुणुलि- “अनिमित्त खः । पूर्वाह्नकारि
 (कुम्ह ह्मपां) तं, प्राणी स्निग्ध वनी, मध्याह्न अमिह समय
 क्खामु अक्खामु तं ।

शरीरया त्याग नं- “सिनावपि (मनूतय) या शरीर
 यन हे त्तेल्ल म्मि, येणु थासे म्मि” अथे निश्चित म्मि जुया
 निश्चित अतिमित्त धाइ । गामे दुने उत्पन्न जूपि (प्राणिपि) या
 शरीर गामं पिने ला वनेफु, गामं पिने उत्पन्न जूपि (प्राणिपि)
 का शरीर नं गीया दुने नं । अथे हे स्थले (भूमि) उत्पन्न जूपि
 प्राणिपिनि लक्खं वा, लक्खं उत्पन्न जूपि (प्राणिपि) या
 भूमिसं । अथे अनेक प्रकारं विस्तार व्याख्या यायेमाः ।

गति नं,- “थनं च्युत (मरण जुया), थुगु थासे उत्पन्न
 ज्वी वैगु” अथे निश्चित म्मि जुया निश्चित- अनिमित्त धाइ ।
 बेचलोकं च्युत जूपि, मनुष्यलोकं नं उत्पन्न जुयफु, मनुष्यलोकं
 च्युत जूपि देवलोकं आदि नं, अंन वन म्मि उत्पन्न जुयफु ।
 गथे कोल्लू (साहा-यन्त्र) अे, चाःकुयका कःहा दोहंयागु समान
 प्राणिपि (इण्ण) पञ्च गत (इयागु गति) या लोके, प्यत्तेपाळे
 नं त्तिन्न च्चवी । थुगु प्रकारं अनिमित्तं मरण (मृत्यु) या
 अस्स मरणं समयेमाः ।

---

१. निश्चित (नरक), निश्चित (मनु), योनि, प्रेत-विषय, मनुष्य इ
 देव- यूपि न्यागु गति दु ।

कालयागु परिच्छेद नं, मनुष्यपिगु जीवनया, थुगु समय
 बापालं ह्य (आयु) जुया च्वन, गुपि दीर्घकाल तक जीवित
 ज्वी, अपि सच्छि दैय् कम् बा अधिक सम्म । थुकिया निति
 भगवान् बुद्धं धया बिज्यात— “भिक्षुपि ! मनुष्यपिनि आयु
 आपालं कम्, परलोक वने मानी, भिगु कर्म याय् मानी,
 ब्रह्मचर्ययागु पालन यायेमाः, उत्पन्न जूपिनि— अ-मरण
 (मसिइगु) मखु । भिक्षुपि, गुपि आपालं दिनतक म्वानाच्वनी,
 अपि सच्छि दैय् कम् बा छु अधिक सम्म ।

अप्पमायु मनुस्सानं हीलेय्य नं सुपोरिसो ।

चरेय्यादित्त सीसोव, नत्थि मच्चुस्सनागमो' ॥

अर्थ— मनुष्यपिनि आयु भतिचा खः, सत्पुरुष ! उकिया
 इज्जत यायेमते प्रज्वलितशिर (च्याना च्वंगु छ्चो) या,
 समान विचरणया, (छाय् धाःसा) मृत्युया अनागमन (मवैगु)
 मखु ॥

मेगुनं धया बिज्यात— “भिक्षुपि अतीतकाले अरक धयाह्य
 शास्ता (धर्मोपदेशक) जुया, बिज्यात,^१ न्हेगु प्रकारया उपमां
 अनंकृत सम्पूर्ण सूत्रया बिस्तार व्याख्या याये माःगु जुल ।

पुनः मेगु नं आज्ञा दयेका बिज्यात— “भिक्षुपि ! गुगु
 थ्व भिक्षु उकथं मरण-स्मृतिया भावना याइ— “गपाय्सकं

१. संयुक्त नि. १, ४, १, ९ ।

२. सो. अंगुत्तर नि. ७, ७, १० ।

भिज्वी धाःसा जि रात-दिन म्वाना च्वनार्थे, हानं भगवान्यागु शासन (उपदेश) मने तैच्चने फत्त धाःसा, जि आपालं (भि) याना भालपी ।” भिक्षुपिं, गुह्य थ्व भिक्षुं मरण-स्मृतियागु भावना याइ—“ गपाय्सकं भिज्वी धाःसा— जि छन्हू म्वाना, हानं भगवान् बुद्धया उपदेश मने तैच्चने फत्त धाःसा, जि अतिकं (भिगु) याना भालपी ।” भिक्षुपिं, गुगु थ्व भिक्षुं अथे मरण-स्मृतियागु भावना याइ— गपाय्सकं भिज्वी धाःसा, जि उगु समयतक म्वाना, गुलि समयतक (धाःसा) छगः पिण्डपात (भोजन) नया च्वँतले, हानं भगवान् बुद्धया उपदेश मने तैच्चने फत्त धाःसा, जि आपालं (भि) याना भालपि ।” हानं भिक्षुपिं, गुह्य थ्व भिक्षु, उजागु मरण-स्मृतियागु भावना याइ— “गपाय्सकं भिज्वी धाःसा, जि उगु समयतक म्वाना, गुगु समयतक प्यप्ये, न्याप्ये बाँलाक न्ह्यायाः घुरकः छ्येगु ज्वी, हानं भगवान्या उपदेश नं, मने तैच्चने फत्त धाःसा, जि खुब् भिगुयाना भालपी ।” भिक्षुपिं, गुपिं भिक्षु प्रमाद (भुल्)या स्वभावं विहारयाइपिं धाइ, गुपिसं आश्रवयागु क्षयया निंति मरण-स्मृतिया मन्द (भतिचा जक) भावना याइ ।

हानं भिक्षुपिं, गुपिं थ्व भिक्षुं अथे मरण-स्मृतियागु भावना याइ— “गपाय्सकं भिज्वी धाःसा, जि उथाय्तक म्वाना, गुथाय्तक धाःसा— भोजन छय्ये न्ह्याया घुरकः छ्वेगु अवस्था तकं, हानं भगवान् बुद्धया उपदेश मने तैच्चने फत्त धाःसा, जि धात्थे भिगु याना भालपी । हानं न्ह्याह्यसें नं, भिक्षुपिं,

‘स्व भिक्षुं अथे मरण-स्मृतियागु भावना याइ- “गपाय्सकं भि ज्वी धाःसा, जि गुथाय्तक म्वाना च्वनी, उथाय्तक सास दुकया पित छ्वेगु समयतकं, अथवा सास पित छोया, दुत-काय्गुईतकं, हानं भगवान् बुद्धया उपदेश मने तैच्वने फत धाःसा, जि आपालं भिगुयाना भालपी ।” भिक्षुपिं, थुपिं भिक्षु अप्रमाद होसतया विहारयाना च्वंपिं धाइ, गुगु आश्रवयागु क्षयया निंति- मरण-स्मृतिया तीक्ष्ण भावया याइगु जुल^१ ।

उगु प्रकारं प्यप्ये-न्याप्ये आहार न्ह्येया च्वँतले नं, भरोसा काय् योग्य मजूगु जुया निंति जीवनयागु समयावस्था अल्प जुल । अथे समययागु परिच्छेदनं मरणयागु अनुस्मरण यायेमाः ।

क्षणया स्वल्पता नं, परमार्थकथं- प्राणिपिंगु जीवन अल्प जक खः, छगू चित्तयागु क्षण प्रवृत्ति मात्र हे खः गथे कि- रथयागु चक्का चले जुया च्वँसानं, छगू हे नेमि (घःचाःया सि) या भागं न्ह्याना च्वनी, दिना च्वँसा नं छखेपाखें जक चुया दिना च्वनी । अथे हे प्राणिपिंगु जीवन (नं) छगू चित्त-क्षण भर खः । उगु चित्तयागु निरुद्ध ज्वी मात्रं प्राणीया निरुद्ध (मृत्यु) जुया वन- अथे धाइगु जुल । गथे धया विज्यात- “अतीत चित्तयागु क्षणे जीवित जुया च्वंगु खः, (थुगु समय) जीवित जुगु मखु, (लिपा) जीवित जुइगु मखु, भविष्यत् चित्तयागु क्षणे आजीवित जुगु मखु, उकिं (थुगु समय) जीवित जुया

च्यंमु मखु (किंता) जीवित जुह्वु १ वर्तमान् विद्वान्मु काने
जीवित मखु, (युमु समक) जीवित मुक च्वन, (सिपा)
जीवित जी मखु ।

जीवितं असंभावी च, सुखं दुःखं च केवला ।

एकचित्तं समायुता, सहस्री वस्ते खणी ॥

अर्थ— जीवन, शरीर, सुख व दुःख फुक क्यू चित्तिया
नाप अस्यन्त लघु-क्षण खः ।

ये निरुद्धा मरन्तस्स, तिट्ठमानस्स वा इव ।

सब्बोपि सदिसा खन्धा, मत्ता अप्पटिसन्धिया ॥

अर्थ— सिनावपिनि वा, म्वाना च्वपि (व्यक्ति) च्च,
गुगु स्कन्ध निरुद्ध जुया वन, प्रतिसन्धि रहित जुयान्वन,
(अपि) फुक स्कन्ध समान खः ।

अग्निग्बसेन न जातो, पञ्चुष्ण्णेन जीवति ।

चित्तभङ्गा भतो लोको, पञ्चति परमस्थिता ॥

अर्थ— अनुत्पन्न चित्तं उत्पन्न जीव मखु, वर्तमानं जीवित
जुया च्वनी, चित्तया भङ्ग जीवं लोक मृत्यु जुया वनी,
परमार्थकथं प्रज्ञप्ति^१ मात्र देगु खः ।

यथे क्षणस्समु स्वस्सतां मस्सया वत्तुस्सरण धायेयाः ।

१. तिष्य जीवित दु, पुष्य जीवित दु, गादि चित्त-अवस्था
प्रज्ञप्ति मात्र खः ध्यानं तल — "नाम, खेव विद्वे जीव मखु ।" — टीका

धुपि च्यागू प्रकारयामध्ये न्हागुसां छगूलि अनुस्मरण-
 यायां नं बारंवार मने भावना यायेगुलि चित्त एकाग्र जुइ ।
 मरणालम्बनया स्मृति दयावं च्वनी, नीवरण (क्लेश) दबे
 जुया वनी । ध्यानया अङ्ग उत्पन्न जुइ । आलम्बनयागु
 स्वभाव-धर्म व संवेग उत्पन्न याइगु जुया, अर्पणायात प्राप्त
 मयासे, उपचार ध्यान प्राप्त ज्वीगु जुल । तर लोकोत्तर
 ध्यान^१, हानं द्वितीय-चतुर्थ आरूप्य-ध्यान स्वभाव-धर्म नं
 भावना विशेषं अर्पणा प्राप्त जुइ । विशुद्धि-भावना^२ या क्रमं
 लोकोत्तर अर्पणायात प्राप्त याइ, हानं आलम्बनया अति-
 क्रमणयागु भावना आरूप्ययात । अन अर्पणायात प्राप्त जूगु हे
 ध्यानया आलम्बन-समतिक्रमण मात्र जुइगु खः । तर थन
 निगूनं मद्दु । थुकिया निति ध्यान उपचार प्राप्त हे ज्वी ।
 थ्व मरण-स्मृतिया बलं उत्पन्न जूगुलि मरण-स्मृति हे धाइगु
 जुल ।

थ्व मरण-स्मृतिले लगे जूह्य भिक्षु सर्वदा अ-प्रमत्त
 (होश दुह्य) जुइ । फुक भवे- अनभिरति संज्ञायात प्राप्त
 जुइ । जीवित ज्वीगुया इच्छायात त्याग याइ । पापयागु
 निन्दा याइह्य जुइ । सन्निधि (जम्मा) यायगुलि लगे मज्जीह्य
 जुइ । परिस्कारे कंजूसीयागु मलं रहितह्य जुइ । वया अनित्य-

१. मार्गं वा फलं सम्प्रयुक्त ध्यान ।

२. शील-विशुद्धि, चित्त-विशुद्धि आदि खुगु, विशुद्धियागु भाव-
 नाया क्रमं ।

संज्ञाया, अभ्यास जुइ । उकियागु अनुसार हे दुःख-संज्ञा,
 तथा अनात्म-संज्ञा अभ्यास दुहा ज्वी । गथे मरणयागु भावना
 मयाहा प्राणी सहसा हिंसक जन्तु, यक्ष, सर्प खुँ, स्याइहा
 द्वारा- सतय्याना (ख्याना) तःपि (प्राणिपि) या, समान
 मरण ज्वीगु बखते भय, संत्रास, संमोहयात प्राप्त ज्वी, उजागु
 कथं, अथे प्राप्त मजूसे भय व सम्मोह मद्रुहा जुया मरण
 जुइ । यदि ध्व हे जल्मे अमृत (निर्वाण) या, प्राप्त याय्
 मफुसां तबं, मरणं लिपा सुगति-परायण जुइ ।

तस्मा ह्ये अप्पमादं, कधिराथ सुमेघ सो ।

एवं महानुभावाय, मरणस्सतिया सदा ॥

अर्थ- थुकिया निंति अथे महा-अनुभाव जुयाच्चंगु मरण-
 स्मृतिले पण्डित (व्यक्ति) सदा अप्रमाद जुया च्वाँ ।

मरणानुस्मृति भावना
 क्वचाल

लेखकया मेमेगु सफू प्रकाश जूगु

१. नामाष्ट शतकम् (संस्कृत-श्लोक, नेपाल भाषा)
  २. टेलकटाहगाथा (पालि श्लोक, नेपाल भाषा)
  ३. बुद्धोपदेश-मध्यम-मार्ग (कविता, नेपाल भाषा)
  ४. पटाचारा जीवनी (नेपाल भाषा)
  ५. गिरिमानन्द सूत्र (पालि गाथा, नेपाल भाषा)
  ६. मेण्डक महाजन (नेपाल भाषा)
  ७. सुमेधा जीवनी (कविता, नेपाल भाषा)
  ८. जोतिय महाजन (नेपाल भाषा)
  ९. महाकप्पिन स्थविर कथा (नेपाली भाषा)
  १०. कुम्मासपिण्डक जातक (नेपाल भाषा)
  ११. विलारि कोसिय जातक (नेपाल भाषा)
  १२. सप्तबोधयंग धर्म भावना (नेपाल भाषा)
१. काव्यात्मक-बुद्ध जीवनी (ले० मह!प्रज्ञा-नेपाल भाषा)

सफू देगु थाय् :-

गणमहा विहार, काठमाडौं, नेपाल
शाक्यमुनि विहार, भोजपुर-टक्सार